Un fenomen editorial vîndut în 32 de ţări
Laureat al Premiului Strega 2017
POLIROM
Paolo Cognetti
Cei opt munţi
BIBLIOTECA POLIROM

Paolo Cognetti

Cei opt munţi

Traducere din limba italiană de Cerasela Barbone

POLIROM
2017

Paolo Cognetti, *Le otto montagne*

Copyright © 2016 by Paolo Cognetti
First published in Italy by Giulio Einaudi editore, Torino, 2016
This edition published in agreement with the Author through MalaTesta Lit. Ag., Milano
All rights reserved

© 2017 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-6980-6
ISBN PDF: 978-973-46-6981-3
ISBN print: 978-973-46-6686-7

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: © mdc1970/Depositphotos.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

PAOLO COGNETTI s-a născut la Milano în 1978. A urmat studii de matematică, abandonate în favoarea celor de film. Cititor avid de literatură americană, a debutat cu volumul de povestiri *Manuale per ragazze di successo* (2004, nominalizat la Premiul Bergamo), urmat de *Una cosa piccola che sta per esplodere* (2007, distins cu Premiul Settembrini şi Premiul Renato Fucini). Primul său roman, *Sofia si veste sempre di nero* (2012), a fost nominalizat la Premiul Strega. În 2016 apare romanul *Cei opt munţi*, care a fost vîndut în peste 20 de ţări încă înainte de publicare, creînd senzaţie în lumea editorială. A mai scris volumele de călătorii *New York è una finestra senza tende* (2010), *Tutte le mie preghiere guardano verso ovest* (2014), un jurnal montan (*Il ragazzo selvatico*, 2014) şi volumul de eseuri *A pesca nelle pozze più profonde* (2014). Romanul *Cei opt munţi* a apărut sau este în curs de traducere în peste 30 de ţări şi a fost distins cu Premiul Strega şi Premiul Strega Giovani.

„Rămas-bun! dar asta-ţi mai spun
Cinstit nuntaş, ce nu-mi porţi vina!
Ruga-i slujeşte celui ce iubeşte
Şi pasărea şi omu’ şi jivina.“

S.T. Coleridge, *Balada bătrînului marinar*[1]

1. În Samuel Taylor Coleridge, *Balada bătrînului marinar*, traducere de Procopie P. Clonțea, prefață și tabel cronologic de Ștefan Avădanei, Institutul European, Iaşi, 2005, p. 105 (n. tr.).

Tatăl meu mergea pe munte în felul lui. Puţin înclinat spre meditație, foarte îndărătnic și temerar. Urca fără să-și dozeze energia, întotdeauna la întrecere cu cineva sau ceva, și, cînd i se părea că se lungeşte prea mult cărarea, o tăia drept pe unde era mai abrupt. Cu el era interzis să te oprești, interzis să te vaiți de foame, de oboseală sau de frig, dar puteai cînta un cîntec, îndeosebi pe furtună sau prin ceața deasă. Și cînd te lansai la vale prin nămeţi.

Mama mea, care îl cunoscuse de copil, spunea că nici atunci nu aștepta pe nimeni, obsedat să prindă din urmă pe oricine vedea mai sus: de aceea, ca să te placă, trebuia să fii sprinten și rîzînd lăsa să se înţeleagă că astfel l-ai cucerit. Mai tîrziu ea a început să prefere să stea pe pajiști sau să-şi cufunde picioarele într-un torent ori să recunoască numele plantelor și al florilor. Chiar şi în vîrf îi plăcea mai cu seamă să scruteze piscurile din depărtare, să se gîndească la piscurile tinereții ei și să-și aducă aminte cînd le escaladase și cu cine, în timp ce pe tata, în acel moment, îl năpădea un fel de dezamăgire și nu-şi dorea decît să se întoarcă acasă.

Cred că erau reacții opuse la aceeași nostalgie. Ai mei se mutaseră în oraș spre vîrsta de treizeci de ani, părăsind Veneto-ul rural unde se născuse mama și crescuse tata ca orfan de război. Primii lor munți, prima iubire, fuseseră Dolomiții. Îi invocau uneori în discuțiile lor cînd eram încă prea mic ca să urmăresc conversația, dar auzeam anumite cuvinte distingîndu-se ca nişte sunete mai cristaline, cu mai mult sens. Masivele Catinaccio, Sassolungo, le Tofane, Marmolada. Era de-ajuns ca tata să rostească unul dintre aceste nume pentru ca ochii mamei să sclipească.

Erau locurile unde se îndrăgostiseră, am priceput și eu asta după un timp: un preot i-a dus acolo cînd erau copii și același preot i-a cununat, într-o dimineață de toamnă, la poalele Tre Cime di Lavaredo, în fața bisericuței ridicate în acel loc. Nunta aceea de la munte era mitul fondator al familiei noastre. Încheiată cu împotrivirea părinților mamei mele din motive pe care nu le cunoşteam, sărbătorită între patru prieteni, cu gecile de vînt drept haine de nuntă și un pat la refugiul Auronzo pentru prima noapte ca soț și soție. Zăpada strălucea deja pe brînele de pe Cima Grande. Era o zi de sîmbătă din octombrie 1972, sfîrșitul sezonului de ascensiuni montane pentru acel an și pentru mulți care aveau să vină: a doua zi au încărcat în mașină bocancii de piele, pantalonii trei sferturi, sarcina ei și contractul lui de angajare și au plecat la Milano.

Calmul nu era o virtute pe care tatăl meu s-o aprecieze, dar în oraș i-ar fi folosit mai ceva ca aerul. La Milano panorama arăta aşa: în anii ’70 locuiam într-un bloc cu vedere spre un bulevard larg şi foarte circulat, sub al cărui asfalt, se spunea, curgea rîul Olona. E adevărat că în zilele ploioase strada se inunda – iar eu îmi imaginam rîul acolo dedesubt vuind în întuneric, umflîndu-se pînă cînd se revărsa din gurile de canal –, dar celălalt rîu, compus din mașini, furgonete, motorete, camioane, autobuze, ambulanțe era mereu umflat. Stăteam sus, la etajul al șaptelea: cele două șiruri de clădiri gemene care se întindeau de-o parte şi de alta a străzii amplificau vacarmul. În unele nopți tata nu mai suporta, se ridica din pat, deschidea larg ferestrele de parcă ar fi vrut să insulte orașul, să-i impună tăcerea sau să toarne peste el smoală fierbinte; stătea acolo un minut şi privea în jos, apoi își punea haina și ieșea să se plimbe.

Pe geamurile alea vedeam mult cer. Alb uniform, nepăsător la anotimpuri, brăzdat doar de zborul păsărilor. Mama se încăpăţîna să cultive

flori pe un balconaş înnegrit de fum şi mucegăit de ploi seculare. Acolo, pe balcon, în timp ce îşi îngrijea plăntuţele ei, îmi povestea despre viile din august de la ţară unde crescuse, sau despre frunzele de tutun agăţate de prăjini în uscătorii, sau de lăstarii de sparanghel culeşi moi şi albi, pentru care era nevoie de un talent special să-i poţi vedea ascunşi în pământ.

Privirea aceea ascuţită îi era acum utilă în cu totul alt mod. În Veneto fusese infirmieră, dar la Milano a obţinut un post de asistent medico-social în cartierul Ulmilor, la periferia de vest a oraşului, printre blocurile de locuinţe sociale. Era o ocupaţie creată recent, după cum era şi centrul de consultanţă familială în care îşi desfăşura activitatea, cu intenţia de a le ajuta pe femei pe perioada sarcinii şi apoi de a urmări atent evoluţia bebeluşului pînă cînd împlinea un an: aşa arăta munca mamei mele şi îi plăcea. Numai că locul unde fusese trimisă s-o exercite semăna mai degrabă cu o misiune. Ulmi prin părţile acelea erau foarte puţini: întreaga toponimie a cartierului, cu străzile lui – a Aninilor, a Brazilor, a Zadelor, a Mestecenilor –, suna ironic printre ditamai blocurile cu douăsprezece niveluri, infestate de toate tipurile de boli. Printre îndatoririle mamei se număra şi aceea de a merge să verifice mediul în care creştea copilul, iar după vizitele acelea rămînea zdruncinată zile în şir. În cazurile mai grave trebuia să facă plîngere la tribunalul pentru minori. Nu-i era uşor să ajungă la asta, unde mai pui că avea parte de o anumită porţie de insulte şi ameninţări, şi totuşi nu se îndoia că e decizia corectă. Nu era singura care credea asta: de asistentele sociale, de educatoare, de învăţătoare se simţea legată printr-un profund sentiment de solidaritate, un fel de responsabilitate feminină şi colectivă faţă de acei copii.

Tatăl meu, în schimb, fusese întotdeauna un solitar. Era chimist într-o fabrică avînd zece mii de muncitori, permanent frămîntată de greve şi concedieri, şi orice se va fi întîmplat acolo, seara se întorcea plin de mînie.

La cină stătea şi se se uita ţintă la ştirile de la televizor în tăcere, rămînînd cu tacîmul în aer, ca şi cum s-ar fi aşteptat, dintr-un moment într-altul, la izbucnirea unui nou război mondial, şi înjura în sinea lui la ştirea fiecărei crime, fiecărei crize de guvern, fiecărei creşteri a preţului petrolului, fiecărui atentat cu bombă cu autori necunoscuţi. Cu puţinii colegi pe care îi invita acasă discuta aproape numai despre politică şi ajungea mereu la ceartă. Făcea pe anticomunistul cu comuniştii, pe radicalul cu catolicii, pe liber-cugetătorul cu oricine insista să-l înregimenteze într-o biserică, într-un partid; dar acelea nu erau vremuri pentru a te sustrage înrolărilor şi, în scurtă vreme, colegii tatei n-au mai venit la noi acasă. El, în schimb, a continuat să meargă la fabrică de parcă ar fi trebuit să coboare în tranşee în fiecare dimineaţă. Şi să nu doarmă noaptea, să-şi încleşteze cu prea multă forţă mîinile de orice lucru, să folosească dopuri pentru urechi şi pastile pentru durerea de cap, să izbucnească în crize violente de furie: atunci intra în acţiune mama, care, dintre îndatoririle de cuplu, şi-o asumase şi pe aceea de a-l îmblînzi, de a atenua loviturile în încăierarea dintre tata şi lume.

În casă vorbeau încă în dialectul veneţian. În urechile mele suna ca un limbaj secret între ei doi, ecou al unei vieţi anterioare şi misterioase. O reminiscenţă a trecutului la fel cum erau cele trei fotografii pe care mama le expusese pe măsuţa de la intrare. Mă opream adesea să le studiez atent: prima îi înfăţişa pe părinţii ei la Veneţia, în timpul singurei călătorii pe care o făcuseră vreodată, cadou al bunicului pentru bunica cu ocazia nunţii de argint. În cea de-a doua poză apărea întreaga familie în timpul culesului viei: bunicii aşezaţi în centrul grupului, trei fete şi un băiat în picioare în jurul lor, coşurile cu struguri în ograda fermei. În a treia, acel singur băiat, unchiul meu, zîmbea împreună cu tata lîngă o cruce din vîrful unui munte, cu o coardă făcută colac pe umăr, în haine de alpinist. Murise de tînăr şi de

aceea purtam numele lui, cu toate că eu eram Pietro, iar el Piero în vocabularul nostru familial. Şi totuşi, dintre toate persoanele acelea nu cunoşteam pe nimeni. Nu m-au dus niciodată să le vizitez, şi nici ele nu se întîmpla să vină în vizită la Milano. De cîteva ori pe an mama lua un tren sîmbătă dimineaţa, se întorcea duminică seara un pic mai tristă decît plecase, apoi tristeţea îi trecea şi viaţa continua. Erau prea multe lucruri de făcut, persoane de care să aibă grijă, ca să cultive stări melancolice.

Dar trecutul acela ţîşnea la suprafaţă cînd te aşteptai mai puţin. În maşină, în lungul tur care trebuia să mă ducă pe mine la şcoală, pe mama la centrul de consultanţă şi pe tata la fabrică, în unele dimineţi ea intona un vechi cîntec. Începea prima strofă în trafic şi, după cîteva clipe, el i se alătura. Se petreceau la munte în timpul Marelui Război: *La tradotta*[1], *La Valsugana*[2], *Il testamento del capitano*[3]. Poveşti pe care deja le ştiam pe de rost şi eu: plecaseră pe front douăzeci şi şapte şi se întorseseră acasă doar cinci. Jos pe rîul Piave rămînea o cruce pentru o mamă care, mai devreme sau mai tîrziu, se ducea să o caute. O iubită aflată departe aştepta, ofta, apoi se sătura să aştepte şi se căsătorea cu altul; cel care murea îi oferea un sărut şi pentru sine cerea o floare. În aceste cîntecele erau cuvinte în dialect, astfel înţelegeam că părinţii mei le aduseseră cu ei din viaţa lor dinainte, dar intuiam şi altceva, şi mai ciudat, anume că, cine ştie cum, cîntecelele vorbeau despre ei doi. Despre ei doi personal, vreau să zic, altfel nu se explica emoţia pe care vocea lor o trăda atît de limpede.

Apoi, în cele cîteva zile cu vînt, toamna sau primăvara, în capătul bulevardelor din Milano apăreau munţii. Se întîmpla după o curbă, pe un pod, pe neaşteptate, şi ochii părinţilor mei, fără să fie nevoie ca unul să-i arate celuilalt, se îndreptau imediat într-acolo. Piscurile erau albe, cerul neobişnuit de albastru, o senzaţie de miracol. Aici jos la noi erau protestele din fabrici, locuinţele sociale supraaglomerate, ciocnirile din piaţă, copiii

abuzaţi, mamele adolescente; acolo sus, zăpada. Mama întreba atunci ce munţi erau ăia şi tata privea în jur parcă orientîndu-şi busola în geografia urbană. Ăsta ce e, bulevardul Monza, bulevardul Zara? Atunci e masivul Grigna, spunea după ce chibzuise puţin. Da, cred că e chiar el. Eu îmi aminteam bine povestea: Grigna era o războinică foarte frumoasă şi necruţătoare, punea să se tragă cu săgeţi şi să fie ucişi cavalerii care urcau să-i declare iubirea, aşa că Dumnezeu o pedepsise transformînd-o în munte. Şi acum era acolo, în parbriz, lăsîndu-se admirată de noi trei, fiecare cu gîndurile lui diferite şi tăcute. Apoi culoarea de la semafor se schimba, un pieton traversa în fugă, cineva din spate claxona, tata îl trimitea la dracu', băga furios în viteză şi se îndepărta de acel moment frumos accelerînd.

A venit sfîrşitul anilor '70 şi, în timp ce Milano era trecut prin foc şi sabie, ei doi şi-au pus din nou bocancii în picioare. Nu s-au îndreptat spre est, de unde veniseră, ci spre vest, continuînd parcă fuga: spre Ossola, Valsesia, Val d'Aosta, munţi mai înalţi şi mai exigenţi. Mama avea să-mi povestească mai tîrziu că, prima dată, a fost cuprinsă de o neaşteptată senzaţie de apăsare. În comparaţie cu reliefurile blînde din Veneto şi din Trentino, văile acelea occidentale i se păreau înguste, întunecoase, strîmte ca nişte defileuri; stînca era umedă şi neagră, torenţi şi cascade curgeau la vale pretutindeni. Cîtă apă, s-a gîndit. Probabil că plouă foarte mult pe-aici. Nu-şi dădea seama că toată apa aceea provenea dintr-un izvor neobişnuit, nici că ea şi tata mergeau drept către el. Au urcat pe vale pînă cînd au fost suficient de sus ca să iasă din nou la soare: acolo peisajul s-a deschis şi, brusc, în faţa ochilor aveau masivul Monte Rosa. O lume arctică, o iarnă veşnică ce se înstăpînea peste păşunile estivale. Pe mama a speriat-o. Tata, în schimb, spunea că a fost ca şi cum ar fi descoperit un alt ordin de mărime

– să vii de pe munţii oamenilor şi să te trezeşti pe munţii giganţilor. Şi, bineînţeles, s-a îndrăgostit de ei la prima vedere.

Nu cunosc locul precis din ziua aceea. Cine ştie dacă o fi fost Macugnaga, Alagna, Gressoney, Ayas. Pe-atunci ne mutam în fiecare an, urmînd nomadismul neliniştit al tatei, făcînd înconjurul muntelui care îl cucerise. Mai mult decît văile îmi amintesc casele, dacă se pot numi aşa: închiriam un bungalou în camping sau o cameră la vreo pensiune din sat unde rămîneam două săptămîni. Nu era niciodată suficient spaţiu pentru a face din acele locuri unele primitoare, nici timp să te ataşezi de ceva, dar pe tata nu-l interesau lucrurile astea şi nici măcar nu băga de seamă. Cum ajungeam, îşi schimba îmbrăcămintea: lua din geantă cămaşa în carouri, pantalonii reiaţi, puloverul de lînă; îmbrăcat iarăşi în vechile lui haine, devenea un alt om. Petrecea acea scurtă vacanţă bătînd cărările, ieşind dimineaţa devreme şi întorcîndu-se seara sau a doua zi, plin de praf, ars de soare, obosit şi fericit. La cină ne povestea de capre-negre şi capre alpine, de nopţi în adăpost, de cerurile înstelate, de zăpada care sus cădea şi în august, iar cînd era cu adevărat fericit, conchidea: chiar mi-aş fi dorit să fiţi acolo cu mine.

Cert e că mama refuza să urce pe gheţar. Îi era o frică iraţională şi neclintită de el: spunea că pentru ea muntele se termina la trei mii de metri, înălţimea Dolomiţilor ei. Înălţimilor de trei mii de metri le prefera pe acelea de două mii – păşunile, torenţii, pădurile – şi o iubea mult şi pe cea de o mie de metri, viaţa din satele acelea de lemn şi piatră. Cînd tata era plecat, îi plăcea să iasă la plimbare cu mine, să bea o cafea în piaţă, să-mi citească o carte pe o pajişte, să pălăvrăgească un pic cu cine trecea. Suferea mai ales din cauza mutărilor noastre permanente. Şi-ar fi dorit o casă care să devină a ei şi un sat în care să revină, îi cerea asta deseori tatei: el spunea că nu

erau bani să plătească încă o chirie pe lîngă cea din Milano, ea a negociat o sumă care să-i fie de ajuns şi, în fine, el i-a îngăduit să înceapă să caute.

Seara, odată strînse resturile de la cină, tata întindea pe masă o hartă topografică şi începea să studieze cărarea de a doua zi. Lîngă hartă ţinea o cărticică gri a C.A.I.[4] şi jumătate de pahar de grappa din care, cînd şi cînd, lua cîte o înghiţitură. Mama îşi savura momentul de libertate aşezîndu-se într-un fotoliu sau pe pat şi cufundîndu-se în vreun roman: timp de o oră sau două dispărea în el de parcă ar fi fost altundeva. Atunci eu mă urcam pe genunchii tatălui meu ca să văd ce făcea. Îl găseam vesel şi volubil, complet diferit de tatăl din oraş cu care eram obişnuit. Îmi arăta bucuros harta şi mă învăţa cum se citea. Ăsta e un torent, îmi semnala, ăsta un mic lac şi ăstălalt e un grup de colibe. Aici, după culoare, poţi distinge pădurea, pajiştea alpină, grohotişul, gheţarul. Liniile astea curbe indică altitudinea: cu cît sînt mai dese, cu atît muntele e mai abrupt, pînă acolo unde nici măcar nu se mai poate urca; pe aici pe unde sînt mai rare, panta e lină şi traversează cărările, vezi? Punctele astea marcate cu o cotă indică piscurile. Pe piscuri mergem. Coborîm numai cînd ajungem unde nu se mai poate urca. Înţelegi?

Nu, nu puteam înţelege. Trebuia să văd lumea aceea care-i oferea atîta fericire. După cîţiva ani, cînd am început să urcăm împreună, tatăl meu spunea că-şi aminteşte perfect cum se manifestase vocaţia mea. Într-o dimineaţă se pregătea să iasă în timp ce mama dormea şi, legîndu-şi şireturile de la bocanci, se trezise cu mine în faţa lui, îmbrăcat şi gata să-l urmez. Probabil că mă pregătisem în pat. În beznă, îl speriasem de parcă aş fi avut mai mult de cei şase sau şapte ani ai mei: eram deja cel care urma să devină, în povestea lui, prevestirea unui fiu adult, o fantasmă a viitorului.

Nu vrei să mai dormi un pic? mă întrebase cu voce scăzută, ca să n-o trezească pe mama.

Vreau să vin cu tine, răspunsesem, sau aşa susţinea el: dar poate că-i plăcea să-şi amintească pur şi simplu fraza.

1. Convoiul militar (it.) (n. tr.).
2. Vale în Trentino (n. tr.).
3. Testamentul căpitanului (it.) (n. tr.).
4. Clubul Alpin Italian (n. tr.).

Partea întîi

Muntele copilăriei

Unu

Satul Grana se afla în locul unde se bifurca una dintre văile acelea, ignorat de cine trecea pe acolo ca o posibilitate irelevantă, închisă în sus de creste *gris-fer* şi în jos de o stîncă abruptă care împiedică accesul. Pe stîncă, ruinele unui turn supravegheau cîmpuri de-acum sălbăticite. Un drum neasfaltat se desprindea din şoseaua principală şi urca pieptiş, în serpentine, pînă la poalele turnului; după ce trecea de el, devenea mai lin, cotea pe versantul muntelui şi pătrundea în vale la jumătatea urcuşului, continuînd pe o suprafaţă aparent netedă. Era iulie cînd am pornit pe el, în 1984. Pe pajişti oamenii coseau iarba. Valea era mai largă faţă de cum părea de jos, numai păduri pe partea cu umbră şi terase pe cea însorită: jos, printre tufişurile de arbuşti, curgea un torent pe care din cînd în cînd îl întrezăream licărind, şi a fost primul lucru din Grana care mi-a plăcut. Pe vremea aceea citeam romane de aventuri. Dragostea pentru rîuri mi se trăgea de la Mark Twain. M-am gîndit că acolo jos se putea pescui, sări în apă, înota, doborî cîţiva copăcei şi construi o plută, şi, furat de aceste reverii, n-am băgat de seamă satul care apăruse după o curbă.

— Aici e, a spus mama. Mergi încet.

Tata a încetinit la pas de om. Încă de cînd porniserăm, urma docil indicaţiile ei. S-a aplecat la dreapta şi la stînga, în praful ridicat de maşină, privind îndelung grajdurile, coteţele de pui, fînarele din bîrne de lemn, ruinele arse sau prăbuşite, tractoarele pe marginea drumului, maşinile de făcut baloţi de fîn. Doi cîini negri cu cîte un clopoţel la gît au ţîşnit dintr-o curte. În afară de cîteva case mai recente, tot satul părea clădit din aceeaşi

piatră gri a muntelui şi stătea lipit de el ca un afloriment, o străveche alunecare de teren; puţin mai sus păşteau caprele.

Tata n-a zis nimic. Mama, care descoperise locul acela pe cont propriu, l-a pus să oprească într-o mică piaţă şi a coborît din maşină, ducîndu-se s-o caute pe proprietara casei în timp ce noi descărcam bagajele. Unul din cîini a venit spre noi lătrînd şi tata a făcut ceva ce nu-l văzusem niciodată făcînd: a întins o mînă ca să se lase amuşinat, i-a zis ceva drăguţ şi l-a mîngîiat între urechi. Poate că se descurca mai bine cu cîinii decît cu oamenii.

— Deci? m-a întrebat în timp ce desprindea elasticele de la portbagajul de pe maşină. Cum ţi se pare?

Foarte frumos, aş fi vrut să răspund. Un miros de fîn, grajd, lemne, fum şi cine ştie ce altceva mă izbise, încărcat de promisiuni, cum coborîsem din maşină. Dar nu eram sigur că e răspunsul corect, aşa că am zis:

— Nu mi se pare rău, dar ţie?

Tata a dat din umeri. A ridicat privirea peste valize şi s-a uitat la şandramaua din faţa noastră. Se înclina într-o parte şi cu siguranţă s-ar fi prăbuşit fără cei doi pari cu care era proptită. Înăuntru erau stivuiţi nişte baloţi de fîn, iar peste fîn zăcea o cămaşă de blugi pe care şi-o scosese cineva şi o uitase.

— Eu am crescut într-un loc ca ăsta, a spus fără să-mi dea de înţeles dacă era o amintire bună sau rea.

A apucat mînerul unei valize şi a vrut s-o dea jos, dar apoi i-a trecut prin minte altceva. M-a privit cu aerul că-i venise o idee destul de amuzantă.

— După tine, trecutul poate trece încă o dată?

— E greu, am spus ca să nu mă hazardez. Îmi lansa mereu astfel de şarade. Vedea în mine o inteligenţă asemănătoare cu a lui, înclinată spre logică şi matematică, şi se gîndea că are datoria s-o pună la încercare.

— Ia uite la torentul ăla, îl vezi? a spus. Să ne închipuim că apa e timpul care curge. Dacă aici unde sîntem noi e prezentul, în ce parte crezi că e viitorul?

M-am gîndit. Asta părea uşoară. Am dat răspunsul cel mai evident:

— Viitorul e unde se duce apa, în jos, pe acolo.

— Greşit, a decretat tata. Din fericire. Apoi, ca şi cum ar fi scăpat de o greutate, a spus: Hopa – cuvîntul pe care îl folosea cînd mă ridica şi pe mine, şi prima din cele două valize a aterizat pe pămînt cu o bufnitură.

Casa pe care o închiriase mama se afla în partea de sus a satului, într-o curte adunată în jurul unei adăpători. Purta semnele a două origini diferite: prima era cea a zidurilor, a verandelor din zadă înnegrită, a acoperişului din plăci de ardezie acoperite de muşchi, a coşului mare şi plin de funingine, şi era o origine străveche; a doua era doar veche. O epocă în care în interiorul casei fusese pus linoleum pe podele, fuseseră atîrnate postere cu flori pe pereţi, fuseseră fixate dulăpioarele suspendate şi spălătorul în bucătărie, toate deja mucegăite şi decolorate. Doar un obiect scăpase de mediocritate, o sobă neagră din fontă, masivă şi austeră, cu mîner din alamă şi patru ochiuri pentru gătit. Fusese recuperată probabil dintr-un alt loc şi din alt timp. Dar cred că mamei îi plăcea mai ales ce nu exista, pentru că găsise, de fapt, o casă aproape goală: a întrebat-o pe proprietară dacă o puteam aranja un pic şi ea s-a mulţumit să răspundă:

— Faceţi cum doriţi.

N-o mai închiriase de ani de zile şi cu siguranţă nu se aştepta s-o închirieze în vara aceea. Avea gesturi tăioase, dar nu era nepoliticoasă. Cred că se simţea stînjenită pentru că muncea la cîmp şi nu se putuse schimba. I-a dat mamei o cheie mare din fier, şi-a încheiat nişte explicaţii despre cum se foloseşte apa caldă, a protestat scurt înainte să accepte plicul pe care mama îl pregătise.

Tata nu mai era acolo deja de o bucată de vreme. Pentru el toate casele aveau aceeaşi valoare şi a doua zi trebuia să fie la birou. Ieşise pe verandă să fumeze, cu mîinile pe balustrada de lemn negeluit şi ochii spre piscuri. Părea că le studiază ca să înţeleagă de unde să dezlănţuie atacul. A intrat după ce proprietara casei plecase, evitînd astfel s-o salute, cuprins între timp de melancolie; a spus că se duce să cumpere ceva pentru prînz şi că voia să pornească din nou la drum înainte să se însereze.

În casa aceea, după ce tata a plecat, mama a revenit la o versiune a ei pe care n-o cunoscusem niciodată. Dimineaţa, cum se scula din pat, îngrămădea surcelele în sobă, mototolea o foaie de ziar şi scăpăra un chibrit pe fonta zgrunţuroasă. Nu o deranja fumul care se răspîndea atunci în bucătărie, nici pătura pe care o ţineam pe noi pînă se încălzea camera, nici laptele care mai tîrziu dădea în foc şi ardea pe plita încinsă. La micul dejun îmi dădea pîine prăjită şi gem. Mă spăla la robinet, clătindu-mi faţa, gîtul şi urechile, apoi mă ştergea cu un şervet şi mă trimitea afară: ca să mă duc să stau la aer şi la soare şi să scap, în sfîrşit, măcar un pic de delicateţea mea urbană.

În acele zile torentul a devenit teritoriul meu de explorare. Erau două hotare peste care îmi era interzis să trec: în sus un podeţ din lemn, dincolo de care malurile deveneau mai abrupte şi se uneau într-un defileu, iar în jos desişul de la poalele stîncii, unde apa înainta spre fundul văii. Era porţiunea pe care mama putea s-o controleze de pe veranda casei, dar făcea cît un rîu întreg. Torentul se prăvălea în salturi, la început într-un şir de repezişuri înspumate, printre bolovani mari de pe care mă aplecam să observ reflexele argintii de pe fundul apei. Mai încolo încetinea şi se bifurca, de parcă din tînăr cum era devenea adult, şi decupa insuliţe colonizate de mesteceni, pe unde puteam traversa sărind pînă pe malul opus. Şi mai încolo o

învălmăşeală de lemne forma un stăvilar. În acel punct cobora o ravenă şi avalanşa, iarna, adusese trunchiuri de copac şi crengi care acum putrezeau în apă, dar eu nu ştiam nimic despre asemenea lucruri pe vremea aceea. Pentru mine era un moment din viaţa torentului cînd acesta întîlnea un obstacol, se oprea şi se învolbura. Pînă la urmă mă aşezam acolo de fiecare dată să privesc algele care se unduiau sub suprafaţă.

Un băieţel îşi ducea vacile la păscut pe pajiştile din lungul malului. În opinia mamei, era nepotul proprietarei casei noastre. Avea mereu la el un baston galben, de plastic, încovoiat la capăt, cu care mîna vacile pe o coastă ca să le împingă în jos spre iarba înaltă. Erau şapte bălţate maronii tinere şi neastîmpărate. Băieţelul zbiera la ele cînd plecau de capul lor şi se întîmpla să alerge înjurînd după una sau alta, în timp ce la întoarcere urca povîrnişul şi se răsucea să le cheme aşa: *O, o, o,* sau *E, e, e,* pînă cînd ele, împotriva voinţei, îl urmau în grajd. Se aşeza pe păşune şi le supraveghea de undeva de sus, crestînd un lemnişor cu briceagul.

— Nu-i voie să stai acolo, mi-a spus singura dată cînd mi-a vorbit.

— De ce? am întrebat.

— Striveşti iarba.

— Şi unde e voie?

— Acolo.

Mi-a arătat malul celălalt al torentului. De unde mă aflam, nu-mi dădeam seama cum să ajung acolo, dar nu voiam să-l întreb şi nici să negociez o traversare peste iarba lui. Aşa că am intrat în apă fără să-mi scot pantofii. Am încercat să mă ţin drept în curent şi să nu dau nici un semn de şovăială, ca şi cum era ceva obişnuit pentru mine să trec prin rîuri. Am traversat, m-am aşezat pe un bolovan cu pantalonii uzi şi pantofii din care picura apă, dar cînd m-am răsucit, băieţelul nu mai era atent la mine.

În felul acela, el pe un mal şi eu pe celălalt, am petrecut cîteva zile fără să catadicsim să ne aruncăm vreo privire.

— De ce nu te duci la el să vă împrieteniţi? m-a întrebat mama într-o seară în faţa sobei. În casă se impregnase umiditatea prea multelor ierni, aşa că aprindeam focul pentru cină şi apoi rămîneam să ne încălzim pînă cînd se făcea ora de mers la culcare. Fiecare îşi citea cartea şi, din cînd în cînd, între o pagină şi alta, se mai înteţea focul şi, odată cu el, conversaţia. Soba cea mare şi neagră ne asculta.

— Dar cum fac, am răspuns. Nu ştiu ce să spun.

— Îi spui, salut. Îl întrebi cum îl cheamă. Îl întrebi cum le cheamă pe vacile lui.

— Sigur, noapte bună, am spus prefăcîndu-mă absorbit de lectură.

Cînd venea vorba de relaţiile sociale, mama era mult mai avansată decît mine. Cum în sat nu erau prăvălii, cît timp eu exploram torentul meu, ea găsise grajdul de unde se puteau cumpăra lapte şi brînză, grădina de zarzavat care vindea cîteva feluri de legume şi joagărul de unde să facă rost de resturile de cherestea. Se înţelesese şi cu băiatul de la fabrica de produse lactate, care trecea dimineaţa şi seara cu dubiţa să ia bidoanele de lapte, să-i aducă pîine şi nişte cumpărături. Şi nu ştiu cum, după o săptămînă, atîrnase nişte jardiniere pe verandă şi le umpluse cu muşcate. Acum recunoşteai casa noastră de departe şi îi auzisem deja pe puţinii locuitori din Grana care o salutau spunîndu-i pe nume.

— Oricum, nu contează, am spus un minut mai tîrziu.

— Ce nu contează?

— Să ai prieteni? Mie-mi place şi să stau singur.

— A, da? a zis mama. A ridicat ochii de pe pagină şi, fără să zîmbească, ca şi cum ar fi fost o chestiune foarte serioasă, a adăugat: Eşti sigur?

Aşa că a decis să mă ajute ea. Nu toată lumea e de acord, dar mama credea cu tărie în necesitatea de a interveni în viaţa altora. După cîteva zile, în aceeaşi bucătărie, l-am găsit pe băieţelul cu vacile luînd micul dejun aşezat pe scaunul meu. L-am adulmecat, sincer să fiu, înainte să-l văd, pentru că avea acelaşi miros de grajd, fîn, lapte prins, pămînt reavăn şi fum de lemne care pentru mine, începînd de atunci, a fost întotdeauna mirosul muntelui, un miros pe care l-am regăsit pe orice munte al lumii. Îl chema Bruno Guglielmina. Numele îl purtau toţi cei din Grana, a ţinut să ne explice, dar numai el avea prenumele Bruno. Era cu cîteva luni mai mare decît mine, dat fiind că era născut în ’72, dar în noiembrie. Devora biscuiţii pe care mama i-i oferea de ziceai că nu mîncase aşa ceva în viaţa lui. Ultima descoperire a fost că nu doar eu îl studiasem pe el jos la păşune, dar şi el mă observase pe mine în timp ce amîndoi ne prefăceam că ne ignorăm.

— Ţie îţi place torentul, nu-i aşa? m-a întrebat.

— Da.

— Ştii să înoţi?

— Puţin.

— Să pescuieşti?

— Cred că nu.

— Hai să-ţi arăt ceva.

Aşa a zis şi a sărit de pe scaun, eu am schimbat o privire cu mama şi apoi am alergat după el fără să mă gîndesc de două ori.

Bruno m-a dus într-un loc pe care-l ştiam, unde torentul trecea la umbra podeţului. Cînd am ajuns pe mal, mi-a poruncit să stau pe cît posibil tăcut şi ascuns. Apoi s-a aplecat uşor-uşor de pe un bolovan, cît să poată să pîndească de acolo. Mi-a făcut semn cu mîna să aştept. În timp ce aşteptam, l-am privit: avea părul blond-cînepiu şi gîtul ars de soare. Purta pantaloni care nu erau mărimea lui, sumeşi la glezne şi cu turul lăsat, ca o caricatură

de om adult. Avea şi purtări de adult, un fel de gravitate în voce şi în gesturi: cu un semn mi-a poruncit să mă duc lîngă el şi m-am supus. M-am aplecat de pe bolovan ca să privesc unde privea el. Nu ştiam ce trebuia să văd: acolo în spate torentul forma o cataractă şi un mic ochi de apă umbrit, adînc poate pînă la genunchi. Ropotul cascadei agita suprafaţa apei. Pe margini plutea un deget de spumă şi într-o creangă mare înţepenită de-a curmezişul se strînseseră iarbă şi frunze putrede. Nu era nimic deosebit la priveliştea aceea, doar apă care curgea de pe munte, şi totuşi mă încînta ori de cîte ori mă uitam, şi nu ştiam de ce.

După ce am scrutat puţin ochiul de apă, am văzut suprafaţa despicîndu-se uşor şi mi-am dat seama că acolo era ceva viu. Una, două, trei, patru umbre fusiforme cu botul spre curent, numai coada mişcîndu-se încet pe orizontală. Cînd şi cînd una dintre umbre se deplasa brusc şi se oprea în alt punct, alteori îşi scotea spinarea din apă şi apoi se scufunda la loc, dar continuînd să privească spre cataractă. Eram mai în aval faţă de ele, de aceea nu ne văzuseră încă.

— Sînt păstrăvi? am şoptit.

— Peşti, a spus Bruno.

— Şi stau mereu acolo?

— Nu mereu. Uneori schimbă locul.

— Dar ce fac?

— Vînează, a răspuns părîndu-i-se ceva absolut firesc. Eu, în schimb, învăţam asta chiar atunci. Mă gîndisem mereu că un peşte înoată în sensul curgerii apei, cum ar fi mai uşor, şi nu că-şi iroseşte puterile înotînd împotriva curentului. Păstrăvii îşi mişcau coada atît cît trebuia ca să rămînă pe loc. Aş fi vrut să ştiu ce vînau. Poate musculiţele pe care le vedeam roind deasupra apei şi rămînînd parcă prinse în capcană. Am stat şi am privit o vreme scena încercînd să înţeleg mai bine, înainte ca Bruno să se

plictisească brusc: a sărit în picioare, a dat din mîini şi imediat păstrăvii au ţîşnit ca săgeţile de acolo. M-am dus să văd. Fugiseră din mijlocul ochiului de apă care încotro. Am privit în el şi tot ce am văzut a fost prundişul alb şi albastru de pe fund, apoi a trebuit să renunţ ca să-l urmez pe Bruno care urca în goană pe malul celălalt al torentului.

Puţin mai sus, o clădire izolată se ivea pe mal precum casa unui paznic. Se părăginea printre urzicile, murii de zmeură, cuiburile de viespi care se uscau la soare. În sat erau multe asemenea ruine. Bruno şi-a pus mîinile pe zidurile din piatră acolo unde acestea se întîlneau într-o muchie plină de crăpături, s-a ridicat şi din două salturi a ajuns la fereastra de la primul nivel.

— Hai! a spus ivindu-se acolo sus. Apoi însă a uitat să mă aştepte, poate pentru că nu i se părea nimic greu, sau pentru că nu-i trecea prin minte că aş avea nevoie de ajutor, sau numai pentru că aşa era obişnuit, ca fiecare să se descurce singur, fie că-i era uşor sau greu. L-am imitat cum am putut. Am simţit sub degete piatra zgrunţuroasă, călduţă, uscată. Mi-am zgîriat braţele de pervazul ferestruicii, m-am uitat înăuntru şi l-am văzut pe Bruno care, printr-un chepeng din podea, se lăsa în jos pe o scară mobilă care ducea dedesubt. Cred că decisesem deja că l-aş fi urmat oriunde.

Acolo jos, în semiîntuneric, era o încăpere pe care nişte ziduri joase o împărţeau în patru compartimente de dimensiuni egale, semănînd cu nişte căzi. În aer persista un miros de mucegai şi lemn putred. Pe măsură ce ochii mi se obişnuiau cu întunericul, am văzut că pe podea zăceau împrăştiate cutii de bere, sticle, ziare vechi, cămăşi zdrenţuite, pantofi găuriţi, bucăţi de unelte ruginite. Bruno se aplecase peste o mare piatră şlefuită, albă, în formă de roată, aşezată într-un colţ al camerei.

— Ce-i aia? am întrebat.

— Piatra, a spus. Piatra de moară, a adăugat.

M-am aplecat lîngă el ca să privesc. Ştiam ce e o piatră de moară, dar nu văzusem niciodată una cu ochii mei. Am întins o mînă. Piatra era rece, vîscoasă şi în gaura din mijloc crescuse muşchi care îţi rămînea pe buricele degetelor ca un mîl verde. Am simţit că-mi iau foc braţele de la zgîrieturile de mai devreme.

— Trebuie s-o ridicăm în picioare, a spus Bruno.

— De ce?

— Aşa se poate rostogoli.

— Unde?

— Cum unde? La vale, nu?

Am clătinat din cap pentru că nu înţelegeam. Bruno mi-a explicat cu răbdare:

— O ridicăm în picioare. O împingem afară. Şi apoi îi facem vînt în jos pe torent. În felul ăsta peştii sar din apă şi noi îi mîncăm.

Ideea mi s-a părut imediat măreaţă şi irealizabilă. Blocul ăla de piatră era prea greu pentru noi doi. Dar era atît de frumos să ţi-l imaginezi rostogolindu-se la vale şi atît de frumos să ne imaginăm pe noi înşine capabili de asta, că am hotărît să nu obiectez. Cineva probabil că încercase deja, pentru că sub piatră, între aceasta şi podea, fuseseră înfipte două pene de tăiat lemne. Intrau atît cît trebuia ca să o salte de jos. Bruno a luat un băţ zdravăn, mînerul unui tîrnăcop sau al unei lopeţi, şi a început să-l înfigă în crăpătura aceea ciocănindu-l cu o piatră ca pe un cui. Cînd vîrful a intrat, a împins piatra sub mîner şi a ţinut-o cu piciorul.

— Acum ajută-mă, a spus.

— Ce trebuie să fac?

M-am dus şi m-am aşezat lîngă el. Trebuia să împingem amîndoi în jos, folosindu-ne greutatea corpurilor ca să ridicăm piatra de moară. Aşa că ne-am atîrnat împreună de mîner şi, cînd picioarele mi s-au desprins de pămînt,

am simţit pentru o clipă că blocul de piatră se mişcă. Sistemul născocit de Bruno era cel corect şi, cu o pîrghie mai bună, poate că ar fi funcţionat, dar lemnul acela vechi s-a îndoit sub greutatea noastră, a trosnit şi în cele din urmă s-a rupt brusc, făcîndu-ne să cădem. Bruno s-a rănit la o mînă. A înjurat şi a fluturat-o prin aer.

— Te-ai lovit? am întrebat.

— Piatră de căcat, a spus sugîndu-şi rana. Odată şi-odată te mişc eu de acolo. A urcat pe scăriţă şi a dispărut sus mînat de o furie nestăpînită, şi imediat l-am auzit sărind jos de la fereastră şi îndepărtîndu-se în fugă.

În seara aceea, în pat, m-am chinuit să adorm. Agitaţia mă ţinea treaz: avusesem parte de o copilărie solitară şi nu eram obişnuit să fac lucrurile în doi. Cred că şi în privinţa asta eram la fel ca tata. Dar în ziua aceea simţisem ceva, un sentiment neaşteptat de familiaritate, care mă atrăgea şi mă speria în acelaşi timp, ca o trecătoare spre un teritoriu necunoscut. Ca să mă liniştesc, am căutat o imagine în minte. M-am gîndit la torent: la ochiul de apă, la cataractă, la păstrăvii care dădeau din coadă ca să rămînă pe loc, la frunzele şi crenguţele care curgeau la vale. Şi apoi la păstrăvii care ţîşneau spre prăzile lor. Am început să înţeleg un fapt, anume că toate lucrurile, pentru un peşte de rîu, vin de la munte: insecte, crengi, frunze, orice. De aceea se uită în sus aşteptînd ce trebuie să vină. Dacă locul unde intri într-un rîu e prezentul, m-am gîndit, atunci trecutul e apa care te-a depăşit, cea care curge la vale şi unde nu mai e nimic pentru tine, în timp ce viitorul e apa care vine de sus, aducînd pericole şi surprize. Trecutul e în aval, viitorul în amonte. Iată cum ar fi trebuit să-i răspund tatălui meu. Orice o însemna destinul, locuieşte în munţii pe care îi avem deasupra capului.

Apoi, încet, şi aceste gînduri au dispărut şi am stat să ascult. De-acum eram obişnuit cu zgomotele nopţii, puteam să le recunosc pe fiecare în

parte. Asta, m-am gîndit, e fîntîna de la adăpătoare. Ăsta e clopoţelul unui cîine care se plimbă noaptea. Ăsta e zumzăitul electric al singurului stîlp de iluminat din Grana. M-am întrebat dacă Bruno, în patul lui, asculta aceleaşi sunete. Mama a dat pagina în bucătărie în timp ce trosnetul din sobă mă legăna spre somn.

În restul lunii iulie n-a trecut o zi fără să ne întîlnim. Ori mă duceam eu la păşune, ori Bruno împrejmuia vacile, lega o sîrmă la bateria unei maşini şi sosea pe neaşteptate la noi în bucătărie. Mai mult decît biscuiţii cred că îi plăcea de mama. Îi plăcea atenţia pe care i-o acorda. Ea îl întreba deschis, direct, cum era obişnuită să facă în meseria ei, şi el răspundea foarte mîndru că pe o doamnă de la oraş atît de amabilă o interesează povestea lui. Ne-a spus că e cel mai tînăr locuitor din Grana şi, de asemenea, ultimul copil din sat, dat fiind că nu erau alţii pe drum. Tatăl lui era plecat o bună parte din an, apărea rar şi doar iarna, iar imediat cum simţea aer de primăvară, pornea din nou spre Franţa sau spre Elveţia sau oriunde găsea un şantier în căutare de muncitori. Mama lui, în schimb, nu se mişcase niciodată de acolo: pe cîmpurile mai sus de case avea o grădină de zarzavat, un coteţ de pui, două capre, stupii de albine; n-o interesa decît să aibă grijă de acel mic regat. În clipa în care a descris-o, am înţeles imediat cine era. O femeie pe care o văzusem deja cînd trecea pe uliţă, împingînd o roabă sau cărînd o sapă, şi care mă depăşea cu capul plecat fără ca măcar să mă observe. Ea şi cu Bruno locuiau în casa unui unchi, soţul proprietarei casei noastre, posesorul cîtorva păşuni şi vaci de lapte. Acum unchiul acesta era la munte cu verii mai mari: Bruno a făcut semn spre fereastră, de unde în momentul acela vedeam doar păduri şi grohotişuri, şi a adăugat că el urma să se ducă după ei în august, împreună cu vacile mai tinere pe care i le lăsaseră aici.

— La munte? am întrebat.

— Adică la fermă. Ştii ce-i o fermă?

Am clătinat din cap.

— Şi unchii se poartă bine cu tine? l-a întrerupt mama.

— Sigur că da, a spus Bruno. E multă treabă.

— Dar mergi şi la şcoală?

— Da, da.

— Îţi place?

Bruno a ridicat din umeri. Nu putea să spună da nici ca să-i facă o bucurie.

— Şi mama ta şi tatăl tău ţin unul la altul?

Acum şi-a desprins privirea. A strîmbat din gură într-un fel care putea însemna nu, sau poate un pic, sau poate că nu era cazul să stea şi să discute despre asta. Mamei i-a fost suficient acest răspuns şi n-a insistat, dar ştiam că ceva în conversaţia aceea nu-i plăcuse. N-ar fi lăsat-o baltă fără să înţeleagă.

Cînd eu şi Bruno ne duceam pe-afară, nu vorbeam despre familiile noastre. Ne plimbam prin sat, niciodată prea departe de vacile lui care păşteau. Din spirit de aventură exploram casele părăsite. La Grana erau mai multe decît ne-am fi putut dori: vechi grajduri, vechi fînare şi grînare, o veche prăvălie cu rafturile prăfuite şi goale, un vechi cuptor de pîine înnegrit de fum. Peste tot aceleaşi gunoaie pe care le văzusem la moară, ca şi cum mult timp după ce clădirile acelea nu mai fuseseră folosite cineva le-ar fi ocupat ilegal şi apoi le-ar fi părăsit din nou. În unele bucătării mai găseam încă masa şi banca, cîteva farfurii sau pahare în bufet, tigaia agăţată pe horn. La Grana, în 1984, locuiau paisprezece persoane, dar în alte vremuri e posibil să fi trăit o sută.

O clădire domina centrul satului, mai modernă şi impunătoare decît casele din jurul ei: avea trei niveluri tencuite în alb, o scară exterioară, o

curte interioară, un zid de incintă parţial prăbuşit. Am intrat pe acolo, trecînd peste mărăcinii care invadaseră curtea. La parter uşa era doar întredeschisă, iar cînd Bruno a împins-o, ne-am trezit într-un hol întunecos, dotat cu bănci şi cuiere din lemn. Am înţeles imediat unde ne aflam, poate pentru că toate şcolile seamănă: dar acum în şcoala din Grana erau educaţi doar nişte iepuri mari, gri, care ne urmăreau speriaţi cu privirea dintr-un şir de cuşti. Sala mirosea a paie, hrană pentru animale, urină, vin care se făcea oţet. Pe o estradă din lemn, unde odată fusese probabil catedra, zăceau aruncate cîteva damigene goale, dar nimeni nu avusese curajul să dea jos crucifixul de pe perete, nici să facă lemne de foc din pupitrele stivuite în fundul sălii.

Pupitrele acelea m-au atras mai mult decît iepurii. M-am dus să le privesc de aproape: erau lungi şi înguste, avînd patru găuri pentru călimară fiecare şi lemnul lustruit de toate mîinile care stătuseră pe ele. Pe marginea interioară aceleaşi mîini scrijeliseră nişte litere cu cuţitul sau poate cu vîrful unui cui. Iniţiale. G de la Guglielmina apărea adesea.

— Ştii cine sînt?

— Unii da, a spus Bruno. Pe alţii nu-i cunosc, dar am auzit vorbindu-se despre ei.

— Dar cînd a fost asta?

— Nu ştiu. Şcoala asta e închisă dintotdeauna.

N-am mai apucat să întreb altceva că am auzit-o pe mătuşa lui Bruno strigînd. Aşa se încheiau aventurile noastre: ne ajungea chemarea aceea autoritară, o dată, de două, de trei ori, oriunde am fi fost. Bruno a pufnit. Apoi şi-a luat rămas-bun şi a rupt-o la fugă. Lăsa totul la jumătate, un joc, o conversaţie, şi în ziua aceea ştiam că n-o să-l revăd.

În schimb eu am mai rămas un pic în vechea şcoală: am examinat toate pupitrele, am citit toate iniţialele şi am încercat să-mi imaginez numele

acelor copii. Apoi, în timp ce îmi băgam nasul pe acolo curios, am găsit ceva scrijelit mai îngrijit şi mai recent. Şanţul lăsat de cuţit se distingea în lemnul cenuşiu ca o tăietură proaspătă. Mi-am trecut un deget peste G şi peste B, era cu neputinţă să am îndoieli în privinţa identităţii autorului lor. Atunci am făcut legătura cu alte lucruri, lucruri pe care le văzusem şi nu le înţelesesem în ruinele în care mă ducea Bruno, şi am început să intuiesc care era viaţa secretă a acelui sat fantomă.

Între timp luna iulie se scurgea cu repeziciune. Iarba cosită la sosirea noastră crescuse deja de-o palmă şi de-a lungul potecii de catîri treceau cirezile care se îndreptau spre ferme. Le vedeam dispărînd în sus prin valea largă, intrînd în pădure într-un vacarm de copite şi de tălăngi, şi mai tîrziu reapărînd departe, dincolo de linia copacilor, ca nişte stoluri de păsări aşezate pe versantul muntelui. De două ori pe săptămînă, seara, eu şi mama parcurgeam drumul în sens opus spre un alt sat, care, de fapt, nu era decît o mînă de case în fundul văii. Ne lua jumătate de oră să ajungem pe jos şi la capătul cărării parcă ne întorceam brusc în modernitate. Luminile unui bar luminau podul peste rîu, şoseaua principală era un du-te-vino de automobile şi muzica se amesteca cu vocile vilegiaturiştilor care şedeau afară. Acolo jos era mai cald şi vara era veselă şi leneşă ca verile la mare. O gaşcă de tineri stătea la măsuţele alea: fumau, rîdeau, uneori prietenii îi luau cu maşina şi plecau spre barurile din susul văii. Eu şi mama, în schimb, ne aşezam la coadă la telefonul public cu fise. Ne aşteptam rîndul şi apoi intram împreună în cabina aceea sleită de conversaţii. Ai mei rezolvau rapid: nici acasă nu pierdeau prea mult timp cu pălăvrăgitul şi, dacă îi ascultai, păreau doi vechi prieteni cărora le ajunge o jumătate de frază ca să se înţeleagă. Tata vorbea mai mult cu mine cînd mi-l dădea.

— Hei, muntene, spunea. Cum merge? Ai escaladat vreun pisc frumos?

— Încă nu. Dar mă antrenez.

— Bravo. Şi prietenul tău ce face?

— Bine. Doar că în scurtă vreme pleacă la fermă şi nu-l mai văd. Îţi ia vreo oră să ajungi acolo.

— Ei, păi, o oră nu e deloc mult. Asta înseamnă că mergem să-l vizităm împreună, ce zici?

— Mi-ar plăcea. Tu cînd vii?

— În august, spunea tata. Şi înainte să-şi ia la revedere, adăuga: Dă-i un pupic mamei. Şi ai grijă de ea, da? Ca să nu se simtă singură.

Eu îi promiteam că o să am, dar în sinea mea mă gîndeam că el era cel care se simţea singur. Mi-l închipuiam în apartamentul complet gol din Milano, cu ferestrele larg deschise şi vuietul camioanelor de pe bulevard. Mama se simţea foarte bine. Ne întorceam la Grana pe aceeaşi cărare din pădure peste care între timp se lăsase întunericul. Atunci aprindea o lanternă şi o îndrepta spre picioare. Noaptea n-o speria deloc. Era atît de calmă, încît mă liniştea şi pe mine: mergeam urmărindu-i bocancii în lumina aceea slabă şi după un timp începeam s-o aud cîntînd în şoaptă, ca pentru sine. Dacă ştiam cîntecele, mă alăturam şi eu tot cu voce joasă. Zgomotele traficului, radiourile, rîsetele tinerilor dispăreau în spatele nostru. Aerul devenea mai răcoros pe măsură ce urcam. Ştiam că aproape am ajuns cu puţin înainte de a zări ferestrele luminate, cînd vîntul aducea pînă la mine mirosul hornurilor.

Doi

Nu ştiu ce schimbări văzuse tata la mine în anul acela, dar hotărîse că venise timpul să mă ia cu el. A urcat de la Milano într-o sîmbătă, năvălind peste tabieturile noastre cu Alfa Romeo-ul lui hîrbuit, decis să nu piardă un minut din scurta lui vacanţă. Cumpărase o hartă pe care o fixase în perete cu piuneze şi un marker cu care intenţiona să noteze cărările parcurse, ca pe victoriile generalilor. Vechea raniţă militară, pantalonii reiaţi pînă la genunchi, puloverul roşu de alpinist al Dolomiţilor urmau să fie uniforma lui. Mama a preferat să nu se bage, refugiindu-se printre muşcatele şi cărţile ei. Bruno era deja la fermă, iar eu nu făceam decît să mă întorc în locurile noastre de unul singur şi să-i simt lipsa, aşa că am primit cu plăcere vestea: am început să învăţ felul de a merge pe munte al tatălui meu, singurul lucru care aducea cel mai mult a educaţie pe care l-am primit de la el.

Plecam devreme, dimineaţa, urcînd cu maşina pînă la cătunele de la poalele masivului Monte Rosa. Erau localităţi turistice mai în vogă decît a noastră şi, somnoros, vedeam trecînd vilişoarele înşirate, hotelurile în stil alpin de la începutul secolului XX, blocurile urîte din anii ’60, campingurile de rulote de-a lungul rîului. Toată valea era încă umbrită şi umezită de rouă. Tata bea o cafea în primul bar deschis, apoi îşi punea rucsacul în spinare cu solemnitatea unui muntean din Alpi: cărarea începea din spatele unei biserici sau după un podeţ din lemn, intra în pădure şi imediat începea să urce. Înainte să pornim pe ea, ridicam o ultimă dată ochii spre cer. Deasupra capetelor noastre străluceau gheţarii deja luminaţi de soare; frigul dimineţii îmi făcea pielea de găină pe picioarele goale.

Pe cărare, tata mă lăsa să merg în faţă. Se ţinea cu un pas în urma mea, astfel încît să pot auzi un cuvînt de-al lui cînd era nevoie şi să-i simt răsuflarea în spatele meu. Aveam cîteva reguli clare de urmat: unu, să prinzi un ritm şi să-l menţii fără să te oprești; doi, să nu vorbești; trei, la răspîntii, să alegi mereu drumul care urcă. El gîfîia şi pufnea mult mai mult decît mine, cu tot fumatul şi viaţa de birou pe care o ducea, dar cel puţin o oră nu îngăduia opriri, nici ca să ne tragem sufletul, nici ca să bem, nici ca să privim ceva. Pădurea nu avea nici un farmec în ochii lui. Mama, în plimbările noastre primprejurul Granei, era cea care îmi arăta plante şi copaci şi mă învăţa numele lor, de parcă ar fi fost nişte persoane avînd fiecare caracterul ei, în timp ce pentru tata pădurea însemna doar accesul spre înălțimi de peste o mie cinci sute de metri: urcam prin ea cu capul în pămînt, concentraţi pe ritmul picioarelor, al plămînilor, al inimii, într-o relaţie secretă şi mută cu efortul. Călcam peste pietre şlefuite de trecerea seculară a animalelor şi a oamenilor. Uneori lăsam în urmă o cruce de lemn, sau o placă din bronz cu un nume, sau un edicul cu o mică statuetă a Maicii Domnului şi cîteva flori care dădeau acelui colţ de pădure un aer solemn de cimitir. Atunci tăcerea dintre noi căpăta o altă semnificaţie, părea unicul mod respectuos de a trece.

Ridicam amîndoi privirea numai cînd se terminau copacii. Pe coasta văii glaciare cărarea devenea lină şi, odată ieşiţi la lumina soarelui, întîlneam ultimele sate de la mare altitudine. Erau locuri ce păreau părăsite sau aproape, chiar mai rău decît Grana, dacă nu s-ar fi văzut un grajd izolat, o fîntînă care încă funcţiona, o capelă bine întreținută. În susul şi în josul caselor terenul fusese netezit şi pietrele adunate în grămezi, apoi săpate şănţuleţe pentru ca pămîntul să poată fi irigat şi fertilizat, iar marginile fuseseră terasate pentru a obţine cîmpuri şi grădini de zarzavat: tata îmi arăta aceste munci şi îmi vorbea cu admiraţie de muntenii străvechi. Cei

veniţi din nordul Alpilor în Evul Mediu erau capabili să cultive pămîntul la altitudini pînă la care nimeni nu ajungea. Aveau tehnici speciale şi o rezistenţă specială la frig şi privaţiuni. Acum nimeni n-ar mai reuşi, mi-a spus, să trăiască acolo sus iarna, complet autonom în privinţa hranei şi a mijloacelor, cum făcuseră ei secole la rînd.

Eu priveam casele părăginite şi mă chinuiam să mi-i imaginez pe locuitorii lor. Nu pricepeam cum putuse cineva să aleagă o viaţă atît de aspră. Cînd l-am întrebat pe tata, mi-a răspuns în felul lui enigmatic: părea mereu că nu-mi poate da soluţia, ci doar cîteva indicii, şi că, neavînd încotro, trebuia să ajung singur la adevăr.

— În nici un caz n-au ales asta, a spus. Dacă cineva se duce să stea la mare altitudine asta e din pricină că la una mai joasă nu e lăsat în pace.

— Şi cine stă mai jos?

— Stăpîni. Armate. Preoţi. Şefi de raion. Depinde.

Tonul răspunsului lui nu era în întregime serios. Acum îşi dădea cu apă pe ceafă la fîntînă şi era deja mai vesel decît în zori. Îşi scutura capul de apă, îşi storcea barba şi privea în sus. În văile largi care ne aşteptau privirea nu întîlnea obstacole, aşa că, mai devreme sau mai tîrziu, zărea pe cineva mai în faţă decît noi pe cărare. Avea un ochi ager, de vînător, ca să poată dibui acele mici pete roşii sau galbene, culoarea unui rucsac sau a unei geci de vînt. Cu cît erau mai departe, cu atît mai semeaţă suna vocea cu care, semnalîndu-mi-le, mă întreba:

— Ce zici, Pietro, îi prindem?

— Bineînţeles, răspundeam eu indiferent unde ar fi fost.

Atunci urcarea noastră se transforma într-o urmărire. Aveam amîndoi muşchii bine încălziţi şi încă toate energiile de consumat. Urcam păşunile de august trecînd pe lîngă ferme izolate, cirezi de vaci nepăsătoare, cîini

care mîrîiau la gleznele noastre, întinderi de urzici care mă pişcau de picioarele goale.

— Ia-o de-a curmezișul, spunea tata unde cărarea desena linii prea line pentru gusturile lui. Drept. Ia-o-n sus pe aici.

În fine, panta devenea din nou tot mai abruptă şi acolo, pe ultimele porțiuni necruţătoare ale urcușului, ne ajungeam din urmă prăzile. De obicei erau doi sau trei bărbaţi de vîrsta tatălui meu şi îmbrăcaţi ca el. Mie îmi întăreau părerea că treaba asta cu mersul pe munte era o modă din alte epoci şi se supunea unor coduri străvechi. Şi felul în care ne lăsau să trecem avea ceva ceremonios: se trăgeau într-o parte, la marginea cărării, se opreau şi se lăsau depăşiţi. În mod sigur ne văzuseră de sus, încercaseră să reziste şi nu erau bucuroşi că fuseseră ajunși din urmă.

— Salut, zicea unul. Aleargă băiatul, ă?

— El trage, răspundea tata. Eu mă țin după el.

— Dacă ai picioarele lui…

— Ei, da. Dar noi le-am avut.

— Ehe. Poate acum un secol. Mergeţi pînă în vîrf?

— Dacă reuşim.

— Succes, conchidea celălalt şi gata cu politeţurile. Ne îndepărtam în tăcere, aşa cum sosiserăm. Jubilaţia nu era în plan, dar puţin mai tîrziu, cînd eram suficient de departe, simţeam o mînă pe umăr, doar atît, o mînă care se sprijinea şi strîngea, şi însemna totul.

Poate e adevărat, cum susţinea mama, că fiecare din noi are o altitudine preferată la munte, un peisaj care-i seamănă şi unde se simte bine. A ei era fără îndoială pădurea de la o mie cinci sute de metri, cea de brazi şi zade, la umbra cărora cresc afinul, ienupărul şi rododendronul şi se ascund căprioarele. Pe mine mă atrăgea mai tare muntele care vine după: pajişte alpină, torenţi, turbării, plante de mare altitudine, animale la păscut. Şi mai

sus vegetaţia dispare, zăpada acoperă totul pînă la începutul verii şi culoarea predominantă e cenuşiul stîncii, cu dungi de cuarţ şi vîrstat de galbenul lichenilor. Acolo începea lumea tatălui meu. După trei ore de drum pajiştile şi pădurile lăsau locul grohotişului, micilor lacuri ascunse în albiile glaciare, ravenelor, izvoarelor de apă rece ca gheaţa. Muntele se transforma într-un loc mai aspru, neospitalier şi pur: acolo sus el devenea fericit. Întinerea, poate, ducîndu-se cu gîndul la alţi munţi și la alte vremuri. Şi mersul lui părea să devină mai uşor şi să regăsească o agilitate pierdută.

Eu, dimpotrivă, eram epuizat. De la efortul şi lipsa de oxigen mi se strîngea stomacul şi-mi provoca greaţă. Indispoziția aceea făcea din fiecare pas un chin. Tata nu era capabil să-şi dea seama: spre trei mii de metri cărarea aproape că dispărea, pe grohotiş nu rămîneau decît mici momîi din pietre şi marcaje cu vopsea şi el trecea în sfîrşit în fruntea expediţiei. Nu se răsucea să controleze cum mă simţeam. Dacă o făcea era ca să strige:

— Priveşte! şi arăta în sus, pe firul crestei, coarnele caprelor alpine care ne supravegheau ca niște paznici ai acelei lumi minerale. Cînd ridicam ochii, vîrful mi se părea încă foarte departe. În nas aveam miros de zăpadă îngheţată şi de cremene.

Sfîrşitul torturii venea pe neaşteptate. Treceam de un ultim urcuş, ocoleam un vîrf mare de stîncă şi brusc mă găseam în faţa unei momîi sau a unei cruci din fier lovite de trăsnet, rucsacul tatălui meu era aruncat pe jos şi în rest numai cer. Era mai mult uşurare decît euforie. Nu ne aștepta nici un premiu acolo sus: în afară de faptul că din acel loc nu mai puteam urca, vîrful nu avea chiar nimic special. Aş fi fost mai bucuros să ajungem la un torent sau într-un sat.

În vîrful munţilor tata devenea meditativ. Îşi scotea cămaşa şi maioul şi le întindea pe cruce să se zvînte. Se întîmpla rar să-l văd la bustul gol şi în acea ipostază corpul lui avea ceva vulnerabil: cu antebraţele înroşite, umerii

puternici şi albi, lănţişorul de aur pe care nu şi-l scotea niciodată, gîtul roşu şi el şi plin de praf. Ne aşezam să mîncăm pîine şi brînză şi să contemplăm panorama. Dinaintea ochilor mi se înfăţişa întregul masiv Monte Rosa, atît de aproape, încît distingeai refugiile, telefericele, lacurile artificiale, lunga procesiune de echipe de alpinişti întorcîndu-se de la cabana Margherita. Atunci tata desfăcea bidonul cu vin şi îşi aprindea singura ţigară a dimineţii.

— Nu se numeşte nicidecum Rosa pentru că e roz, spunea. Vine de la un cuvînt străvechi care înseamnă gheaţă. Muntele de gheaţă.

Apoi îmi înşira înălțimile de peste patru mii de metri de la est la vest, de fiecare dată de la capăt, pentru că înainte să plecăm era important să-i recunoaștem şi să fi tînjit mult timp după ei: modestul Punta Giordani, Piramida Vincent, care îl depăşeşte, Balmenhorn, pe care se înalță marea statuie Cristo delle Vette, Parrot, cu un relief atît de lin, că aproape nu se vede; apoi nobilele vîrfuri Gnifetti, Zumstein, Dufour, trei surori ascuţite; cei doi Lyskamm, cu creasta care-i uneşte, *devoratoarea de oameni*; în fine, Castor cu mlădierea lui elegantă, Polux cel ursuz, Roccia Nera, cu profilul ei aparte, munţii Breithorn, cu un aer inofensiv. Şi ultimul, la vest, sculptat şi solitar, Cervino, căruia tatăl meu îi spunea Ţuguiul Mare, ca şi cum ar fi fost o mătuşă bătrînă de-a lui. Nu se întorcea bucuros spre sud, spre cîmpie: acolo jos apăsa pîcla gri de august şi, undeva sub ea, Milano dogorea.

— Pare totul mic, nu-i aşa? spunea, iar eu nu înţelegeam. Nu înţelegeam în ce sens ar putea să-i pară mică acea privelişte maiestuoasă. Sau dacă erau alte lucruri care i se păreau mici, lucruri care îi reveneau în minte cînd era acolo sus. Dar melancolia nu dura mult. După ce îşi termina ţigara, ieşea din mlaştina gîndurilor lui, îşi recupera lucrurile şi spunea:

— Mergem?

Coboram în goana mare pe orice pantă, lansînd strigăte de război şi de-ale indienilor, şi în mai puţin de două ore ne udam picioarele la fîntîna

vreunui sat.

La Grana mama mea avansase cu anchetele. O vedeam adesea sus pe cîmpul unde îşi petrecea zilele mama lui Bruno. Cînd îţi ridicai privirea, o găseai mereu acolo, o femeie ciolănoasă cu o beretă galbenă, îndoită de spate şi îngrijindu-şi ceapa şi cartofii. Nu schimba niciodată două vorbe cu nimeni şi nimeni nu se ducea s-o viziteze pînă cînd n-a făcut asta mama mea: una stînd în grădina de zarzavat, cealaltă şezînd alături pe un butuc, de departe părea că pălăvrăgesc de ore bune.

— Deci vorbeşte, a spus tata, căruia îi povestiserăm de femeia aceea ciudată.

— Sigur că vorbeşte. Eu n-am cunoscut niciodată muţi, a răspuns mama

— Păcat, a comentat el, dar ea n-avea chef de glume. Aflase că Bruno, în anul acela, nu reuşise să treacă de clasa a cincea şi era foarte furioasă. Nu-l mai trimiseseră la şcoală din luna aprilie. Era clar că, dacă n-ar fi intervenit nimeni, pregătirea lui s-ar fi încheiat acolo, şi genul ăsta de lucruri o indignau pe mama, deopotrivă la Milano, cît şi într-un sătuc de provincie.

— Doar nu poţi să-i salvezi mereu pe toţi, a spus tata.

— Pe tine te-a salvat cineva, sau mă-nşel?

— Cum să nu. Dar apoi a trebuit să mă salvez eu de ei.

— Între timp ai studiat. Nu te-au pus deloc să păzeşti vacile cînd aveai unsprezece ani. La unsprezece ani trebuie să mergi la şcoală.

— Spun doar că în cazul ăsta e diferit. El e norocos, are părinţi.

— Da, a conchis mama, iar tata a evitat să răspundă. Nu se întîmpla aproape niciodată să vorbească despre copilăria lui, iar în rarele ocazii clătina din cap şi nu mai continua discuţia.

Aşa că tata şi cu mine am fost trimişi în recunoaştere să strîngem legăturile cu bărbaţii din familia Guglielmina. Ferma unde locuiau vara era un grup de trei colibe aflate la mai puţin de o oră de Grana, de-a lungul potecii care urca valea largă. Le-am văzut de departe, adăpostite la jumătatea văii, pe partea dreaptă, unde versantul muntelui devenea lin înainte să se prăvălească din nou pînă la acelaşi torent care trecea prin sat. Îmi era deja drag pîrîiaşul ăla. Eram bucuros să-l regăsesc acolo sus. În locul acela valea se închidea, ca şi cum o alunecare de teren imensă ar fi izolat-o în amonte, şi se termina într-o albie îmbibată de apă, traversată de pîraie şi năpădită de ferigi, tufişuri de rubarbă şi urzici. Cînd traversa albia, cărarea devenea noroioasă. Apoi lăsa în urmă mlaştina, sărea peste torent şi urca la loc uscat şi la soare pînă la colibe. De la torent în sus erau numai păşuni bine întreţinute.

— Hei, a zis Bruno. În sfîrşit!

— Scuze. A trebuit să stau un pic cu tata.

— Tatăl tău e cel de colo? Şi cum e?

— Nu ştiu, am zis. De treabă.

Începusem să vorbesc ca el. Nu ne văzuserăm de cincisprezece zile şi ne simţeam deja ca doi vechi prieteni. Tata l-a salutat ca şi cum am fi fost şi, de asemenea, unchiul lui Bruno a ţinut să se arate ospitalier: a intrat într-una dintre colibe şi a ieşit de acolo cu o bucată de brînză toma[1], nişte mocetta[2] şi o sticlă mare de vin, dar expresia de pe faţă nu se prea potrivea cu gesturile acelea de bun venit. Era un bărbat măcinat de gînduri negre care i se imprimaseră în trăsături. Avea o barbă neîngrijită, zbîrlită şi aproape albă, mustăţile mai dese şi mai cărunte, sprîncenele arcuite într-o suspiciune veşnică, ochii albaştri cum e cerul. Mîna întinsă de tata îl surprinsese şi gestul de a i-o strînge i-a ieşit nesigur, nefiresc; apoi, cînd a destupat vinul şi a umplut paharele, se simţea din nou stăpîn pe situaţie.

Bruno avea să-mi arate ceva, aşa că i-am lăsat acolo să bea şi ne-am dus să dăm o raită. Am observat cu atenţie ferma despre care îmi vorbise atîta. Avea o nobleţe străveche, pe care o percepeai chiar din zidurile fără mortar, din unele pietre imense de temelie, din bîrnele acoperişurilor fasonate de mînă şi o mizerie recentă, ca un strat de unsoare şi praf aşezat pe toate lucrurile. Coliba mai lungă era destinată grajdului, bîzîită de muşte şi cu cruste de balegă pînă în prag. În a doua, cu cîrpe care astupau ferestrele sparte şi acoperişul peticit cu bucăţi de tablă, stăteau Luigi Guglielmina şi urmaşii lui. A treia era pivnița: Bruno, în loc să-mi arate camera în care dormea, m-a dus s-o văd pe aceea. Nici la Grana nu mă invitase vreodată în casa lui.

— Învăţ să fiu brînzar, a spus.

— Adică?

— Cel care face brînza toma. Vino.

Pivnița m-a uimit. Era răcoroasă şi întunecoasă, singurul loc cu adevărat curat din toată ferma. Etajerele groase din zadă fuseseră spălate de curînd: roţile de brînză erau puse la maturat acolo, cu crusta lor umedă de saramură. Atît de lucioase, rotunde, ordonate, de ziceai că sînt expuse la vreo competiţie.

— Tu le-ai făcut? am întrebat.

— Nu, nu. Deocamdată le întorc şi atît. Sînt frumoase, ă?

— Cum adică le întorci?

— O dată pe săptămînă le întorc pe partea cealaltă şi le pun la saramură. Apoi spăl totul şi ţin ordine aici.

— Sînt frumoase, am spus.

Afară, în schimb, zăceau găleţi din plastic, o stivă de lemne pe jumătate putrezite, o sobă făcută dintr-un butoi de motorină, o cadă de baie pe post de adăpătoare şi pe pămînt coji de cartofi şi cîteva oase curăţate de cîini. Nu

era doar lipsă de decenţă: era un anume dispreţ pentru lucruri, o anume plăcere în a le trata prost şi lăsa în paragină pe care mă deprinsesem s-o recunosc şi la Grana. Era ca şi cum soarta acelor locuri ar fi fost deja pecetluită şi întreţinerea n-ar fi fost decît o osteneală inutilă.

Tatăl meu şi unchiul lui Bruno erau la al doilea pahar şi i-am găsit în toiul unei discuţii despre economia fermei. Cu siguranţă o iniţiase tata, pe care îl interesa mai ales funcţionalitatea vieţii altuia: cîte animale, cîte hectare de păşune, cîţi litri de lapte pe zi, cîtă producţie de brînză. Luigi Guglielmina era foarte bucuros să vorbească despre asta cu un bărbat competent şi făcea socoteli în gura mare ca să-i demonstreze că, din cauza preţurilor care se vehiculau şi a regulilor absurde impuse crescătorilor, munca lui deja nu mai avea nici un rost şi o făcea doar din pasiune.

— După ce mor eu, în zece ani aici o să fie din nou pădure, a spus. O să fie fericiţi atunci.

— Fiilor dumitale nu le place meseria? a întrebat tata.

— Deh. Ăstora nu le place să-şi pună curul la treabă.

Mai mult decît să-l aud vorbind în felul acela m-a izbit profeţia. Nu mă gîndisem niciodată că o păşune fusese o pădure şi nici că putea să redevină una. M-am uitat la vacile risipite în susul fermei şi m-am străduit să-mi imaginez pajiştile acelea colonizate de primii arbuşti, care apoi creşteau înghiţind orice urmă a ceea ce fusese odată. Şanţurile, zidurile, cărările şi, în fine, casele.

Bruno, între timp, aprinsese focul în soba de afară. Fără ca nimeni să-i spună ceva, s-a dus la fîntînă să umple o oală cu apă şi a început să cureţe cartofi cu briceagul. Se pricepea la destule lucruri: a preparat spaghete şi le-a pus pe masă împreună cu cartofii fierţi, brînza, mocetta, vinul. Atunci au apărut şi verii lui, doi băieţi înalţi şi zdraveni la vreo douăzeci şi cinci de ani care s-au aşezat la masă cu noi, au mîncat cu capul plecat, ne-au privit o

clipă şi apoi s-au dus la culcare. Unchiul lui Bruno s-a uitat la ei cum se îndepărtau şi în strîmbătura buzelor lui era adunat tot dispreţul pentru ei.

Tatăl meu nu băga de seamă lucrurile astea. La sfîrşitul mesei şi-a dezmorţit spatele, şi-a împreunat mîinile la ceafă şi a ridicat ochii spre cer, voind parcă să se bucure de un spectacol.

— Ce spectacol, chiar aşa a şi zis. Zilele lui libere erau pe sfîrşite şi începuse deja să privească munţii cu nostalgie. Pe unele piscuri, anul acela, n-ar mai fi putut să meargă. Aveam de toate deasupra capului, grohotişuri, stînci greu de escaladat, pinteni, ravene şi creste despicate. Păreau ruinele unei imense fortăreţe distruse de ghiulele, ale cărei rămăşiţe şubrede nu-și încheiaseră încă prăbuşirea: în fond, putea fi un spectacol doar pentru unul ca tata.

— Cum se numesc munţii ăştia? a întrebat. M-am gîndit că e o întrebare stranie, după tot timpul ăla petrecut în faţa hărţii fixate pe perete.

Unchiul lui Bruno a ridicat privirea voind parcă să vadă dacă stătea să plouă şi, cu un gest apatic, a spus:

— Grenon.

— Care e Grenon?

— Ăsta. Pentru noi e muntele Granei.

— Toate piscurile astea la un loc?

— Păi, da. Nu dăm nume piscurilor pe-aici. Asta-i regiunea.

După ce mîncase şi băuse, începea să dea semne că nu mai are chef să-l deranjăm.

— Dumneata ai fost vreodată? a insistat tata. Sus, vreau să spun.

— Cînd eram tînăr. Îl însoţeam la vînătoare pe taică-miu.

— Şi pe gheţar ai fost?

— Nu. N-am avut niciodată ocazia. Dar mi-ar fi plăcut, a recunoscut unchiul lui Bruno.

— Eu mă gîndesc să urc mîine, a spus tata. Îl duc pe băiat să calce pe nişte zăpadă. Dacă eşti de acord, pot să-l iau şi pe al dumitale.

Iată unde voia să ajungă. Lui Luigi Guglielmina i-a luat un pic de timp ca să înţeleagă ce voia să spună. Pe al meu? Apoi şi-a amintit de Bruno stînd acolo lîngă mine: ne jucam cu unul dintre cîini, un pui născut în anul acela, dar nu pierdeam un cuvînt din conversaţia lor.

— Tu eşti de acord? l-a întrebat.

— Da, da, a zis Bruno.

Unchiul s-a încruntat. Era mai obişnuit să spună nu decît da. Dar poate că s-a simţit constrîns de străinul acela, sau poate, cine ştie, pentru o clipă băieţelul i-a stîrnit mila.

— Atunci, du-te, a spus.

Apoi a pus dopul la sticlă şi s-a ridicat de la masă, nemaifiind dispus să pară ceea ce nu era.

Gheţarul, înainte să-l fascineze pe alpinistul din tata, îl fascina pe omul de ştiinţă din el. Îi amintea de studiile lui de fizică şi chimie, mitologia pe baza căreia se formase. A doua zi, în timp ce urcam la refugiul Mezzalama, ne-a spus o poveste care semăna cu unul dintre miturile acelea: gheţarul, ne-a zis mie şi lui Bruno pe cărare, e memoria iernilor trecute de care muntele are grijă pentru noi. Peste o anumită înălţime îi păstrează amintirea şi, dacă vrem să aflăm ceva despre o iarnă îndepărtată, acolo sus trebuie să mergem.

— Se numeşte *cota iernilor veşnice*, a explicat. Locul unde vara nu poate topi toată zăpada care cade iarna. O parte rezistă pînă toamna şi apoi este îngropată sub zăpada iernii următoare. Atunci e salvată. Acolo dedesubt, încet, încet, se transformă în gheaţă. Devine un strat de creştere a gheţarului, exact ca inelele unui copac, pe care noi, numărîndu-le, putem afla cîţi ani are acesta. Numai că un gheţar nu stă fix acolo în vîrful muntelui. Se mişcă. Tot timpul nu face decît să alunece la vale.

— De ce? am întrebat.

— După tine, de ce?

— Pentru că e greu, a zis Bruno.

— Exact, a spus tata. Gheţarul e greu şi stînca pe care s-a aşezat e foarte netedă. Aşa că se duce la vale. Lent, dar fără să se oprească niciodată. Alunecă pe munte pînă atinge o cotă la care e prea cald pentru el. Aceea se numeşte *cotă de confluenţă*. O vedeţi acolo în capăt?

Mergeam pe o morenă care părea făcută din nisip. O limbă de gheaţă şi material detritic înainta pînă la noi, mult mai jos faţă de cărare. Era traversată de pîraie care se adunau într-un mic lac opac, metalic, ce trebuie să fi fost rece ca gheaţa doar după cum arăta.

— Apa aceea, a spus tata, nu provine nicidecum de la zăpada de anul acesta. E zăpadă pe care muntele a păstrat-o cine ştie cît timp. E posibil ca apa de acum să provină dintr-o iarnă de acum o sută de ani.

— O sută? Serios? a întrebat Bruno.

— Sau poate mai mult. E un calcul dificil. Ar trebui să cunoaştem exact înclinarea şi frecarea. E nevoie de un test mai întîi.

— Cum?

— A, asta-i uşor. Vezi crăpăturile alea adînci acolo la înălţime? Mîine mergem sus, aruncăm înăuntru o monedă şi apoi ne aşezăm pe marginea torentului aşteptînd să sosească.

Tata a rîs. Bruno a stat şi s-a uitat la crăpăturile şi la limba de gheaţă şi se vedea că ideea îl fascina. Pe mine iernile străvechi mă interesau mai puţin decît pe el. Simţeam în stomac că trecem dincolo de cota la care, în alte dăţi, se terminau ascensiunile noastre. Chiar şi ora era neobişnuită: după-amiaza ne prinseseră cîţiva stropi de ploaie, acum cînd se înseră intram în ceaţă. A fost foarte ciudat să descoperim, la capătul morenei, o clădire de lemn cu două niveluri. O anunţau emisiile de fum ale unui

generator pe motorină. Şi apoi o trăncăneală în cîteva limbi pe care nu le cunoşteam: estrada de lemn din faţa intrării, găurită toată de vîrfurile colţarilor, era ticsită de rucsacuri, corzi, pulovere şi șosete întinse peste tot la uscat, alpinişti care treceau cu bocancii desfăcuţi şi lenjeria în mînă.

Refugiul era plin în seara aceea. Nimeni nu era lăsat afară, ar fi pus oameni să doarmă chiar şi pe bănci şi pe mese. Eu şi Bruno eram de departe cei mai tineri din grup: am mîncat printre primii şi, ca să eliberăm locul, ne-am dus imediat la etaj, în dormitorul mare unde împărţeam un pat. Acolo sus, îmbrăcaţi din cap pînă-n picioare sub cîteva pături aspre, am așteptat mult timp să ne vină somnul. Pe fereastră nu zăream stele, nici licăririle din fundul văii, ci numai jarul ţigărilor celor ieșiți să fumeze. Îi ascultam pe oamenii de la parter: după cină consultau programele de a doua zi, discutau despre vremea schimbătoare sau povesteau despre alte nopţi la refugiu şi aventuri din trecut. Din cînd în cînd auzeam vocea tatălui meu, care comandase un litru de vin şi se alăturase celorlalţi. Cum nu avea vîrfuri de cucerit, îşi făcuse un renume din faptul că era tipul care ducea doi băieţei pe gheţar, şi rolul ăsta îl făcea să se simtă mîndru. Găsise oameni de prin părţile lui cu care îl auzeam glumind în dialect veneţian. Timid cum eram, mi se făcuse ruşine pentru el.

Bruno a zis:

— Ştie ceva lucruri tatăl tău, ă?

— Mda, am spus.

— Face bine că te învaţă despre ele.

— Da’ ce, al tău nu te învaţă?

— Nu ştiu. Pare mereu că-l sîcîi.

Eu m-am gîndit că tata era priceput la vorbă, dar să asculte nu era tocmai punctul lui forte. Nici să aibă grijă de mine, altfel ar fi înţeles cum mă simţeam: mă străduisem să mănînc şi mai bine aş fi postit, pentru că

acum mă chinuia greaţa. Mirosul de supă care urca din bucătărie înrăutăţea situaţia. Respiram adînc ca să-mi liniştesc stomacul şi Bruno şi-a dat seama:

— Nu te simţi bine?

— Nu prea.

— Vrei să mă duc să-l chem pe tatăl tău?

— Nu, nu. Îmi trece imediat.

Mă ţineam cu mîinile de burtă ca să-mi fie cald. Aş fi vrut, mai mult decît orice, să fiu în patul meu şi s-o aud pe mama dincolo, în faţa sobei. Am rămas amîndoi în tăcere pînă cînd, la ora zece, administratorul a dat stingerea, a oprit generatorul şi în refugiu s-a făcut brusc întuneric. Imediat au apărut lanternele bărbaţilor care urcau în căutarea unui pat. A trecut şi tatăl meu, mirosind puternic a grappa, să vadă cum stătea treaba: eu am ţinut ochii închişi şi m-am prefăcut că dorm.

Dimineaţa am ieşit înainte să se facă zi. Acum ceaţa acoperea văile de la picioarele noastre şi cerul era limpede, de o culoare sidefie, ultimele stele pălind pe măsură ce se lumina. Probabil că nu mai lipsea mult pînă în zori: alpiniştii care se îndreptau spre piscuri mai îndepărtate plecaseră deja de ceva vreme, îi auzisem vînzolindu-se în plină noapte şi acum unele dintre echipele alea se zăreau foarte sus, doar nişte minusculi naufragiaţi în albul zăpezii.

Tata ne-a prins colţarele pe care le închiriase şi ne-a legat la cinci metri distanţă unul de altul, el în faţă, apoi Bruno, apoi eu. Ne-a trecut coarda peste piept cu o încolăcire complicată, dar nu mai făcuse nodurile alea de ani de zile, aşa că echipatul s-a dovedit lung şi greoi. Am ajuns să fim ultimii care au părăsit refugiul: rămînea de parcurs o bucată de grohotiş în care colţarii se izbeau şi tindeau să se încurce între ele, coarda mă împiedica la mers şi mă simţeam caraghios, încărcat cu prea multe chestii. Dar

senzaţia s-a schimbat brusc cînd am pus piciorul pe zăpadă. Din botezul gheţarului îmi amintesc asta: o neaşteptată siguranţă în gambe, vîrfurile din oţel care muşcau zăpada tare, colţarii care ţineau perfect.

Mă trezisem destul de bine, dar în scurtă vreme căldura plăcută a refugiului s-a risipit şi m-a apucat iar greaţa. Tata, acolo în faţă, trăgea grupul. Vedeam că se grăbea. Deşi susţinea că vrea să facă doar o plimbare, după mine nutrea speranţa secretă de a atinge vreun pisc şi de a-i surprinde pe ceilalţi alpinişti apărînd în vîrf împreună cu noi. Dar eu abia mă tîram. Între un pas şi altul era ca şi cum o mînă îmi strîngea stomacul. Cînd mă opream să respir, coarda dintre mine şi Bruno se întindea, obligîndu-l să se oprească la rîndul său; pînă la urmă tensiunea ajungea la tatăl meu care se răsucea contrariat să mă privească.

— Ce e? întreba.

Credea că opun rezistenţă.

— Să ne mişcăm, hai.

La răsăritul soarelui trei umbre negre au apărut pe gheţar lîngă noi. Atunci zăpada şi-a pierdut nuanţa ei albăstruie şi a devenit de un alb orbitor, şi aproape imediat a început să cedeze sub colţari. Norii, în vale, se umflau la căldura dimineţii şi chiar şi eu îmi dădeam seama că în curînd se vor ridica la fel ca în ziua precedentă. Ideea de a ajunge undeva devenea tot mai puţin realistă, dar tata nu era omul care să admită asta şi să dea înapoi: dimpotrivă, s-a încăpăţînat să meargă înainte. La un moment dat a întîlnit în cale o crevasă, a măsurat din ochi distanţa, a sărit peste ea cu un pas hotărît; apoi a înfipt pioletul în zăpadă şi a înfăşurat coarda în jurul mînerului ca să nu-l pună în pericol pe Bruno.

Eu nu mai simţeam nici un interes pentru ce făceam. Zorii, gheţarul, şirul de piscuri din jurul nostru, norii care ne separau de lume: toată frumuseţea aceea inumană îmi era indiferentă. Aş fi vrut doar să-mi spună

cineva cît mai trebuia să mergem. Am ajuns pe marginea crevasei în timp ce Bruno, în faţa mea, se apleca să privească în jos. Tata i-a spus să tragă adînc aer în piept şi să sară. În timp ce-mi aşteptam rîndul, m-am întors: sub noi, într-o parte, muntele se făcea tot mai abrupt şi gheţarul se despica într-un şir de crevase; dincolo de acel supliciu de blocuri de gheaţă sparte, prăbuşite, îngrămădite, refugiul de unde plecaserăm era înghiţit de ceaţă. Atunci mi s-a părut că n-o să ne mai întoarcem, l-am privit pe Bruno căutînd ceva de care să se prindă şi l-am văzut deja de partea cealaltă a crevasei. Tata îl bătea cu mîna pe spate felicitîndu-l pentru săritură. Nu, eu n-aş fi reuşit niciodată să trec: stomacul meu s-a dat bătut şi am vomitat micul dejun în zăpadă. Şi astfel răul meu de munte a încetat să fie un secret.

Tata s-a speriat. A dat fuga să mă ajute, alarmat, sărind din nou peste crevasă şi încurcînd corzile care ne legau pe toţi trei. Teama lui m-a uimit, pentru că mă aşteptasem mai degrabă la furie, dar atunci nu-mi dădeam seama de riscurile pe care şi le asumase ducîndu-ne acolo sus: noi aveam unsprezece ani şi ne tîram pe gheţar cu vremea rea pe urmele noastre, echipaţi aşa şi aşa, ţinîndu-ne după încăpăţînarea lui. Cît despre răul de munte, ştia că singurul remediu e să cobori la altă cotă şi n-a ezitat s-o facă. A schimbat înșiruirea astfel încît eu să merg în frunte şi să mă pot opri cînd mă simţeam rău: nu mai aveam nimic în stomac, însă, din cînd în cînd, mă scuturau iarăşi senzaţii de vomă şi scuipam numai bale.

În scurt timp am intrat în ceaţă. Tata, rămas ultimul în echipă, m-a întrebat:

— Cum te simţi? Te doare capul?

— Nu cred.

— Şi burta cum e?

— Un pic mai bine, am răspuns, chiar dacă acum mă simţeam mai degrabă slăbit.

— Uite, a spus Bruno. Mi-a dat un țurțur făcut din zăpadă strînsă în pumn. Am încercat să-l sug. Un pic datorită țurțurului, un pic că mă mai uşurase coborîrea, stomacul a început să mi se liniştească.

Era o dimineaţă de august din 1984. E ultima mea amintire din acea vară: a doua zi Bruno urma să se întoarcă la fermă, iar tata la Milano. Dar în momentul acela eram toţi trei pe gheţar, împreună, aşa cum nu se va mai întîmpla niciodată, cu o coardă care ne lega unul de altul, fie că voiam sau nu.

Eu mă împiedicam în colţari şi nu reuşeam să merg drept. Bruno venea imediat în urma mea şi, după un minut, peste paşii noştri în zăpadă, am început să aud *o, o, o*-ul lui. Era strigătul cu care ducea vacile în grajd. *E, e, e. O, o, o*. Îl folosea ca să mă ducă pe mine la refugiu, dat fiind că nu mă ţineam pe picioare: eu m-am încredinţat acelei psalmodii şi mi-am lăsat picioarele să capete ritmul ei, aşa nu trebuia să mă mai gîndesc la nimic.

— Dar tu te-ai uitat la crevasa aia? m-a întrebat. A dracu', cît se ducea în jos.

N-am răspuns. Îmi rămăsese încă întipărit pe retină momentul în care îi văzusem dincolo, unul lîngă altul şi foarte bucuroşi, ca un tată cu fiul lui. Acum ceaţa şi zăpada formau un alb uniform în faţa mea şi eram atent numai să nu cad. Bruno n-a mai zis nimic şi a început din nou cu lălăiala lui.

1. Brînză din lapte de vacă, specifică regiunii Piemont (n. tr.).

2. Jambon de capră uscat (it.) (n. tr.).

Trei

În anii aceia, iarna a devenit pentru mine anotimpul nostalgiei. Tata îi detesta pe schiori, nu voia să aibă de-a face cu ei: găsea ceva ofensator în jocul de a coborî pe munte fără efortul de a urca pe el, de-a lungul unui povîrniş netezit de screpere şi prevăzut cu un troliu. Îi dispreţuia pentru că soseau în masă şi lăsau în urma lor totul devastat. Uneori, vara, ni se întîmpla să dăm peste pilonul unui telescaun sau peste vreun vehicul cu şenile oprit pe pista jumulită, ori peste resturile unei staţii meteo de la mare altitudine, o roată ruginită deasupra unui bloc de ciment în mijlocul grohotişului.

— Ar trebui pusă o bombă, zicea tata şi nu glumea.

Era aceeaşi stare sufletească în care, de Crăciun, se uita la ştirile despre vacanţele schiorilor. Mii de cetăţeni invadau văile alpine, se aşezau la coadă la aceleaşi instalaţii şi coborau ca săgeţile pe cărările noastre, iar el se izola închizîndu-se în apartamentul din Milano. Mama i-a propus o dată să mă ia la o plimbare, duminica, doar ca să văd Grana cu zăpadă, iar tata a răspuns sec:

— Nu. Nu i-ar plăcea.

Iarna muntele nu era făcut pentru oameni şi trebuia lăsat în pace. În filozofia aia a lui a urcatului şi coborîtului, sau a fugitului sus de lucrurile care te chinuiau jos, anotimpului lejerităţii trebuia să-i urmeze neapărat cel al gravităţii, adică timpul muncii, al vieţii la cîmpie şi al proastei dispoziţii.

Astfel, cunoşteam şi eu acum nostalgia muntelui, răul de care ani de zile îl văzusem chinuit fără să înţeleg. Şi pe mine, acum, mă încînta ivirea

muntelui Grigna în capătul unui bulevard. Reciteam paginile din ghidul C.A.I. de parcă ar fi fost un jurnal, lăsîndu-mă pătruns de proza lor din alte vremuri şi mă amăgeam că parcurg din nou potecile lent: „urcînd prin rîpe abrupte şi ierboase pînă la o păşune alpină abandonată“, „şi de aici continuînd prin movile de detritus şi rămăşiţe de troiene“, „pentru ca apoi să se ajungă pe vîrful crestei în apropierea unei depresiuni accentuate“. Dar între timp bronzul de pe picioarele mele se ducea, iar ele se vindecau de zgîrieturi şi cruste şi uitau de mîncărimea urzicilor, de senzaţial de răceală ca de gheaţă la trecerea printr-un rîu fără şosete şi încălţări, de alinarea aşternuturilor la sfîrşitul unei după-amiezi foarte călduroasă. Iarna, în oraş, nimic nu mă tulbura atît de puternic. Îl studiam cu atenție din spatele unui filtru prin care devenea vag şi palid în ochii mei, numai o ceaţă de persoane şi automobile prin care treceam de două ori pe zi; şi cînd priveam bulevardul de la fereastră, zilele din Grana mi se păreau atît de departe, încît mă întrebam dacă existaseră cu adevărat. Era posibil să le fi inventat singur, să le fi visat şi gata? Pînă cînd observam o nouă rază de lumină pe balcon, un vlăstar în iarba plăpîndă dintre benzile cu trafic, primăvara revenea chiar şi la Milano şi nostalgia se transforma în aşteptarea momentului să mă întorc sus.

Bruno aştepta ziua aceea trepidînd la fel de tare ca mine. Numai că eu veneam şi plecam, el rămînea pe loc: cred că stătea cu ochii pe serpentine din vreun punct de observaţie de-al lui, pentru că venea să mă strige după nici o oră de la sosirea noastră:

— Berio, striga din curte. Era numele cu care mă rebotezase. Hai afară, spunea fără să mă salute sau ceva, ca şi cum ne-am fi văzut cu doar o zi în urmă. Şi era adevărat: ultimele luni dispăreau brusc şi prietenia noastră părea să trăiască o unică vară nesfîrșită.

Dar între timp Bruno creştea mai repede decît mine. Aproape întotdeauna era plin de murdărie de la grajd şi refuza să intre în casă. Aştepta pe verandă, sprijinindu-se de balustrada de care nici unul dintre noi nu se sprijinea, fiindcă se hîţîna imediat cum o atingeai şi eram siguri că într-o zi sau alta avea să cadă. Se uita peste umăr ca să verifice dacă îl urmărise careva pînă acolo: fugise de la vacile lui şi mă lua de la cărţile mele în aventuri pe care nu voia să le irosească povestindu-le.

— Unde mergem? întrebam legîndu-mi şireturile de la bocanci.

— La munte, se mărginea să răspundă cu o intonaţie zeflemitoare, poate aceeaşi cu care îi răspundea unchiului său. Zîmbea. Trebuia doar să am încredere în el. Mama avea încredere în mine, o repeta adesea: zicea că era liniştită pentru că ştia că n-aş fi făcut nimic rău. Rău, nu nesăbuit sau stupid, ca şi cum ar fi făcut aluzie la multe alte pericole de care urma să am parte în viaţă. Nu avea nevoie să-mi interzică lucruri, nici să-mi dea sfaturi ca să ne lase să plecăm.

Să merg pe munte cu Bruno nu avea nimic de-a face cu piscurile. E adevărat că o apucam pe o cărare, intram în pădure, urcam în goană o jumătate de oră, dar apoi, în vreun loc pe care-l ştia doar el, părăseam drumul bătut şi continuam pe alte căi. În sus pe o ravenă, poate, sau de-a curmezişul în desişul brazilor. Pentru mine era un mister cum reușea să se orienteze. Mergea iute, urmînd o hartă interioară care îi indica treceri unde eu vedeam numai un mal surpat sau o stîncă prea abruptă. Dar chiar în ultimul moment, între doi pini strîmbi, stînca dădea la iveală o fisură pe care puteam urca şi o brînă care înainte nu se vedea ne lăsa să traversăm lesne. Unele dintre drumurile acelea fuseseră deschise cu lovituri de tîrnăcop. Cînd îl întrebam cine să le fi folosit, el răspundea:

— Minerii.

Sau:

— Pădurarii, arătîndu-mi dovezi pe care nu fusesem în stare să le observ. Locul de sosire a unui funicular descleiat şi năpădit de mărăcini. Pămîntul încă înnegrit de foc, imediat sub un strat mai uscat, unde odată fusese o cărbunărie. Pădurea era înţesată de aceste săpături, grămezi, fiare vechi pe care Bruno le tălmăcea pentru mine ca pe semnele unei limbi moarte. Şi împreună cu semnele acelea mă învăţa un dialect pe care îl consideram mai corect decît italiana, ca şi cum, la munte, ar fi trebuit să înlocuiesc limba abstractă a cărţilor cu limba concretă a lucrurilor, acum că le atingeam cu mîna. Zada: *brenga*. Molidul: *pezza*. Zîmbrul: *arula*. O surplombă sub care să te adăposteşti de ploaie era *barma*. O piatră era *berio* şi eram eu, Pietro: mă ataşasem foarte tare de numele acela. Fiecare torent tăia o vale şi de aceea se numea *valey*, şi fiecare vale avea doi versanţi opuşi: un *adret* foarte expus la soare, unde erau satele şi cîmpurile, şi un *envers* umed şi umbros, lăsat pădurii şi animalelor sălbatice. Dar din cei doi noi preferam opusul.

Acolo nimeni nu venea să ne deranjeze şi puteam merge la vînătoare de comori. Erau într-adevăr mine în pădurile din jurul Granei: galerii închise cu cîteva scînduri bătute în cuie şi prin care alţii înaintea noastră pătrunseseră deja cu forţa. În vremuri de demult, din cîte spunea Bruno, se extrăsese aur, căutînd vîne pretutindeni în munte, dar era imposibil să-l fi luat pe tot, trebuia totuşi să fi rămas un pic. Aşa că o apucam pe galerii subterane înfundate în care după cîţiva metri nu mai era nimic, în timp ce altele intrau în adîncime devenind întortocheate şi întunecoase. Tavanul era atît de jos, încît cu greu stăteam în picioare. Apa care se infiltra şi şiroia de-a lungul pereţilor dădea impresia că totul, dintr-un moment în altul, se putea prăbuși: ştiam că era periculos şi ştiam şi că trădez încrederea mamei mele, pentru că nu era deloc înţelept să ne vîrîm în capcanele alea şi, făcînd asta, aveam un sentiment de vinovăţie care-mi strica toată plăcerea. Aş fi vrut să

fiu ca Bruno şi să am curajul de a mă răzvrăti deschis, acceptînd pedeapsa cu capul sus. În schimb, eu eram neascultător pe furiş, scăpam de pedeapsă şi mi-era ruşine de asta. Mă gîndeam la aceste lucruri în timp ce-mi muiam picioarele în băltoace. Nu găseam aur niciodată: mai devreme sau mai tîrziu galeria era blocată de o prăbuşire sau devenea prea întunecoasă pentru a continua şi nu ne rămînea decît să ne întoarcem.

Ne luam revanşa pentru dezamăgirea suferită prădînd nişte ruine pe drumul de întoarcere. Colibe de ciobani pe care le întîlneam în pădure, ridicate cu ce se găsea pe-acolo, semănînd cu nişte vizuini. Bruno se prefăcea că le descoperă odată cu mine. Cred că ştia pe de rost fiecare din acele adăposturi sălbăticite, dar era mai plăcut să dai un umăr într-o uşă ca şi cum ar fi fost prima dată. Dinăuntru furam o strachină ciobită sau tăişul ros de rugină al unei coase imaginîndu-ne că erau obiecte arheologice de mare valoare şi, în sat, înainte să ne despărţim, împărţeam lucrurile furate.

Seara mama mă întreba pe unde umblaserăm.

— Pe aici, prin jur, răspundeam ridicînd din umeri. Acolo la gura sobei, răspunsurile mele nu prea o mulţumeau.

— Ai văzut ceva frumos?

— Sigur, mamă, pădurea.

Ea mă privea cu melancolie, ca şi cum era pe cale să mă piardă. Credea cu adevărat că tăcerea dintre două persoane stă la originea tuturor necazurilor.

— Mi-e de-ajuns să ştiu că eşti bine, se dădea bătută, lăsîndu-mă cu gîndurile mele.

În cealaltă luptă pe care o ducea la Grana, în schimb, se ținea tare. Încă de la început îşi asumase educaţia lui Bruno ca pe o chestiune personală, dar ştia că nu poate face totul singură, trebuia să stabilească alianţe cu

femeile din familia lui. Înţelesese că mama nu i-ar fi fost de ajutor şi atunci şi-a concentrat atenţia asupra mătuşii. Aşa muncea mama: bătînd la uşi, reuşind să intre în case, revenind cu amabilitate şi încăpăţînare, pînă cînd mătuşa și-a asumat sarcina de a-l trimite la şcoală peste iarnă şi la noi peste vară ca să-şi facă temele. Era deja o victorie. Nu ştiu ce credea unchiul, poate că acolo sus, la fermă, ne blestema pe toţi. Sau poate că, de fapt, nimănui nu-i păsa prea mult de feciorul acela.

Aşa îmi amintesc lungile ore petrecute cu Bruno în bucătăria noastră, repetînd la istorie şi geografie în timp ce afară ne aşteptau pădurea, torentul, cerul. Era trimis la noi de trei ori pe săptămînă, spălat şi curat îmbrăcat cu acele ocazii. Mama îl punea să citească cu voce tare din cărţile mele – Stevenson, Verne, Twain, London – şi i le lăsa, după lecţie, ca să exerseze mai departe cît era la păscut. Lui Bruno îi plăceau romanele, dar gramatica îl zăpăcea: pentru el era ca studierea unei limbi străine. Şi mă simţeam umilit în locul lui şi furios pe mama să-l văd poticnindu-se în regulile limbii italiene, greşind ortografia unui cuvînt sau bîlbîindu-se la un conjunctiv. Nu vedeam nimic just în ce-i impuneam noi. Şi totuşi Bruno nu protesta şi nici nu se văicărea. Înţelegea cît ţinea ea la asta, poate că nu i se întîmplase niciodată să însemne atît de mult pentru cineva, şi se încăpăţîna să înveţe.

Uneori îi era îngăduit, în timpul verii, să vină la plimbare cu noi şi acelea erau zilele lui de sărbătoare, recompensa pentru eforturile la învăţătură: fie că era un pisc pe care ne ducea tata sau doar o pajişte unde mama întindea o pătură pentru prînz. Vedeam atunci cum în Bruno se petrecea o transformare. Indisciplinat din fire, se conforma regulilor şi ritualurilor familiei noastre. Şi în timp ce cu mine se comporta deja ca un adult, cu părinţii mei regresa fericit la vîrsta lui reală: se lăsa hrănit de mama, îmbrăcat, mîngîiat, pentru tata simţea un respect vecin cu admiraţia. Vedeam asta după cum mergea în spatele lui pe cărare, după cum îl asculta

în tăcere cînd începea să explice. Erau momente fireşti în viaţa unei familii, dar Bruno nu le trăise niciodată şi o parte din mine era mîndră de parcă ar fi fost daruri pe care eu însumi i le făceam. Pe de altă parte, se întîmpla să-l observ cînd era cu tata, să surprind o înţelegere între ei şi să simt că ar fi fost un fiu bun pentru el; nu mai bun decît mine, poate, dar, într-un anume sens, mai potrivit. Avea o sumedenie de întrebări şi i le punea fără teamă. Avea siguranţa necesară să devină familiar cu tata şi picioare cu care l-ar fi urmat oriunde. Îmi veneau idei din astea, apoi le alungam ca şi cum ar fi fost gînduri de care să-ţi fie ruşine.

În cele din urmă Bruno a trecut de clasa a cincea, de a şasea şi chiar de a şaptea, luînd examenul cu calificativul *suficient*. Vestea a făcut o asemenea vîlvă la el acasă, că mătuşa a telefonat imediat la Milano ca să ne-o comunice. Ce cuvînt, m-am gîndit: cine ştie cine îl alesese, cine ştie ce însemna. Pentru că la Bruno chiar nimic nu era suficient. Mama, în schimb, era foarte bucuroasă şi, cînd am urcat la Grana, i-a dus un premiu: o trusă cu dălţi şi dăltiţe ca să lucreze lemnul. Apoi a început să se întrebe ce altceva trebuia să facă pentru el.

A sosit vara lui 1987 şi a celor paisprezece ani ai noştri. Timp de o lună ne-am dedicat explorării metodice a torentului. Nu din înălţimea malurilor lui, nici pe cărările care ici şi colo îl întretăiau prin pădure, ci în curentul de apă, sărind de pe un bolovan pe altul sau prin vad. Despre canyoning, dacă va fi existat în acele vremuri, nu auziserăm şi, oricum, noi o făceam în sens contrar: de la podul din Grana în sus, urcînd pe valea largă. Puţin mai sus de sat intram într-un defileu cu ape liniştite, la umbra malurilor înţesate de vegetaţie. Mari ochiuri de apă invadate de insecte, îngrămădiri de crengi şi bucăţi de lemn scufundate, păstrăvi bătrîni suspicioşi care se împrăştiau cînd treceam. Mai sus problema devenea panta, care făcea curentul năvalnic

şi traseul numai diferenţe de nivel şi cascade. Unde nu reuşeam să ne căţărăm, înzestram panta cu o bucată de coardă sau un trunchi căzut pe care-l mutam în apă şi îl înfigeam între bolovani pe post de scară. Uneori o singură cataractă ne costa ore de muncă. Dar asta era frumuseţea aventurii. Plănuiam să rezolvăm trecerile una cîte una şi apoi să le înlănţuim pe toate, urcînd întregul torent într-o zi glorioasă de la sfîrşitul verii.

Dar mai întîi trebuia să descoperim de unde izvora. Spre Sfînta Maria Mare trecuserăm deja de terenurile unchiului lui Bruno. Acolo era un afluent mare de unde ferma se alimenta cu apă şi nu departe de răspîntia aceea am dat peste un ultim pod rudimentar, nimic altceva decît cîteva scînduri pe post de pasarelă; de aici încolo torentul se îngusta şi nu mai prezenta nici o dificultate. Am înţeles, după pădurea tot mai rară, că ne apropiam de două mii de metri. Aninii şi mestecenii dispăreau de pe maluri, orice alt copac lăsa loc zadei şi deasupra capetelor noastre se deschidea lumea aceea de piatră pe care Luigi Guglielima o numise Grenon. Atunci albia torentului și-a pierdut înfățișarea – aspectul unui şanţ săpat şi modelat de apă – şi a devenit numai grohotiş. Apa a dispărut literalmente sub picioarele noastre. Ieşea acolo din pietre, printre rădăcinile răsucite ale unui ienupăr.

Nu aşa îmi imaginasem izvorul meu şi am fost dezamăgit. M-am răsucit spre Bruno care venea la cîţiva paşi în urma mea. Toată după-amiaza stătuse de unul singur, pierdut în nişte gînduri. Cînd avea starea aia, nu ştiam să fac altceva decît să merg în tăcere şi să sper că o să-i treacă.

Dar cum a văzut izvorul, a devenit atent. Dintr-o privire a înţeles dezamăgirea mea.

— Aşteaptă, a spus. Mi-a făcut semn să tac şi a început să asculte. Apoi a arătat spre urechea lui şi a studiat stînca de la picioarele noastre.

Aerul, în ziua aceea, nu era încremenit ca în plină vară. Peste pietrele călduţe sufla un vînt mai rece, care, trecînd printre plantele veștejite, ducea cu el norii de seminţe moi şi făcea frunzele să freamete. Împreună cu suflarea aceea, ascultînd concentrat, am auzit un gîlgîit. Diferit de cel pe care apa îl făcea la lumina soarelui, un sunet mai grav şi mai surd. Părea că vine de sub grohotiş. Mi-am dat seama ce era şi am luat-o după el urcînd din nou, alergînd după apa pe care o auzeam şi n-o vedeam, ca un căutător de apă. Bruno, care ştia deja ce vom găsi, mă lăsa să merg în faţă.

Am dat peste un lac ascuns într-o albie la poalele muntelui Grenon. Se întindea pe două sau trei sute de metri, cel mai mare pe care-l văzusem vreodată la munte, şi avea o formă circulară. Frumuseţea lacurilor alpine e că nu te aştepţi la ele cînd urci dacă nu ştii că există şi nu le vezi pînă cînd nu faci ultimul pas, treci dincolo de înălţimea malului şi, în acel punct, în faţa ochilor ţi se deschide brusc un peisaj nou. Valea era numai grohotiş pe partea cu soarele şi, pe măsură ce privirea se îndrepta spre umbră, mai întîi se acoperea de sălcii şi rododendroni şi apoi din nou de pădure. În mijloc se afla acest lac. Uitîndu-mă la el am înţeles cum se formase: vechea alunecare de teren care, de la ferma unchiului lui Bruno, se vedea de la bază, închisese valea ca un dig. Astfel în amonte față de alunecare se formase lacul, care strîngea apa de confluenţă a troienelor dimprejur şi în aval aceeaşi apă revenea la suprafaţă, după ce era filtrată pe sub grohotiş, ca să devină torentul nostru. Îmi plăcea că se năştea în felul acesta, mi se părea o origine demnă de un mare fluviu.

— Cum se numeşte lacul ăsta? am întrebat.

— Da’ ce ştiu eu, a spus Bruno. Grenon. Aici totul se numeşte aşa.

Revenise la starea lui de dinainte. S-a aşezat pe iarbă, iar eu am rămas în picioare lîngă el. Era mai uşor să privim lacul decît să ne uităm unul la

altul: la cîţiva metri mai încolo din apă ieşea un bolovan care părea o insuliţă, aşa că mergea dacă voiai să-ţi ocupi ochii cu ceva.

— Ai tăi au vorbit cu unchi-miu, a zis Bruno după o vreme. Ştiai?

— Nu, am minţit.

— Ciudat. Dar oricum nu înţeleg nimic.

— Despre ce?

— Despre secretele voastre.

— Dar despre ce au vorbit cu unchiul tău?

— Despre mine, a răspuns.

Atunci m-am aşezat lîngă el. Ce mi-a povestit pe urmă nu m-a surprins deloc. Ai mei discutau despre asta de mult şi nu fusesem nevoit să trag cu urechea pe la uşi ca să le aflu intenţiile: cu o zi în urmă îi propuseseră lui Luigi Guglielmina să-l luăm pe Bruno cu noi în septembrie. Să-l luăm la Milano. Se oferiseră să-l găzduiască la noi acasă şi să-l înscrie la un liceu. Un colegiu tehnic sau profesional, sau ce prefera. Se gîndiseră la un an de probă: dacă Bruno nu s-ar fi adaptat, ar fi putut renunţa şi s-ar fi întors la Grana în vara următoare; în caz contrar, ai mei ar fi fost bucuroşi să-l ţină pînă avea să-şi ia diploma. În momentul acela urma să decidă el, în mod liber, ce va face cu viaţa lui.

Chiar şi din cele ce-mi povestea Bruno reuşeam să aud vocea mamei. *Să-l ţinem cu noi. În mod liber. Cu viaţa lui*.

— Unchiul tău nu va accepta niciodată, am spus.

— Ba da, a spus Bruno. Şi ştii de ce?

— De ce?

— Pentru bani.

A scormonit în pămînt cu degetul, a luat o pietricică şi a adăugat:

— Cine plăteşte? Asta îl interesează pe unchi-miu. Ai tăi au spus că au ei grijă de tot. Masă şi casă, şcoală, absolut tot. Pentru el e o afacere.

— Şi mătuşa ta ce zice?

— Ei îi convine.

— Şi mama ta?

Bruno a pufnit. A aruncat pietricica în apă. Era atît de mică, încît n-a făcut nici un zgomot.

— Mama mea ce să zică. Ca de obicei. Nimic.

Pe stîncile malului era un strat de noroi uscat. O crustă neagră lată de-o palmă din care se vedea cît fusese de ridicat nivelul lacului în primăvară. Acum troienele care îl alimentau se reduseseră la niște pete gri în ravene şi dacă vara ar mai fi durat, ar fi ajuns să dispară cu totul. Fără zăpadă, cine ştie ce s-ar fi ales de lac.

— Şi tu? am întrebat.

— Eu ce?

— Ţi-ar plăcea?

— Să vin la Milano? a zis Bruno. Habar n-am. Știi că de ieri tot încerc să-mi imaginez? Doar că nu pot, nici măcar nu ştiu cum e.

Am tăcut amîndoi. Eu, care ştiam cum era, nu aveam nevoie să-mi imaginez nimic ca să mă indignez la auzul ideii. Bruno ar fi detestat Milano şi Milano l-ar fi distrus pe Bruno, ca atunci cînd mătuşa lui îl spăla şi-l îmbrăca şi-l trimitea la noi să înveţe verbele. Eu chiar nu înţelegeam de ce făceau tot ce-i posibil ca să-l transforme în ce nu era. Ce rău vedeau în a-l lăsa să meargă cu vacile la păscut tot restul vieţii lui? Nu-mi dădeam seama că era un gînd îngrozitor de egoist, nu avea legătură efectiv cu Bruno, cu dorinţele lui, cu viitorul lui, ci cu faptul că voiam să mă folosesc în continuare de el: vara mea, prietenul meu, muntele meu. Eu speram că acolo sus n-o să se schimbe nimic niciodată, nici ruinele arse sau balegile de pe drum. Că el şi ruinele şi balegile vor rămîne la fel, încremenite în timp ca să mă aştepte pe mine.

— Poate că ar trebui să-i spui, am propus.

— Ce?

— Că nu vrei să vii la Milano. Că vrei să rămîi aici.

Bruno s-a întors să mă privească. A ridicat din sprîncene. Nu se aşteptase la un asemenea sfat din partea mea. Poate că şi el gîndea la fel, dar nu-i convenea să fac şi eu asta.

— Ce, eşti nebun? a zis. Eu nu rămîn aici. De-o viață bat muntele ăsta în sus şi-n jos.

Apoi s-a ridicat în picioare, acolo pe pajişte, şi-a făcut mîinile pîlnie la gură şi a urlat:

— Oo! Mă auzi? Sînt eu, Bruno! Plec!

De pe malul celălalt al lacului, povîrnişul muntelui Grenon ne-a trimis înapoi ecoul strigătului lui. Am auzit nişte pietre prăvălindu-se la vale. Strigătul deranjase nişte capre-negre care acum se cățărau pe grohotiş.

Bruno a fost cel care mi le-a arătat. Treceau pe nişte stînci care le făceau aproape invizibile, dar cînd au traversat un troian, am reuşit să le număr. Era o mică turmă de cinci exemplare. Au urcat pata aceea de zăpadă în şir indian, au ajuns pe creastă şi acolo s-au oprit o clipă, aruncîndu-ne parcă o ultimă privire înainte să plece. Apoi au coborît una cîte una pe celălalt versant.

Vîrful de patru mii de metri al acelei veri trebuia să fie Castor. Tata şi cu mine escaladam unul pe an, pe masivul Monte Rosa, pentru a încheia frumos anotimpul cînd eram deja foarte antrenaţi. Continuasem să merg pe gheţar și să suport consecințele acestui fapt: doar că mă obişnuisem să-mi fie rău şi indispoziția să facă parte din acea lume la fel ca trezitul înainte de ivirea zorilor sau hrana deshidratată de la refugii sau croncănitul corbilor de la mare altitudine. Genul ăsta de mers pe munte nu mai avea nimic

aventuros. Însemna, în mod necruțător, să pui un picior după altul şi să-ți verși maţele pînă în vîrf. Detestam să fac asta şi de fiecare dată mă trezeam că detest şi deşertul acela alb, şi totuşi eram mîndru de înălţimile de peste patru mii de metri pe care le cuceream şi de tot atîtea probe de curaj. În 1985 marker-ul negru al tatălui meu ajunsese pînă la Vincent, în ’86 la Gnifetti. El considera piscurile alea un antrenament. Se interesase la cîţiva medici şi era sigur că răul de munte urma să-mi treacă pe măsură ce creşteam, aşa că, în trei sau patru ani, am fi putut ţinti spre lucruri serioase, ca traversarea culmei muntoase Lyskamm sau creasta stîncoasă a muntelui Dufour.

Dar despre Castor, mai mult decît creasta cea lungă, îmi amintesc seara de dinainte petrecută în refugiu, noi doi singuri. O farfurie de mîncare, o jumătate de litru de vin pe masă, alpiniştii aşezaţi lîngă noi discutînd între ei, feţele înroşite de oboseală şi de soare. Gîndul la ziua următoare crea în încăpere un soi de reculegere. În faţa mea tata răsfoia cartea de oaspeţi care la refugiu era lectura lui preferată. Vorbea bine germana şi înţelegea franceza, şi, din cînd în cînd, îmi traducea un fragment din limbile Alpilor. În carte, cineva se întorsese pe un pisc după treizeci de ani şi îi mulţumea lui Dumnezeu. Altcineva resimţea absenţa unui prieten care nu era acolo. Asemenea lucruri îl emoţionau, aşa că a luat pixul şi s-a alăturat acelui jurnal colectiv.

Cînd s-a ridicat ca să umple iarăşi carafa, am tras cu ochiul la ce scrisese. Avea un scris înghesuit şi nervos, care era dificil de descifrat dacă nu-l ştiai. Am citit: *Sunt aici cu fiul meu, Pietro, în vîrstă de paisprezece ani. Vor fi ultimele zile ca şef de echipă, fiindcă în scurtă vreme mă va trage el în sus. Prea puţin îmi doresc să mă întorc în oraş, dar iau cu mine amintirea acestor zile ca pe cel mai frumos refugiu*. Semnat: Giovanni Guasti.

În loc să mă emoţioneze sau să mă facă să mă simt mîndru, cuvintele acelea m-au scos din sărite. Găseam ceva fals şi sentimental în el, o retorică a muntelui care nu corespundea realităţii. Dacă acolo sus era un paradis, de ce nu rămîneam să locuim la munte? De ce luam cu noi un prieten care se născuse şi crescuse acolo? Şi dacă oraşul îi făcea tatei atîta silă, de ce îl obligam să trăiască acolo împreună cu noi? Iată ce aș fi vrut să-l întreb pe tata. Şi pe mama, apropo. Cum de sînteţi atît de siguri că știți ce e bine pentru viaţa altuia? Cum de nu vă apucă îndoiala că poate ştie el mai bine?

Dar cînd tata s-a întors, era foarte bucuros. Era prima zi din cele trei libere, o vineri de august din cei patruzeci şi cinci de ani ai lui, şi stătea într-un refugiu alpin cu singurul lui fiu. Luase încă un pahar şi l-a umplut pe jumătate pentru mine. Poate, în închipuirea lui, acum că creșteam şi scăpam de răul de munte, din tată şi fiu ne-am fi transformat în altceva. Tovarăşi de echipă de alpinişti, cum scrisese în carte. Tovarăşi de băutură. Poate că, într-adevăr, aşa își imagina că o să fim peste cîţiva ani, aşezaţi la o masă la trei mii cinci sute de metri, bînd vin roşu şi studiind hărţile potecilor, fără nici un alt secret.

— Cum stai cu burta? m-a întrebat.

— Destul de bine.

— Şi picioarele?

— Foarte bine.

— Perfect. Atunci mîine ne distrăm.

Tata a ridicat paharul. Am făcut-o şi eu, am gustat vinul şi am simţit că-mi plăcea. În timp ce-l înghiţeam, tipul aşezat lîngă noi a izbucnit în rîs, a spus ceva în germană şi m-a bătut cu palma pe spate, ca şi cum tocmai aș fi intrat în marea familie a bărbaţilor şi el mi-ar fi spus bine ai venit.

În seara următoare ne-am întors la Grana ca veterani ai gheţarului. Tata cu cămaşa descheiată, rucsacul pe un umăr şi mersul şchiopătat din cauza băşicilor de la picioare; eu flămînd ca un lup, fiindcă imediat cum coboram la altă cotă, stomacul meu îşi dădea seama că e gol de două zile. Mama ne aştepta cu o baie caldă şi cina pe masă. Mai tîrziu ar fi venit momentul poveştilor: tata încercînd să descrie culoarea gheţii în crevase, ameţeala în faţa pereţilor nordici, graţia cornişelor de zăpadă pe creste, şi din toate acele imagini eu aveam amintiri neclare, tulburate de greaţă. De obicei tăceam. Învăţasem deja un fapt în faţa căruia tata nu se resemnase niciodată, anume că e imposibil să transmiţi celor rămași acasă ce simți acolo sus.

Dar în seara aceea n-am apucat să povestim nimic. Mă pregăteam să fac baie cînd am auzit vocea unui bărbat care zbiera jos în curte. M-am dus la fereastră şi am dat la o parte perdeaua: am văzut un tip care gesticula şi urla cuvinte pe care nu le înţelegeam. Afară nu era decît tata. Întinsese şosetele pe verandă şi acum îşi spăla picioarele care-l dureau la adăpătoare, aşa că s-a ridicat de pe marginea jgheabului ca să-l înfrunte pe necunoscutul acela.

Iniţial m-am gîndit că era un crescător furios că-i folosea apa. La Grana născoceau tot felul de pretexte ca să se supere pe străini. Era uşor să-i recunoşti pe localnici: aveau toţi aceleaşi gesturi, aceleaşi trăsături puternice din care ieşeau în evidenţă, între frunte şi pometi, doi ochi de culoarea cerului. Bărbatul acesta era mai scund decît tata, dacă nu punem la socoteală braţele musculoase şi mîinile mari, complet disproporţionate faţă de corp. Cu ele l-a prins de marginile cămăşii, sub guler. Părea că vrea să-l ridice de la pămînt.

Tata şi-a desfăcut braţele. Îl vedeam din spate şi mi-am închipuit că spune: calm, calm. Bărbatul a murmurat un cuvînt arătîndu-şi dinţii stricaţi. Avea şi faţa distrusă, nu ştiam din ce cauză, pentru că eram încă prea tînăr ca să recunosc feţele băutorilor de vin. A făcut o grimasă întocmai ca Luigi

Guglielmina şi în clipa aceea mi-am dat seama cît îi semăna. Tata a început să gesticuleze uşor. Înţelegeam că îi explica şi, cunoscîndu-l, ştiam că argumentele lui erau de netăgăduit. Bărbatul a lăsat privirea în jos, cum făceam eu întotdeauna. Părea că se răzgîndise, dar nu-şi desprinsese mîinile de pe guler. Tata şi-a întors palmele în sus, voind parcă să spună: bine, ne-am înţeles? Şi acum ce-i de făcut? Era ceva ridicol să-l văd în situaţia aia, cu picioarele goale. Pe pulpele lui linia şosetelor separa clar gleznele palide de o scurtă fîşie de piele stacojie sub genunchi, zona pe care pantalonii trei sferturi o lăsau descoperită. Iată un orăşean cu pregătire, sigur de sine, obişnuit să le spună altora ce să facă, care tocmai îşi arsese pulpele pe gheţar şi încerca să discute cu un muntean băut.

Bărbatul a hotărît că era de-ajuns. Dintr-odată, pe neaşteptate, şi-a lăsat în jos mîna dreaptă, a strîns-o pumn şi l-a lovit pe tata în zona tîmplei. Era prima dată în viaţa mea cînd vedeam un pumn adevărat. Zgomotul articulaţiilor pumnului pe obraz a ajuns pînă în baie, sec ca o lovitură de ciomag. Tata s-a dat doi paşi în spate, s-a clătinat, a reuşit să nu cadă la pămînt. Dar imediat braţele au fost cele care i-au căzut pe lîngă trup şi umerii i s-au încovoiat puţin. Era spinarea unui om foarte trist. Celălalt i-a mai zis ceva înainte să plece, o ameninţare sau o promisiune, şi nu m-a mirat, la final, să-l văd îndreptîndu-se spre casa familiei Guglielmina. În timpul acelei scurte confruntări îmi dădusem seama cine era.

Se întorsese să revendice ce era al lui. Nu ştia că se înfuriase pe cine nu trebuia. Dar, în fond, asta nu schimba nimic: pumnul acela îi fusese tras în faţă tatălui meu ca să i se înfigă foarte limpede în cap mamei mele. A însemnat realitatea care dă buzna în idealismul ei şi poate şi în aroganţa ei. A doua zi Bruno şi tatăl lui s-au făcut nevăzuţi; ochiul stîng al tatei s-a umflat şi s-a învineţit. Dar nu cred că asta îl durea mai tare cînd, seara, s-a urcat în maşină şi a plecat la Milano.

Săptămîna următoare era ultima pentru noi la Grana. Mătuşa lui Bruno a venit să stea de vorbă cu mama, abătută, prudentă, îngrijorată mai ales, poate, să nu piardă nişte chiriaşi fideli ca noi. Mama a liniştit-o. Se gîndea deja cum să limiteze pagubele, să salveze relaţiile construite cu greu.

Pentru mine a fost o săptămînă interminabilă. Ploua adesea: un strat de nori joşi ascundea munţii şi cîteodată se rărea, lăsînd la vedere prima zăpadă la peste trei mii de metri. Mi-ar fi plăcut să o apuc pe una dintre potecile cunoscute şi să mă duc sus să calc pe ea fără să cer nimănui nimic. În schimb am rămas în sat să mă gîndesc iarăşi la ce văzusem şi să mă simt vinovat pentru ce simţisem, apoi duminică am încuiat casa şi am plecat şi noi.

Patru

Pumnul acela nu mi-a ieşit din minte pînă cînd, după cîţiva ani, n-am găsit curajul să trag eu unul. De fapt, a fost primul dintr-o serie, şi pe cei mai grei aveam să-i dau la cîmpie mai tîrziu, dar acum mi se pare just ca vîrsta mea rebelă să fi început la munte, la fel ca tot ce a contat pentru mine. Faptul în sine era un fleac: aveam şaisprezece ani şi într-o zi tata a hotărît să mă ia cu el ca să dorm la cort. Cumpărase unul vechi şi foarte greu de la vreo tarabă cu echipamente militare. Avea de gînd să-l instaleze pe malul unui lac, să pescuiască nişte păstrăvi fără să fie surprins de pădurari, să aprindă un foc la lăsarea întunericului la care să frigă peştele şi apoi, cine ştie, să stea pînă tîrziu bînd şi cîntînd în faţa jeraticului.

Nu dăduse niciodată doi bani pe camping, aşa că bănuiam că sub pretextul ăsta mi se pregătea altceva. În ultima vreme mă retrăsesem într-un colţ de unde observam viaţa noastră de familie cu o privire înduioşată. Obiceiuri de neînlăturat ale părinţilor mei, crizele de furie inofensive ale tatei şi şmecheriile prin care mama le stăvilea, micile despotisme şi subterfugiile la care nu-şi mai dădeau seama că recurg. El emotiv, autoritar, intolerabil, ea puternică şi liniştită şi conservatoare. Modul liniştitor de a juca mereu acelaşi rol ştiind că celălalt îl va juca pe al lui: discuţiile lor nu erau autentice, ci reprezentaţii teatrale al căror final îl prevedeam de fiecare dată şi în cuşca aceea ajungeam să fiu închis şi eu. Mă apucase dorința nebună de a fugi de acolo. Dar nu reuşisem niciodată s-o spun: niciodată să-mi fi ieşit un cuvînt pe gură, măcar o dată vocea mea să fi protestat în

legătură cu ceva, şi cred că exact din cauza asta, ca să mă facă *să vorbesc*, se ivise acum nenorocitul ăla de cort.

După prînz tata a întins materialul în bucătărie şi l-a împărţit astfel încît să distribuie încărcătura între noi. Numai beţele şi ţăruşii cîntăreau probabil zece kile. Plus sacii de dormit, gecile de vînt, puloverele, mîncarea: rucsacurile s-au umplut imediat. Stînd în genunchi pe podea, tata a început să slăbească fiecare curea şi apoi să împingă, să apese, să tragă, luptîndu-se cu masele şi volumele, şi eu deja simţeam că transpir sub toată încărcătura aia în zăpuşeala după-amiezii. Dar nu greutatea mi s-a părut insuportabilă. Ci tocmai scena pe care şi-o imaginase el, sau ei – focul, micul lac, păstrăvii, cerul înstelat, toate împrejurimile acelea.

— Tată, am spus. Hai, las-o baltă.

— Aşteaptă, aşteaptă, a spus el vîrînd încă ceva în rucsac, concentrat la opintirile sale.

— Nu, vorbesc serios, nu e nevoie.

Tata s-a oprit şi a ridicat privirea. Avea o expresie furioasă din cauza lucrurilor cu care se războia şi, din felul cum mă scruta, m-am simţit un alt rucsac ostil, o altă curea care nu voia să i se supună.

Am ridicat din umeri.

Pentru tata, dacă tăceam, însemna că putea vorbi el. Şi-a descreţit fruntea şi a spus:

— Poate ar trebui să scoatem nişte lucruri. Mă ajuţi, ai chef?

— Nu, am răspuns. Chiar n-am chef.

— De ce n-ai chef, de cort?

— De cort, de lac, de nimic.

— Cum de nimic?

— Nu vreau. Nu vin.

N-aş fi putut să-i dau o lovitură mai dură. Să refuz să merg cu el pe munte: era inevitabil că se va întîmpla mai devreme sau mai tîrziu, trebuia să se aştepte la asta. Dar din cînd în cînd mă gîndesc că el, pentru că nu avusese un tată, nu dezlănţuise anumite atacuri, aşa că nu era pregătit să le facă faţă. A fost foarte rănit. Ar fi putut să-mi pună alte întrebări şi ar fi fost un bun prilej să asculte ce aveam de zis, dar se vede că nu era în stare de asta, sau nu i se părea necesar, sau în acel moment se simţea prea jignit ca să se gîndească. A lăsat acolo rucsacuri, cort şi saci de dormit şi a plecat singur să se plimbe. Pentru mine a fost o eliberare.

Bruno, din contră, a avut parte de un destin diferit şi acum era zidar împreună cu tatăl lui. Nu-l vedeam aproape niciodată. Munceau sus în munţi ca să construiască refugii şi ferme, şi în timpul săptămînii rămîneau acolo inclusiv să doarmă. Îl întîlneam vinerea sau sîmbăta, nu la Grana, ci în vreun bar de jos din vale. Aveam tot timpul la dispoziţie, acum că scăpasem de obligaţia ascensiunilor montane, şi în vreme ce tata urca pe piscuri, eu coboram la joasă altitudine să caut pe cineva de vîrsta mea. Mi-a fost de ajuns să fac asta de două sau trei ori ca să fiu acceptat în compania turiştilor: îmi petreceam după-amiezile între băncile unui meci de tenis şi măsuţele unui bar, sperînd ca nimeni să nu-şi dea seama că nu aveam un ban ca să comand ceva. Ascultam trăncănelile lor, mă uitam la fete, din cînd în cînd ridicam ochii spre munţi. Recunoşteam păşunile şi minusculele pete albe ale colibelor tencuite. Verdele aprins al zadelor care lăsa loc verdelui stins al brazilor, firescul şi contrariul. Ştiam că am puţine de împărţit cu acei tineri excursioniști, dar voiam să mă lupt cu instinctul de a mă izola, să încerc să stau puţin cu ceilalţi şi să văd ce se întîmplă.

Apoi, spre ora 7, veneau la bar muncitorii, zidarii, crescătorii de animale. Coborau din dubiţe şi maşini de teren, murdari de noroi sau de var

sau de rumeguş, cu mersul legănat pe care îl deprindeau de mici, ca şi cum împreună cu corpul ar trebui să mute mereu o mare greutate. Se postau în faţa tejghelei să se văicărească şi să înjure, să glumească cu ospătăriţele şi să dea un rînd de băutură după altul. Bruno era printre ei. Făcuse muşchi, din cîte vedeam, şi îi plăcea să şi-i arate suflecîndu-şi mînecile cămăşii. Avea o întreagă colecţie de şepci şi un portofel care se ivea din buzunarul blugilor. Asta mă impresiona şi mai mult decît restul: să cîştig bani era o perspectivă foarte îndepărtată pentru mine. Îi cheltuia fără măcar să-i numere, plătind cînd îi venea rîndul cu cîteva bancnote răsucite, imitîndu-i pe ceilalţi.

Dar la un moment dat, de-acolo de la tejghea, cu același aer nonșalant se întorcea spre mine. Ştia deja că-mi întîlneşte privirea. Îmi făcea un semn din bărbie la care eu răspundeam ridicînd degetele de la o mînă. Ne priveam o secundă. Atîta tot. Nimeni nu băga de seamă, şi gesturile nu se repetau în cursul serii, iar eu nu eram sigur că interpretez bine semnificaţia acelui salut. Putea să însemne: îmi amintesc de tine, îmi lipseşti. Sau: au trecut numai doi ani, dar pare o viaţă, nu crezi? Sau poate: hei, Berio, ce naiba faci printre ăia? Nu ştiam ce crede Bruno despre încăierarea dintre taţii noştri. Dacă regreta ce se întîmplase sau, din cum vedea el lucrurile acum, povestea aceea i se părea îndepărtată şi ireală la fel cum mi se părea mie. Nu avea deloc un aer nefericit. E posibil să-l fi avut eu în schimb.

Tatăl lui şedea şi el în şirul băutorilor, dintre cei cu vocea cea mai deranjantă şi paharul mereu gol. I se adresa lui Bruno ca şi cum ar fi fost un alt tovarăş de-al lui. Nu-mi plăcea omul ăla, dar îi invidiam pentru asta: nu era nimic vizibil între ei, nici un ton mai tăios sau grijuliu, nici un gest de enervare, apropiere sau stînjeneală şi, dacă nu ştiai, nimeni n-ar fi zis că erau tată şi fiu.

Nu toţi tinerii din vale îşi pierdeau vara pe la bar. După cîteva zile cineva m-a dus într-o zonă de peste rîu, o pădure de pini care adăpostea cîțiva bolovani enormi, care păreau străini în peisajul acela ca niște meteoriţi. Probabil că-i împinsese pînă acolo gheţarul, în negura vremurilor. Apoi pămîntul, frunzele, muşchiul îi acoperiseră şi pinii crescuseră împrejur şi deasupra lor, dar unii dintre ei fuseseră scoși la lumină, curăţați cu perii de sîrmă şi chiar botezați. Băieţii se provocau unul pe altul să găsească toate modurile posibile de a-i escalada. Fără corzi şi nici pitoane, încercînd şi iar încercînd traversări la un metru de pămînt, căzînd pe moliciunea vegetaţiei de pădure. Era o plăcere să-i priveşti pe cei doi sau trei mai puternici: agili ca niște gimnaşti, cu mîinile jupuite şi albe de la magnezit, aduseseră jocul acela din oraş la munte. Îi învăţau cu plăcere şi pe alţii, aşa că am cerut să încerc şi eu. Am simţit imediat că sînt potrivit pentru cățărat. În fond, cu Bruno urcasem deja pe orice tip de stîncă fără să mă pricep, în timp ce tata mă pusese mereu să fiu precaut și să nu mă aventurez acolo unde era nevoie să te ții în mîini. Poate că şi de asta am hotărît că trebuia să capăt experienţă.

La apus gaşca se mărea cu cei care veneau să petreacă. Unii aprindeau un foc, alții aduceau ţigări şi băutură. Atunci ne aşezam în cerc şi în timp ce o sticlă de vin trecea de la unul la altul, ascultam conversaţii complet noi pentru mine, care mă fascinau la fel ca fetele aflate de partea cealaltă a focului. Am aflat povestea hipioţilor californieni care inventaseră cățăratul liber modern, locuind temporar veri întregi lîngă pereţii văii Yosemite, făcînd escalade goi pînă la brîu; sau despre francezii care se antrenau pe stîncile din Provence, care aveau părul lung şi obiceiul de a urca uşor şi repede şi, cînd treceau de la mare la vîrfurile masivului Mont Blanc, îi umileau pe bătrînii alpinişti ca tata. Ascensiunea însemna plăcerea de a sta împreună, de a fi liberi şi de a experimenta, şi de aceea o stîncă de doi metri

pe malul rîului valora cît un vîrf de opt mii de metri; nu avea legătură cu un cult al efortului sau cu o cucerire a vîrfurilor. Ascultam şi, între timp, în pădure se lăsa întunericul. Trunchiurile răsucite ale pinilor, mireasma puternică a răşinei, bolovanii albi în scînteierea flăcărilor făceau din ea un refugiu mai primitor decît toate cele de pe Monte Rosa. Seara unii se apucau să încerce o traversare cu ţigara între buze, într-un echilibru acum nesigur de la alcool, alţii se îndepărtau cu fata care stătea lîngă ei.

În pădure nu-mi dădeam seama de diferenţele dintre noi, poate fiindcă acolo deveneau mai puţin evidente decît altundeva. Erau toţi tineri bogaţi din Milano, Genova şi Torino. Cei mai puţin bogaţi locuiau în vilişoarele din valea înaltă, clădiri construite în mare viteză la poalele pistelor de schi; cei foarte bogaţi în vechile case de munte şi în cătune izolate, unde fiecare piatră şi fiecare bîrnă fuseseră scoase, numerotate şi apoi montate din nou după proiectul unui arhitect. Într-una mi s-a întîmplat să intru însoţindu-l pe un prieten să ia de băut pentru seară. La exterior părea un vechi fînar din trunchiuri de copac; la interior se dovedea casa unui negustor de antichităţi sau a unui colecţionar, o expoziţie de cărţi de artă, tablouri, mobilă, sculpturi. Şi, de asemenea, de sticle: prietenul meu a deschis un dulap şi am umplut fiecare cîte un rucsac.

— Dar tatăl tău nu se supără că îi şutim vinul? am întrebat.

— Tata! a răspuns el ca şi cum ar considera ridicol cuvîntul însuşi. Am lăsat crama devalizată şi am şters-o în pădure.

Între timp al meu făcea pe supăratul. Începuse din nou să meargă singur pe munte, sculîndu-se în zori şi plecînd înainte să ne trezim noi, şi uneori, cît era plecat, trăgeam cu ochiul la hartă ca să verific noile lui cuceriri. Începuse să exploreze o parte a văii pe care o evitasem întotdeauna, fiindcă se vedea şi de jos că nu era nimic acolo sus: nici sate, nici apă, nici refugii,

nici piscuri frumoase, ci doar versanţii care se înălţau drepţi şi arizi două mii de metri şi grohotişuri nesfîrşite. Cred că se ducea ca să-și aline dezamăgirea sau să caute un peisaj pe potriva stării lui. Nu mă mai invitase să-l urmez. Din punctul lui de vedere, de data asta trebuia să mă duc la el: dacă avusesem curajul să spun *nu*, acum era necesar să-l am pe cel de a-mi cere *scuze* şi de a spune *te rog*.

A venit momentul gheţarului, cele două zile de glorie ale noastre de Sfînta Maria Mare, şi l-am văzut pregătind colţarii, pioletul sever ca o armă, bidonul plin de urme de la loviturile suferite. Mi se părea ultimul supravieţuitor al unui alpinism de asalt, unul dintre acei alpiniști-soldaţi care, în anii ’30, mergeau să moară cu grămada pe pereţii nordici ai Alpilor, atacînd muntele pe bîjbîite.

— Trebuie să vorbeşti cu el, mi-a zis mama în dimineaţa aceea. Să știi că e necăjit.

— Dar nu trebuie să vorbească el cu mine?

— Tu eşti în stare, el nu.

— În stare de ce?

— Hai, că ştii. Tot ce aşteaptă e să te duci acolo şi să-l rogi să mergi cu el.

Ştiam, da, dar n-am făcut-o. M-am dus în cameră şi, la scurt timp, m-am uitat de la fereastră la tata care se îndepărta cu mersul lui greoi, cu rucsacul împovărat de fiare. Nu se merge de unul singur pe gheţar, şi ştiam că în seara aceea va fi supus unei căutări umilitoare. Mereu la refugiu se găsea cel puţin unul în situația aia: se învîrtea pe la mese, trăgea un pic cu urechea la discuţii, se băga în conversaţie şi, în cele din urmă, propunea să se alăture a doua zi, ştiind bine că nimeni nu era bucuros să lege un străin de propria coardă. În momentul acela mi s-a părut pedeapsa perfectă pentru el.

Mi-am luat-o și eu în vara aceea. După atîta antrenament pe bolovani, m-am dus cu doi băieţi să fac prima mea ascensiune. Unul era cel cu vinul, fiul colecţionarului, un genovez dintre cei mai tari din gaşcă, celălalt un prieten de-al lui care se apucase de alpinism de cîteva luni, fără prea mare pasiune, nici talent, poate doar ca să-şi urmeze amicul. Peretele era atît de aproape de drum, că n-a trebuit decît să traversăm o pajişte ca să ajungem la baza lui şi astfel la surplomba unde animalele se adăposteau de ploaie şi de soare. Ne-am pus încălțările printre vaci, apoi genovezul mi-a dat un ham şi o carabinieră, ne-a legat pe noi doi la capetele corzii şi pe el la mijloc şi, fără multe fandoseli, i-a zis celuilalt să-l asigure şi a pornit.

Se cățăra uşor, mlădios, dînd senzaţia că nu are greutate şi că mişcările nu-l costă nici un efort. Nu avea nevoie să pipăie ici şi colo ca să găsească prizele, mergea la sigur: cînd şi cînd desfăcea o buclă de la ham, o agăţa de unul dintre pitoanele care marcau drumul, trecea coarda prin carabinieră; apoi băga mîna în săculeţul cu magnezit, îşi sufla peste degete şi începea din nou să urce fără osteneală. Oferea o imagine plină de eleganţă. Eleganţă, graţie, uşurinţă – toate virtuţi pe care mi-aş fi dorit tare mult să le învăţ de la el.

Prietenul lui nu avea nici una. Îl vedeam de aproape cum se cățăra, fiindcă atunci cînd genovezul a ajuns la un popas, a strigat la noi să urcăm împreună, lăsînd cîţiva metri distanţă între noi. Astfel, un pas după altul, m-am trezit cu acest tovarăş deasupra capului. Trebuia să mă opresc deseori fiindcă ajungeam sub încălţările lui, şi atunci întorceam capul să privesc lumea din urma mea: cîmpurile îngălbenite de sfîrşit de august, rîul care scînteia în soare, maşinile deja mici pe șoseaua principală. Golul nu mă speria. Departe de pămînt, în aer, mă simţeam bine, iar mişcările pe care le făceam în escaladă se potriveau firesc corpului meu, îi cereau concentrare, da, dar nu muşchi, nici plămîni.

Tovarășul meu, în schimb, se folosea prea mult de braţe şi prea puţin de picioare. Stătea lipit de stîncă, așa încît era constrîns să caute prize pe bîjbîite şi nu-şi făcea scrupule să se prindă de o buclă cînd găsea una.

— Nu se face așa, i-am spus și a fost o greșeală. Ar fi trebuit să-l las să facă după cum avea chef.

El m-a privit enervat şi a spus:

— Dar ce vrei? Vrei să depăşeşti, de tot stai aici sub mine?

Din clipa aia am fost adversarul lui. La popas i-a zis celuilalt:

— Pietro se grăbeşte, a luat-o ca pe o întrecere.

Eu n-am zis: prietenul tău e un trişor care se prinde de pitoane. Mi-era clar că aş fi ajuns unul contra doi. M-am ţinut la distanţă de atunci încolo, dar ăla nu m-a uitat: din cînd în cînd mă lua peste picior şi spiritul meu de întrecere a devenit anecdota zilei. În gluma aia eu alergam după ei, ajungeam sub ei şi erau nevoiți să dea din picioare ca să mă ţină jos, să mă scuture de pe picioarele lor. Fiul colecţionarului rîdea. Cînd am apărut la ultimul popas, mi-a spus:

— Chiar că mergi tare. Vrei să încerci primul?

— Bine, am răspuns. În realitate nu-mi doream decît să se termine repede şi să mă lase în pace. Eram deja asigurat şi aveam cu mine toate buclele, nu trebuia nici măcar să facem obișnuitele manevre pentru a schimba poziţiile, așa că am ridicat privirea, am văzut un piton înfipt într-o fisură şi am pornit.

E uşor să găseşti drumul dacă ai o coardă deasupra capului: dacă o ai sub picioare, atunci e altceva. Pitonul de care am agăţat prima carabinieră era vechi, cu inel, nu una dintre plăcuţele de oţel care luceau de-a lungul peretelui. Am hotărît să nu dau importanţă şi am mers mai departe de-a lungul fisurii, fiindcă urcam bine. Numai că, mai sus, fisura a început să se îngusteze şi imediat a dispărut între mîinile mele. Acum aveam deasupra

capului un acoperiş negru şi umed care ieşea în afară şi nici o idee cum să trec de el.

— Unde mă duc? am urlat.

— Nu văd de aici, mi-a strigat genovezul. Sînt pitoane?

Nu, nu erau pitoane. M-am ţinut bine de ultima porţiune a fisurii şi m-am aplecat într-o parte şi în alta ca să văd dacă găseam vreunele. Atunci mi-am dat seama că urmasem o pistă falsă: şirul de plăcuţe de oţel o lua în sus, de-a curmezişul, la cîţiva metri în dreapta mea, ocolind acoperişul acela ca să ajungă în vîrf.

— Am greşit traseul! am strigat.

— A, da? a strigat el în spate. Şi cum e acolo, poţi să traversezi?

— Nu. Totul e neted.

— Ei, atunci trebuie să te întorci.

Nu vedeam, dar îi auzeam cum se distrau acolo jos.

Dar eu nu făcusem niciodată descăţărare. Aceeaşi fisură pe care urcasem mi s-a părut imposibilă privind-o de sus. Mi-a venit să mă prind cu mai multă forţă şi în aceeaşi clipă mi-am dat seama că pitonul ăla din fier ruginit era acum la patru sau cinci metri distanţă. A început să-mi tremure o gambă: un tremur de nestăpînit care pornea de la genunchi şi ajungea la călcîi. Piciorul nu mă asculta. Şi mîinile îmi transpirau şi mi se părea că stînca îmi alunecă.

— Cad, am strigat. Păzea!

Apoi am picat. Un zbor de vreo zece metri nu e nimic cu adevărat grav, dar trebuie să ştii să cazi: să te împingi departe de perete şi să atenuezi izbitura cu gambele la sfîrşitul zborului. Pe mine nu mă învăţase nimeni şi m-am dus jos de-a dreptul, julindu-mă de stîncă în încercarea de a mă ţine. Am simţit un junghi în vintre cînd am ajuns la capăt. Dar durerea asta era un noroc, însemna că cineva blocase coarda. Acum nu mai rîdeau.

În scurtă vreme am ieşit în vîrful peretelui şi a fost ciudat, în clipa aceea, să mă aflu din nou pe pajişti. Împrejmuite la un pas de prăpastie, am văzut vacile la păscut, o fermă pe jumătate părăginită, un cîine care lătra. Ne-am aşezat. Eram speriat şi aveam dureri, sîngeram de peste tot şi cred că amicii se simţeau vinovaţi, pentru că unul m-a întrebat:

— Eşti sigur că te simți bine?

— Sigur.

— Vrei o ţigară?

— Mulţumesc.

Am hotărît că era ultima pe care aveam s-o împărţim. Am fumat-o întins pe pajişte, privind cerul. Mi-au zis încă ceva, dar în momentul acela deja nu-i mai ascultam.

Ca în fiecare vară, vremea s-a schimbat spre sfîrşitul lunii. Ploua şi era frig, iar muntele însuşi te făcea să-ţi doreşti să cobori în vale pentru a te bucura de căldura plăcută de septembrie. Tata plecase. Mama a început să aprindă focul în sobă: în scurtele răgazuri cînd se însenina, mă duceam în pădure să strîng lemne, trăgînd de crengile uscate ale zadelor care se rupeau cu o pocnitură. Mă simţeam bine acolo la Grana, dar de data asta fremătam şi eu să mă întorc în oraş. Simţeam că am multe lucruri de descoperit, de mers în căutarea unor oameni şi că viitorul apropiat îmi rezerva schimbări importante; trăiam acele ultime zile ştiind că în multe sensuri erau ultimele, ca o amintire a muntelui de odinioară. Îmi plăcea că erau aşa: eu şi mama din nou singuri, focul care trosnea în bucătărie, frigul din zori, orele pretrecute citind şi hoinărind prin pădure. La Grana nu erau stînci pe care să mă caţăr, dar am descoperit că reuşeam să mă antrenez bine şi pe zidurile colibelor. Urcam şi coboram metodic pe muchii, evitînd prizele prea uşoare şi încercînd să mă ţin pe crestăturile mai subţiri numai cu vîrful degetelor.

Apoi traversam de la o muchie la alta şi înapoi. Am escaladat probabil în felul acesta toate casele părăginite din sat.

Într-o duminică cerul s-a limpezit din nou. Luam micul dejun cînd a bătut cineva la uşă. Era Bruno. Stătea acolo pe verandă şi zîmbea.

— Hei, Berio, a spus. Vii pe munte?

Mi-a povestit, fără alte introduceri, că în primăvara aceea unchiul lui avusese ideea de a lua nişte capre. Le lăsa în mediul lor natural în faţa fermei, aşa că nu trebuia decît să se uite la ele seara cu binoclul, verificînd că sînt toate şi nu se îndepărtează din locul în care le putea vedea. Doar că în ultimele nopţi acolo sus ninsese şi unchiul lui nu le mai găsea. S-ar fi putut lesne adăposti în vreo adîncitură sau poate, cine ştie, să se fi luat după vreo turmă de capre alpine care trecea pe-acolo. Bruno vorbea despre asta ca şi cum ar fi fost încă una dintre iniţiativele fără sorţi de izbîndă ale unchiului său.

Acum avea o motocicletă, o vechitură fără plăcuţă de înmatriculare cu care am parcurs drumul pînă la fermă, ferindu-ne de ramurile joase ale zadelor şi umplîndu-ne de noroiul din băltoace. Îmi plăcea să mă ţin zdravăn de spatele lui şi nu simţeam vreo stînjeneală din parte-i. Apoi am pornit cu pas susţinut pe o cărare dreaptă, pe partea opusă păşunilor unchiului său: în iarba subţire şi pietroasă se vedeau peste tot căcărezele caprelor. Luîndu-ne după ele, am urcat un mal de rododendroni şi de denivelări stîncoase pe care curgea un torent aproape secat. Apoi a început zăpada.

Pînă în acel moment eu nu cunoşteam decît un singur anotimp al muntelui. O vară scurtă care la începutul lui iulie semăna cu primăvara şi la sfîrşitul lui august cu toamna. Dar despre iarnă nu ştiam chiar nimic. Cînd eram mici, eu şi cu Bruno vorbeam adesea în clipa în care se apropia

momentul întoarcerii în oraş şi deveneam melancolic, şi îmi imaginam că trăiesc acolo sus tot anul împreună cu el.

— Dar tu nu ştii cum e iarna aici, îmi spunea. E numai zăpadă.

— Mi-ar plăcea s-o văd, răspundeam eu.

Și acum iat-o acolo. Asta nu era zăpadă îngheţată din ravenele de la trei mii de metri altitudine: era zăpadă proaspătă, afînată, care intra în pantofi şi te uda la picioare, şi era ciudat să-ţi ridici tălpile şi să găseşti în urma lăsată florile de august zdrobite. Abia ajungea la gleznă, dar era de-ajuns ca să facă să dispară orice cărare. Acoperea arbuştii, văgăunile şi pietrele, astfel că fiecare pas putea ascunde o capcană, iar eu, care nu ştiam să merg pe zăpadă, nu făceam decît să mă ţin după Bruno, să pun piciorul unde îl pusese el. La fel ca altădată, nu înţelegeam ce instinct sau memorie îl ghidează. Mă ţineam după el şi gata.

Am ajuns pe creasta care dădea spre celălalt versant şi, cînd s-a schimbat direcţia vîntului, a ajuns la noi și sunetul tălăngilor. Caprele se refugiaseră mai jos, sub primele stînci. N-a fost complicat să coborîm: stăteau adăpostite în grupuri de cîte trei sau patru, mamele cu iezii împrejur, în luminişurile fără zăpadă. Bruno le-a numărat şi a văzut că nu lipsea nici una. Erau mai puţin ascultătoare decît vacile, sălbăticite de vara aceea la munte, şi, urcînd din nou tot pe urmele noastre, el trebuia să strige ca să le ţină laolaltă, arunca bulgări de zăpadă în cele care plecau de capul lor, îşi blestema unchiul şi ideile lui geniale. Ne-am întors pînă pe creasta muntelui şi apoi din nou prin zăpadă în jos, în acest alai dezordonat şi gălăgios.

Era probabil amiază cînd am călcat din nou pe iarbă. Dintr-o clipă într-alta era din nou vară. Caprele, înfometate, s-au risipit pe pajişti. Noi am continuat în goană, nu pentru că ne-am fi grăbit, ci pentru că numai aşa ştiam să mergem pe munte, iar coborîrea ne umpluse mereu de euforie.

Cînd am ajuns la motocicletă, Bruno a spus:

— Te-am văzut cînd te cățărai. Eşti priceput.

— Am început în vara asta.

— Şi-ţi place?

— Mult de tot.

— La fel ca jocul torentului?

Am început să rîd.

— Nu, am spus. Nu atît de mult.

— Am construit un zid astă-vară.

— Unde?

— Sus la munte, într-un grajd. Se prăbuşea şi a trebuit să-l refacem pe tot. Numai că nu era drum, mergeam încolo şi-ncoace cu motocicleta. A trebuit să muncim ca odinioară, cu lopata, găleata şi tîrnăcopul.

— Şi ţi-a plăcut?

— Da, a spus după ce a chibzuit un pic. Munca da. E greu să faci un zid în felul ăla.

Altceva nu-i plăcuse, dar nu mi-a zis ce şi eu nu l-am întrebat. Nu l-am întrebat nici cum se mai înţelegea cu tatăl lui, nici cîţi bani cîştiga, nici dacă avea o logodnică sau planuri de viitor, nici ce credea despre ce se întîmplase între noi. Şi nici el. Nu m-a întrebat ce făceam sau ce făceau ai mei, şi eu nu i-am răspuns: mama bine, tata e tot furios pe mine. S-au schimbat cîteva lucruri în vara asta. Credeam că-mi găsisem nişte prieteni, dar mă înşelam. Am sărutat două fete într-o singură seară.

În schimb, i-am spus că o să mă întorc pe jos la Grana.

— Eşti sigur?

— Da, chestia e că mîine plec, am chef să mă plimb.

— Corect. Atunci pa.

Era ritualul meu de la sfîrşitul verii: o ultimă plimbare de unul singur ca să-mi iau rămas-bun de la munte. Aşa că m-am uitat la Bruno cum încalecă

pe motocicletă şi porneşte după cîteva încercări, cu o detunătură şi un fum negru care ieșea pe ţeava de eşapament. Avea un anumit stil ca motociclist. A ridicat o mînă ca să mă salute şi a accelerat. L-am salutat la rîndul meu chiar dacă deja nu se mai uita la mine.

Atunci nu ştiam, dar n-aveam să ne revedem foarte mult timp. În anul următor împlineam şaptesprezece ani şi aveam să mă întorc la Grana doar cîteva zile, după care n-aveam să mă mai duc deloc acolo. Viitorul mă îndepărta de acel munte al copilăriei, era un fapt trist şi frumos şi inevitabil şi, da, deja îmi dădeam seama de asta: cînd Bruno şi motocicleta lui au dispărut în pădure, m-am răsucit spre povîrnișul de pe care coborîserăm şi, înainte să plec, am rămas un pic să privesc lunga noastră dîră în zăpadă.

Partea a doua

Casa reconcilierii

Cinci

Tata a murit cînd avea şaizeci şi doi ani, iar eu treizeci şi unu. Abia la înmormîntare mi-am dat seama că am vîrsta pe care o avea el cînd mă născusem. Dar cei treizeci de ani ai mei semănau foarte puţin cu ai lui: nu mă însurasem, nu intrasem în fabrică, nu făcusem un copil şi viaţa mi se părea pe jumătate cea a unui bărbat, pe jumătate cea a unui băiat. Locuiam singur într-o garsonieră şi era un lux pe care mi-l permiteam cu greu. Aş fi vrut să-mi cîştig existenţa ca regizor de filme documentare, dar acceptam tot felul de munci ca să-mi pot plăti chiria. Emigrasem însă şi eu: de la părinţii mei moştenisem ideea că, într-un anumit moment al tinereţii, trebuie să-ţi iei adio de la locul în care te-ai născut şi crescut şi să mergi să te maturizezi în altă parte, aşa că la douăzeci şi trei de ani, proaspăt liberat din armată, plecasem după o fată la Torino. Apoi relaţia cu fata nu rezistase, cea cu oraşul da. Între vechi rîuri şi vechi cafenele de sub porticuri mă simţisem imediat în largul meu. Pe vremea aceea citeam Hemingway, hoinăream fără un ban în buzunar şi încercam să rămîn deschis întîlnirilor, ofertelor de muncă şi oportunităţilor, cu muntele drept fundal pentru sărbătoarea mea continuă: chiar dacă nu mă mai întorsesem acolo, mi se părea o binecuvîntare să-l zăresc la orizont cînd ieşeam din casă.

Şi astfel acum mă despărţeau de tatăl meu o sută douăzeci de kilometri de cîmpuri şi orezării. Care nu înseamnă mai nimic, dar trebuie să ai chef să-i parcurgi. Cu cîţiva ani în urmă îi oferisem o ultimă mare dezamăgire abandonînd facultatea – eu, care la matematică avusesem mereu cele mai bune note, el, care îmi prevăzuse un viitor asemănător cu al lui. Tata mi-a

zis că îmi iroseam viaţa, eu i-am răspuns că, după mine, el şi-o irosise. Nu ne-am mai vorbit un an întreg, cel în care mă duceam şi mă întorceam de la cazarma mea de soldat şi, după liberare, am plecat aproape fără să-mi iau rămas-bun. Era mai bine pentru el şi pentru mine să merg pe drumul meu, să-mi inventez o viaţă diferită de a lui în altă parte; astfel, odată ce ne-am găsit departe unul de altul, nici unul n-a mai făcut nimic ca să umple distanţa.

Cu mama altfel stăteau lucrurile. Dat fiind că eu vorbeam scurt la telefon, a avut ideea să-mi scrie scrisori. Am descoperit că-i răspundeam. Îmi plăcea să mă aşez la masă seara, să iau hîrtie şi pix şi să-i povestesc ce mi se întîmpla. Prin intermediul unei scrisori i-am vorbit de decizia de a mă înscrie la o şcoală de film. Acolo mi-am găsit şi primii prieteni pe care mi-i făcusem la Torino. Mă fascina filmul documentar, simţeam că am o înclinare să observ şi să ascult şi mă reconforta că ea răspundea: *Da, mereu te-ai priceput la asta*. Ştiam că ar fi fost nevoie de foarte mult timp ca să fac din asta o muncă, dar mama m-a încurajat de la bun început. Ani de zile mi-a trimis bani şi eu i-am trimis, în schimb, tot ce făceam, portrete de oameni şi locuri, explorări ale oraşului, mici filme pe care nimeni nu le vedea, dar de care eram mîndru. Îmi plăcea viaţa care începea să capete formă. Aşa îi spuneam cînd mă întreba dacă sînt fericit. Evitam să răspund la alte întrebări – cele despre fetele cu care relaţiile nu durau niciodată mai mult de cîteva luni, fiindcă imediat ce lucrurile deveneau serioase, eu dispăream.

Şi tu?, scriam.

Eu sînt bine, tata, în schimb, munceşte prea mult şi asta-i dăunează, răspundea mama. Îmi povestea mai mult despre el decît despre ea. Fabrica era în criză şi tata, după treizeci de ani de carieră, în loc să renunţe şi să aştepte pensia, îşi dublase eforturile. Călătorea mult cu maşina, singur, conducînd sute de kilometri între o uzină şi alta, se întorcea acasă epuizat şi

se prăbuşea în pat imediat după cină. Somnul dura puţin: noaptea se scula şi se apuca iarăşi de lucru, oricum gîndurile nu-l lăsau să doarmă, dar, după mama, nu erau numai gînduri despre fabrică. *Anxios a fost mereu, dar acum asta e pe cale să devină o boală*. Era neliniştit din cauza muncii, neliniştit din cauza bătrîneţii care se apropia, neliniştit din cauza mamei îndată ce o lovea vreo gripă, neliniştit şi din cauza mea. Se trezea brusc cu ideea că mi-era rău. Atunci o ruga să-mi telefoneze, chiar şi cu preţul de a mă da jos din pat; ea îl convingea să aştepte cîteva ore şi încerca să-l liniştească, să-l facă să doarmă, să-l facă să o ia mai încet. Nu că trupul nu i-ar fi dat semnale, dar el numai aşa ştia să trăiască, cu sufletul la gură: să-i impui calmul semăna cu a-l obliga să meargă pe munte *mai încet*, savurînd aerul curat şi fără să se ia la întrecere cu toată lumea.

Parțial era omul pe care îl cunoşteam şi parțial altul, cel pe care îl descopeream în scrisorile mamei. Acel altul mă făcea curios. Mi-am amintit de o anume fragilitate pe care o întrezărisem la el, anumite clipe de rătăcire pe care imediat se grăbea să le ascundă. Cînd mă aplecam de pe o stîncă şi dădea instinctiv să mă prindă de cureaua pantalonilor. Cînd mi-era rău pe gheţar şi se îngrijora mai mult decît mine. Mi-am zis că poate pe acest tată îl avusesem mereu lîngă mine şi nu-mi dădusem seama, oricît de covîrşitor se impunea primul, şi am început să mă gîndesc că în viitor ar fi trebuit, sau aş fi putut, să mai încercăm o dată.

Apoi acel viitor a dispărut brusc împreună cu posibilităţile intrinseci. Într-o seară de martie din 2004, mama m-a sunat să-mi spună că tata făcuse infarct pe autostradă. Fusese găsit într-un refugiu. Nu provocase accidente, dimpotrivă, reuşise să facă totul cum trebuie: pornise avariile, frînase şi trăsese pe dreapta de parcă făcuse pană sau i se terminase benzina. În schimb, inima îi cedase pe neașteptate. Prea mulţi kilometri cu acceleraţia la podea, puţine lucrări de întreţinere: tata simţise probabil o durere puternică

în piept şi reuşise să-şi dea seama la timp care era problema. În refugiu oprise motorul. Nici măcar nu-şi scosese centura. Rămăsese acolo în scaun şi aşa îl găsiseră, ca un pilot care s-a retras din cursă, sfîrşitul cel mai ironic pentru unul ca el, cu mîinile pe volan şi depăşit de toţi ceilalţi.

În primăvara aceea m-am întors cîteva săptămîni la Milano, la mama. Pe lîngă alte chestiuni de care era nevoie să ne ocupăm, simţeam nevoia să stau un pic cu ea. După zilele agitate cu înmormîntarea, în liniştea perioadei care a urmat, am descoperit amîndoi, spre uimirea mea, că tata se gîndise la moarte, şi încă cum. În sertarul lui se afla o listă de instrucţiuni unde notase datele bancare şi tot ce ne trebuia mamei şi mie pentru a intra în posesia bunurilor. Cum noi doi eram singurii lui moştenitori, nu avusese nevoie să facă un testament adevărat. Dar pe aceeaşi hîrtie scrisese că îi lăsa ei jumătatea lui din casa din Milano, în timp ce mie îmi revenea – *aş dori ca Pietro să aibă* – „proprietatea din Grana“. Fără epitafuri sau vreun rînd de rămas-bun, totul era rece, practic şi notarial.

Mama nu ştia mai nimic despre moştenirea aceea. Oricine tinde să creadă că părinţii săi împărtășesc tot ce le trece prin minte, mai ales cînd încep să îmbătrînească, dar descopeream în zilele acelea că, după plecarea mea, ei doi duseseră, din multe puncte de vedere, vieți separate. El muncea şi era mereu pe drumuri. Ea ieșise la pensie, era infirmieră voluntară la un ambulatoriu pentru străini, dădea o mînă de ajutor la cursurile prenatale şi-şi petrecea zilele mai mult cu prietenele decît cu tata. Ştia doar că el cumpărase o bucată de pămînt la munte, pe bani puțini, cu un an înainte. Nu-i ceruse permisiunea de a cheltui suma aceea şi nici n-o invitase să vadă locul – nu mai mergeau împreună la plimbare de multă vreme –, iar ea nu obiectase, considerînd-o o chestiune privată.

Printre documentele tatălui meu am găsit actul de vînzare şi o hartă cadastrală care nu m-au ajutat prea mult. Era o clădire cu destinaţie agricolă, de patru metri pe şapte, în mijlocul unui teren cu formă neregulată. Harta era prea mică pentru a înţelege unde era locul şi prea diferită de cele cu care eram obişnuit: nu se referea la cote şi poteci, ci doar la proprietăţi şi, studiind-o, nu înţelegeam nici dacă împrejur erau păduri, pajişti sau altceva.

Mama a spus:

— Poate ştie Bruno unde e.

— Bruno?

— Se duceau mereu împreună.

— Nici măcar nu ştiam că l-aţi mai văzut.

— Sigur că l-am mai văzut. E cam greu să nu vezi pe cineva la Grana, nu crezi?

— Şi cu ce se ocupă? am întrebat, chiar dacă în realitate voiam să întreb: şi ce face? Mă mai ţine minte? În toţi anii ăştia s-a gîndit la mine la fel de mult cît m-am gîndit eu la el? Dar deja învăţasem să pun întrebări de adulţi, în care întrebi un lucru ca să afli altul.

— E zidar, a răspuns mama.

— N-a plecat niciodată?

— Bruno? Păi, unde vrei să se ducă? La Grana nu s-au schimbat multe, ai să vezi.

Nu ştiam dacă să mă-ncred în asta, pentru că între timp mă schimbasem eu. E posibil şi ca un loc pe care îl iubeai cînd erai copil să-ţi pară, ca adult, complet diferit şi să se dovedească o dezamăgire; sau e posibil să-ţi amintească ce nu mai eşti şi să-ţi provoace o mare tristeţe. Aşa că nu mă-ncerca dorinţa de a afla. Dar era proprietatea aia care-mi revenea şi curiozitatea a învins în cele din urmă: m-am dus la sfîrşitul lui aprilie,

singur, cu maşina tatălui meu. Era seară şi, urcînd pe vale, nu reuşeam să văd decît spaţiul luminat de felinare. Chiar şi aşa observam destule schimbări: locurile în care drumul fusese refăcut şi lărgit, plasele de protecţie pe povîrnişuri, stivele de trunchiuri doborîte. Cineva începuse să construiască vilișoare în stil tirolez, iar altcineva să extragă nisip şi pietriş din rîu, care fusese terasat cu parapeţi de ciment acolo unde odinioară curgea printre pietre şi copaci. Casele de vacanţă cufundate în întuneric, hotelurile închise din cauza extrasezonului sau pentru totdeauna, screperele nemișcate şi excavatoarele cu braţul proptit în pămînt dădeau satelor un aspect de decădere industrială, ca şantierele acelea abandonate la jumătate din cauza falimentului.

Apoi, în timp ce simţeam cum mă deprimă acele descoperiri, ceva mi-a atras atenţia şi m-am aplecat spre parbriz ca să privesc în sus. Pe cerul nocturn, nişte forme albe emiteau un fel de lumină. Mi-a trebuit o clipă să-mi dau seama că nu erau nori: erau munţii încă acoperiţi de zăpadă. Ar fi trebuit să mă aştept la asta, în aprilie. Dar în oraş primăvara era în toi şi mă dezobișnuisem de ideea că a urca înseamnă să mergi înapoi cu anotimpurile. Zăpada de acolo de sus a fost consolarea mea pentru mizeriile din fundul văii.

Mi-am dat seama imediat că repetasem un gest tipic de-al tatălui meu. De cîte ori nu-l văzusem, în timp ce conducea, că se apleacă în faţă şi-şi ridică ochii spre cer? Ca să verifice cum e vremea sau să examineze versantul unui munte sau doar să-i admire forma cînd treceam pe şosea. Ţinea mîinile sus pe volan şi îşi sprijinea tîmpla de ele. Aşa că am repetat gestul acela, de data asta concentrat, imaginîndu-mi că sînt tatăl meu la patruzeci de ani şi tocmai intrasem în vale, cu o soţie alături şi un fiu pe bancheta din spate, în căutarea unui loc bun pentru toţi trei. Mi l-am imaginat pe fiul meu care dormea. Soţia mea îmi arăta satele şi casele şi eu

mă prefăceam c-o ascult. Dar apoi, imediat cum ea întorcea capul, mă aplecam în faţă şi priveam în sus, dînd ascultare chemării puternice a piscurilor. Cu cît erau mai impunătoare şi ameninţătoare, cu atît îmi plăceau mai mult. Zăpada de acolo de la înălțime era cea mai bună promisiune. Da, poate că pe muntele acela era un loc bun pentru noi.

Ulicioara care urca la Grana fusese asfaltată, dar în rest mama avea dreptate, părea să nu se fi schimbat chiar nimic. Ruinele erau tot acolo, la fel grajdurile, fînarele şi grămezile de bălegar. Am lăsat maşina în locul pe care mi-l aminteam şi am intrat pe jos în satul cufundat în întuneric, m-am lăsat ghidat de ropotul adăpătorii, am dibuit treptele în beznă, uşa casei, cheia mare de fier din broască. Înăuntru m-a întîmpinat vechiul miros de umezeală şi de fum. În bucătărie am deschis uşiţa de la sobă şi am găsit o grămăjoară de jar încă aprins: am pus înăuntru lemnele uscate aşezate lîngă sobă şi apoi am suflat pînă cînd focul s-a aprins din nou.

Chiar şi amestecurile tatălui meu stăteau în același loc dintotdeauna. De obicei cumpăra o sticlă mare de grappa albă şi apoi o aromatiza în butelcuţe cu bace, cu conuri de pin şi ierburi pe care le culegea de pe munte. Am ales o butelcuţă la întîmplare şi mi-am turnat două degete de grappa într-un pahar ca să mă încălzesc un pic. Era foarte amară, poate genţiană, şi m-am aşezat cu ea lîngă sobă, mi-am răsucit o ţigară şi apoi am aşteptat să iasă la suprafaţă amintirile, fumînd şi aruncîndu-mi ochii în jur prin vechea bucătărie.

Mama făcuse treabă bună în cei douăzeci de ani care trecuseră: oriunde întorceam capul, vedeam mîna ei, a unei femei care avea idei clare despre cum să facă o casă primitoare. Îi plăcuseră întotdeauna lingurile de lemn şi oalele de cupru şi deloc perdelele care te împiedicau să privești afară. Pe pervazul ferestrei ei preferate pusese un buchet de flori uscate într-o ulcea, micul radio pe care îl asculta toată ziua şi o fotografie în care eu şi Bruno

stăteam aşezaţi spate în spate pe un butuc de zadă, probabil la ferma unchiului său, cu braţele încrucişate pe piept şi o expresie de tipi duri. Nu-mi aminteam cînd şi cine o făcuse, dar purtam aceleaşi haine, adoptaserăm aceeaşi poză ridicolă şi oricine ar fi văzut în ea portretul a doi frăţiori. Mi-am zis şi eu că era o fotografie frumoasă. Am terminat ţigara şi am aruncat chiştocul în sobă. Am luat paharul gol, m-am ridicat să-l umplu şi atunci am văzut harta tatălui meu, încă prinsă acolo pe perete în piuneze, dar destul de diferită de cum mi-o aminteam eu.

M-am apropiat ca să mă uit mai bine. Am avut imediat senzaţia clară că din ceea ce fusese înainte – harta potecilor văii – se transformase în altceva, ceva asemănător cu un roman. Sau poate, mai bine zis, cu o biografie: după douăzeci de ani de drumeții nici un vîrf, nici o fermă, nici un refugiu nu rămăseseră neatinse de markerul tatălui meu şi reţeaua aceea de trasee era atît de deasă, încît harta devenea indescifrabilă pentru oricine altcineva. Doar că acum negrul nu mai era singura culoare. Uneori era flancat de o porţiune cu marker roşu, alteori cu marker verde. Alteori negrul, roşul şi verdele mergeau toate trei laolaltă chiar dacă cel mai adesea negrul trasa de unul singur linii circulare foarte lungi. În mod sigur exista un cod şi am stat acolo să încerc să înţeleg care anume.

Am avut impresia, după o scurtă reflecţie, că e una dintre enigmele pe care tata mi le propunea cînd eram mic. M-am dus să-mi umplu paharul şi m-am întors să examinez harta. Dacă ar fi fost o problemă de criptografie, precum cele pe care le studiasem în anii de facultate, m-aş fi apucat să caut repetiţia cea mai frecventă şi pe cea mai rară: cea mai frecventă era negrul singur, cea mai rară erau cele trei culori laolaltă. Cele trei culori m-au ajutat, pentru că îmi aminteam bine locul în care rămăseserăm atunci blocați pe gheţar, eu, el şi Bruno. Linia roşie şi linia verde se terminau fix în acel punct, în timp ce negrul continua: aşa am înţeles că tata făcuse restul

ascensiunii mai tîrziu. Negrul, bineînţeles, era el. Roşul îl însoţea pe vîrful munților noștri de peste patru mii de metri, aşa că nu puteam fi decît eu. Şi verdele, prin excludere, era Bruno. Mama îmi spusese că făceau adesea drumeții împreună. Am văzut că erau multe poteci negre şi verzi, poate chiar mai multe decît potecile negre şi roşii, şi am fost un pic gelos. Dar şi un pic bucuros să ştiu că în toţi acei ani tata nu mersese singur pe munte. Mi-a trecut prin minte că, într-un chip oarecum întortocheat, harta aceea prinsă pe perete ar putea fi un mesaj pentru mine.

Mai tîrziu m-am dus în fosta mea cameră, dar era prea rece ca să petrec noaptea acolo. Am luat salteaua de pe pat, am dus-o în bucătărie şi am întins sacul de dormit deasupra. Mi-am ţinut grappa şi tutunul la îndemînă. Înainte să sting lumina, am umplut soba cu lemne şi, pe întuneric, le-am ascultat trosnind îndelung fără să adorm.

Bruno a venit să mă ia dimineaţa devreme. Era un bărbat pe care nu-l mai cunoşteam, dar pe undeva avea în sine un băieţel pe care-l cunoşteam bine.

— Mulţumesc pentru foc, am spus.

— Fii serios, a zis el.

Mi-a strîns mîna pe verandă şi a rostit una dintre frazele potrivite împrejurării, din cele cu care fusesem nevoit să mă obişnuiesc în ultimele două luni şi pe care de-acum nu le mai ascultam. N-ar fi fost necesare între prieteni vechi, dar cine ştie ce eram acum Bruno şi cu mine. Mi s-a părut mai sinceră strînsoarea mîinii lui drepte, care era uscată, aspră, cu bătături şi mai avea ceva ciudat, dar nu-mi dădeam seama ce. El mi-a priceput încurcătura şi a ridicat-o ca să mi-o arate: era o mînă de zidar căreia îi lipseau ultima falangă a degetului arătător şi a celui mijlociu.

— Ai văzut? a spus. O dată m-am prostit cu puşca bunicului meu. Voiam să trag într-o vulpe şi bum, mi-am retezat degetele.

— Ţi-a explodat în mînă?

— Nu chiar. Trăgaci defect.

— Văleu, am spus. Ce te-o fi durut.

Bruno a ridicat din umeri, voind parcă să spună că se putea întîmpla mai rău în viaţă. S-a uitat la bărbia mea şi a întrebat:

— Nu-ţi razi niciodată barba?

— Să tot fie vreo zece ani, am răspuns mîngîind-o.

— Am încercat și eu o dată să-mi las. Doar că aveam o prietenă şi ştii cum e.

— Nu-i plăcea barba?

— Întocmai. Ţie, în schimb, îţi stă bine, semeni cu tatăl tău.

A zîmbit cînd a spus asta. Cum încercam să spargem gheaţa, m-am străduit să nu acord atenţie sensului acelei fraze şi am zîmbit la rîndul meu. Apoi am închis uşa şi m-am dus cu el.

În vale, cerul era acoperit de nori joși și grei de primăvară. Părea că ploaia abia se oprise şi se putea porni iarăşi dintr-un moment în altul. Nici măcar fumul nu reuşea să se înalțe din coşuri: aluneca în jos pe acoperişurile umede, se răsucea pe jgheaburi. În lumina aceea rece, cînd am ieşit din sat, am regăsit fiecare baracă, fiecare coteţ de pui, fiecare magazie de lemne ca şi cum nimeni n-ar mai fi mișcat nimic din loc din clipa în care plecasem. Dar în scurtă vreme, imediat ce am trecut de ultimele case, am văzut şi ceea ce fusese răvăşit: în jos, albia torentului era cel puţin de două ori mai lată faţă de cum mi-o aminteam. Părea că un plug gigantic o arase recent. Curgea printre largi zone pietroase care îi dădeau un aspect vlăguit, chiar şi în acel anotimp de dezgheţ.

— Ai văzut? a zis Bruno.

— Ce s-a întîmplat?

— Inundaţia din anul 2000, nu-ţi aminteşti? A plouat atît de mult, că au trebuit să ne ia de aici cu elicopterul.

Mai în jos se vedea un excavator la lucru. Unde eram eu în anul 2000? Atît de departe cu trupul şi cu spiritul, că nici nu aflasem de o inundaţie la Grana. Torentul era încă plin de trunchiuri, grinzi, bucăţi de ciment, tot felul de resturi tîrîte la vale de pe munte. La cotituri, pe malurile erodate se vedeau rădăcinile copacilor ivindu-se în căutarea pămîntului care dispăruse. Vechiul nostru pîrîu m-a întristat foarte mult.

Dar puţin mai sus, lîngă moară, am observat o piatră mare albă, rotundă, în formă de roată, prăvălită în apă, care mi-a ridicat din nou moralul.

— Şi pe aia a adus-o inundaţia? am întrebat.

— Ei, nu, a zis Bruno. Pe aia am rostogolit-o jos mai înainte.

— Cînd?

— Voiam să sărbătoresc optişpe ani.

— Şi cum ai făcut?

— Cu cricul de la maşină.

Mi-a venit să zîmbesc. Mi l-am imaginat pe Bruno care intra în moară cu cricul în mînă şi peste puţin timp roata morii ieşind pe uşă şi începînd să se rostogolească. Aş fi vrut să fiu de față.

— A fost frumos? am întrebat.

— Foarte frumos.

Şi Bruno a zîmbit. Apoi am pornit spre proprietatea mea.

Am urcat mult mai încet decît altădată, pentru că eu nu eram deloc în formă şi în seara precedentă băusem prea mult. În sus pe valea devastată de apă, unde din pajiştile de-a lungul malului nu mai rămăseseră decît nişte întinderi de nisip şi pietre, Bruno trebuia să-şi întoarcă mereu capul,

mirîndu-se să mă vadă atît de departe, să se oprească şi să aştepte. Între două accese de tuse i-am zis:

— Du-te dacă vrei. Te ajung din urmă.

— Nu, nu, a spus el ca şi cum şi-a fi asumat o sarcină precisă şi ar fi vrut s-o îndeplinească aşa cum se cuvine.

Nici ferma unchiului său nu era într-o stare prea bună: cînd am trecut pe acolo, am văzut că acoperişul unei colibe se îndoise împingînd în afară zidul pe care se sprijineau bîrnele. Îți dădeai seama dintr-o privire că ar fi fost de-ajuns o ninsoare zdravănă ca să-i dea lovitura de graţie. Cada de baie răsturnată ruginea afară din grajd, iar uşile erau scoase din ţîţîni şi lăsate de izbelişte lîngă ziduri. Exact ca în profeţia lui Luigi Guglielmina, primele zade mici se iveau pretutindeni pe păşuni. Cine ştie de cîţi ani avuseseră nevoie şi cine ştie ce i se întîmplase unchiului. Aş fi vrut să-l întreb pe Bruno, dar el nu s-a oprit, așa că am trecut de fermă şi am continuat fără să scoatem o vorbă.

Dincolo de colibe inundaţia produsese paguba cea mai mare. În sus, unde altădată vacile urcau în toiul anotimpului, ploaia luase o bucată întreagă de munte. Alunecarea de teren tîrîse după ea copaci şi bolovani, un talmeş-balmeş de materiale instabile care şi după patru ani ceda sub picioare. Bruno tăcea în continuare. Mergea în faţă afundîndu-se cu bocancii în noroi, sărind de pe un bolovan pe altul sau păşind în echilibru pe trunchiurile căzute, şi nu întorcea capul. Trebuia să alerg ca să mă ţin după el. Pînă cînd alunecarea de teren a rămas în urmă, pădurea ne-a primit înapoi şi el şi-a regăsit în sfîrşit cuvintele.

— Pe aici treceau puţini oameni şi înainte, a spus. Acum că nu mai există cărare, cred că nu mai trec decît eu.

— Şi vii des?

— Da, seara.

— Seara?

— Cînd am chef să fac o plimbare după muncă. Iau cu mine lanterna frontală în caz că mă prinde cumva întunericul.

— Păi, unii se duc la bar.

— M-am dus şi la bar. Acum am terminat cu barul, mi-e mai bine în pădure.

Apoi am pus întrebarea interzisă, cea pe care n-o puteai pune la drum cu tatăl meu:

— Mai e mult?

— Nu, nu. Doar că în curînd dăm de zăpadă.

O remarcasem deja la umbra stîncilor: zăpadă veche peste care plouase şi care se transforma în mocirlă. Dar mai sus, cînd am ridicat capul, am văzut că păta grohotişurile şi umplea pe suprafeţe întinse văile Grenonului. Pe toată partea nordică era încă iarnă. Zăpada lua formele muntelui ca negativul unui film, în care negrul stîncilor se încălzea la soare şi albul zăpezii supravieţuia în zonele de umbră: la asta mă gîndeam cînd am ajuns la lac. La fel ca prima dată, s-a dezvăluit privirii mele pe neaşteptate.

— Îţi aminteşti de locul ăsta? a zis Bruno.

— Ei, da.

— Nu e ca vara, ă?

— Nu.

Lacul nostru, în aprilie, era încă acoperit cu un strat de gheaţă, de un alb opac brăzdat de fisuri albastre, precum cele care se formează pe porţelan. În crăpături nu se putea desluşi o logică geometrică, nici frînturi clare. Ici şi colo straturile se ridicaseră împinse de apă şi de-a lungul malurilor, la soare, se observau deja primele nuanţe mai închise la culoare, începutul verii.

Dar cînd te uitai de jur împrejurul albiei, ți se părea că vezi două anotimpuri. Aici grohotişurile, desișurile de ienupăr şi rododendron, rarii

arbuşti de zadă; dincolo pădurea şi zăpada. Dîra unei avalanşe cobora de acolo pe Grenon şi ajungea la lac. Bruno s-a îndreptat chiar în direcţia aceea: am părăsit malul şi am început să urcăm povîrnișul pe zăpadă, o crustă îngheţată care aproape mereu rezista sub picioarele noastre pentru ca, din cînd în cînd, să cedeze brusc. Iar cînd ceda, ne afundam pînă la coapsă. Fiecare pas greşit ne costa o istovitoare revenire la suprafaţă şi a fost nevoie de o jumătate de oră de marş din ăsta şontîcăit înainte ca Bruno să îngăduie o oprire: a găsit un zid scund din pietre care ieşea din zăpadă, s-a urcat pe el şi şi-a scuturat bocancii lovindu-i unul de altul. Eu, în schimb, m-a aşezat fără să-mi pese de picioarele ude. Nu mai puteam. Aveam un chef teribil să mă întorc în faţa sobei, să mănînc şi să dorm.

— Am ajuns, a zis.

— Unde?

— Cum unde? La tine acasă.

Abia atunci am privit în jur. Deşi zăpada modifica formele, îţi dădeai seama că, acolo unde eram, povîrnișul alcătuia un fel de terasă împădurită. Un perete de stîncă netedă, înaltă, neobişnuit de albă, cădea de sus peste acest plai care dădea spre lac. Din zăpadă se iveau resturile a trei ziduri fără mortar, dintre care unul era cel pe care stăteam, toate făcute din aceeaşi rocă albă. Două ziduri scurte şi unul lung în faţă, patru pe şapte, cum spunea harta mea cadastrală: al patrulea zid era peretele însuşi, care furnizase materialul şi le susţinea pe celelalte trei. Nu mai rămăsese nici urmă din acoperişul prăbuşit. Dar înăuntrul ruinelor, în mijlocul zăpezii, apucase să crească un mic zîmbru, care-şi croise drum printre dărîmături şi acum atingea înălţimea zidurilor. Iată moştenirea mea: un perete de stîncă, zăpadă, o grămadă de pietre de rîu, un pin.

— Cînd ne-am nimerit pe-aici, era septembrie, a zis Bruno. Tatăl tău a zis imediat: asta e. Văzuserăm multe, îl însoţeam de puțină vreme în

căutările sale, dar asta i-a plăcut la prima vedere.

— Asta s-a întîmplat anul trecut?

— Nu, nu. Sînt deja trei ani de-atunci. Apoi a trebuit să-i găsesc pe proprietari şi să-i conving. Aici nimeni nu vinde niciodată nimic. E-n regulă să păstrezi o ruină toată viaţa, dar nu e-n regulă s-o dai altcuiva pentru a face ceva cu ea.

— Şi el ce voia să facă?

— Păi, o casă.

— O casă?

— Desigur.

— Tata a detestat întotdeauna casele.

— Ei, se vede treaba că se răzgîndise.

Între timp a început să plouă: am simţit o picătură pe dosul mîinii şi am văzut că era apă amestecată cu zăpadă. Chiar şi cerul părea că nu se hotărăşte între iarnă şi primăvară. Norii ascundeau privirii munţii şi făceau ca lucrurile să pară lipsite de volum, dar şi într-o dimineaţă ca asta reuşeam să surprind frumuseţea acelui loc. O frumuseţe mohorîtă, aspră, care nu inspira pace, ci mai degrabă energie şi un pic de angoasă. Frumuseţea opusului.

— Locul ăsta are un nume? am întrebat.

— Cred că da. După mama, odată i se spunea *barma drola*. Ea nu se înșală cînd vine vorba de lucrurile astea, ține minte toate numele.

— *Barma* e stînca aia de-acolo?

— Întocmai.

— Şi *drola*?

— Înseamnă ciudată.

— Ciudată pentru că e aşa de albă?

— Cred că da.

— Stînca ciudată, am spus ca să aud cum sună.

Am rămas aşezat un pic acolo să privesc în jur şi să reflectez la sensul acelei moşteniri. Tata, tocmai el, care fugise de case o viaţă întreagă, nutrise dorinţa de a construi una acolo sus. Nu reuşise să şi-o îndeplinească. Dar luînd în calcul eventualitatea că o să moară, se gîndise să-mi lase acel loc. Cine ştie ce voia de la mine.

— Eu sînt pregătit pentru la vară, a zis Bruno.

— Pregătit pentru ce?

— Păi, să m-apuc de muncă, nu?

Şi pentru că nu înţelegeam, mi-a explicat:

— Tatăl tău a făcut proiectul, după cum şi-a dorit. Şi m-a pus să promit c-o să i-o construiesc. Stătea chiar acolo unde eşti tu acum cînd mi-a cerut asta.

Nu se mai terminau revelaţiile în zilele alea. Harta cărărilor, roşul şi verdele care însoţeau negrul: m-am gîndit că Bruno avea să-mi spună multe alte poveşti. În privinţa casei, dacă tata dispusese totul în felul acela, nu vedeam motive să mă opun voinţei lui, în afară de unul.

— Dar eu n-am deloc bani, am spus.

Cu cei pe care-i primisem îmi reglasem finanţele aflate într-o situaţie dezastruoasă. Mai rămîneau puţini, insuficienți pentru a construi o casă, și nici n-aveam chef să-i folosesc în acel scop. Aveam o listă lungă de vechi dorinţe de împlinit.

Bruno a dat din cap. Se aşteptase la obiecţie. A spus:

— E de-ajuns să cumpărăm materialul. Şi cred că putem economisi mult și în privința acestuia.

— Bun, dar pe tine cine te plăteşte?

— Nu-ţi face griji pentru mine. Asta nu-i deloc o muncă pentru care să fii plătit.

Nu mi-a explicat ce voia să spună şi, cînd mă pregăteam să-l întreb, a adăugat:

— În schimb, o mînă de ajutor sigur mi-ar fi de folos. Cu un salahor aş putea termina în trei-patru luni. Ce zici, ai chef?

La cîmpie aş fi început să rîd. I-aş fi răspuns că nu ştiam să fac nimic şi că nu i-aş fi fost de nici un ajutor. Dar stăteam pe un zid în mijlocul zăpezii, în faţa unui lac îngheţat la două mii de metri înălţime. Începuse să mă încerce un sentiment al inevitabilului: din motive pe care nu le cunoşteam, acolo voia să mă ducă tatăl meu, pe plaiul ăla lovit de avalanşe, sub stînca aceea ciudată, să muncesc la ruina aceea împreună cu bărbatul acela. Şi mi-am zis: bine, tată, propune-mi încă o enigmă, să vedem ce mi-ai pregătit. Să vedem ce e nou de învăţat.

— Trei-patru luni? am întrebat.

— Păi, da. E o casă foarte simplă.

— Şi cînd vrei să începi?

— Imediat cum se topeşte zăpada, a răspuns Bruno.

Apoi a sărit jos de pe zid şi a început să-mi explice cum avea de gînd să facă.

Şase

Zăpada s-a topit repede anul acela. M-am întors la Grana la începutul lui iunie, în toiul anotimpului dezgheţului, cînd apa umfla torentul şi cobora peste tot în vale, formînd cascade şi pîraie efemere pe care nu le mai văzusem pînă atunci. Parcă simțeam sub picioare zăpada aceea care se topea pe munţi şi, chiar şi la o mie de metri mai jos, făcea pămîntul moale ca muşchiul. Am hotărît să nu dăm importanță ploii care cădea în fiecare zi: în zorile unei zile de luni, am luat de-acasă de la Bruno o lopată, un tîrnăcop, un topor mare, o drujbă şi o jumătate de canistră de motorină şi, cu lucrurile astea în spinare, am urcat pînă la *barma*, cum începusem să-i zicem proprietăţii mele. Deşi el ducea o încărcătură mult mai mare decît mine, eu eram cel care trebuia să se oprească la fiecare sfert de oră să-şi tragă sufletul. Lăsam rucsacul, mă aşezam pe pămînt – tot atîtea greşeli pe care tata, odată, mă învăţase să nu le fac – şi rămîneam amîndoi acolo în tăcere, ferindu-ne privirea în timp ce inima mi se domolea.

Sus zăpada lăsase loc noroiului şi ierbii uscate, aşa că puteam să ne dăm seama un pic mai bine de starea în care se găsea ruina. Zidurile păreau solide pînă la un metru înălţime, graţie unor pietre de temelie pe care nici măcar în doi n-am fi putut să le urnim din loc; dar, de la un metru în sus, zidul lung ieşea în afară, împins de bîrnele acoperişului înainte să se prăbuşească, iar zidurile scurte erau toate ruinate, cu ultimele şiruri de pietre stînd în cumpănă la un stat de om. Bruno a zis că ar fi trebuit să le demolăm pînă la temelie sau aproape. Inutil să pierzi timp cu îndreptatul zidurilor strîmbe: mai bine să le dai jos şi să le construieşti de la început.

Dar mai întîi trebuia să pregătim şantierul. Era zece dimineaţa cînd am intrat în casa năruită şi am început s-o golim de molozul din interior. Era vorba mai ales de scîndurici, care odată fuseseră şindrilele acoperişului, dar şi de scînduri ale vechii podele dintre parter şi etaj şi, în mijlocul acestor lemne putrezite, bîrne lungi de şase sau şapte metri, încă încastrate în ziduri sau înfipte în pămînt. Unele rezistaseră la apă şi Bruno încerca să-şi dea seama dacă se puteau refolosi. Ne-am chinuit mult timp să le eliberăm pe cele sănătoase şi să le scoatem afară, rostogolindu-le dincolo de ziduri pe două blăni înclinate, pe cînd cele distruse puteau fi sparte şi puse deoparte ca lemne de foc.

Din cauza degetelor mutilate, Bruno învăţase să folosească drujba ca un stîngaci. Ţinea nemişcată bîrna cu un picior şi lucra cu vîrful lamei, foarte aproape de talpa bocancului, ridicînd un nor de rumeguş în spatele lui. În aer se răspîndea o mireasmă plăcută de lemn ars. Apoi bucata cădea şi eu mă duceam s-o iau ca s-o stivuiesc.

Am obosit repede. Eram şi mai puţin obişnuit cu efortul braţelor decît cu cel al picioarelor. La prînz am ieşit din casă acoperiţi de praf şi rumeguş. Sub marele perete de stîncă erau patru trunchiuri de zadă, doborîte deja de un an şi lăsate acolo să se usuce: la timpul potrivit aveau să devină bîrnele noului acoperiş, dar pentru moment am folosit unul ca să mă aşez pe el.

— Deja am obosit, am spus. Şi nici măcar n-am început.

— Ba am început, a spus Bruno.

— O să ne ia o săptămînă numai să golim. Şi ca să dărîmăm zidurile şi să facem loc aici în jur.

— Se poate. Cine ştie.

Între timp construise o vatră din pietre şi aprinsese un mic foc cu aşchiile de lemn. Transpirasem, aşa că era plăcut și pentru mine să mă usuc

în faţa focului. M-am căutat prin buzunare, am găsit tutunul şi mi-a răsucit o ţigară. I l-am oferit şi lui, care a zis:

— Nu mă pricep. Dacă mi-o faci tu, încerc.

Apoi, cînd i-am aprins-o, a trebuit să-şi stăpînească tusea. Se vedea că nu era obişnuit.

— Fumezi de mult? a întrebat.

— Am început cînd eram aici, într-o vară. Deci cît să fi avut, şaişpe-şaptişpe ani.

— Serios? Eu nu te-am văzut niciodată.

— Pentru că fumam pe furiş. Mă duceam în pădure ca să nu mă vadă. Sau pe acoperişul casei.

— Şi de cine trebuia să te ferești? De mama ta?

— Nu ştiu. Mă furișam şi gata.

Bruno a ascuțit două beţe cu briceagul. A luat o bucată de cîrnat din rucsac, a tăiat-o în bucăţele, le-a înşirat pe frigare şi le-a pus la fript. Avea şi pîine, una rotundă, neagră, din care a tăiat nişte felii groase şi mi-a întins una.

— Ascultă, nu contează cît timp o să ne ia, a zis. Asta e o muncă pentru care nu trebuie să te gîndeşti prea departe, altfel o iei razna.

— Atunci la ce trebuie să mă gîndesc?

— La ziua de azi. Uite ce frumoasă e.

Am privit în jur. Îți trebuia o oarecare bunăvoinţă ca s-o descrii astfel. Era una din acele zile de primăvară tîrzie cînd la munte bate mereu vîntul. Îngrămădiri de nori treceau pe cer acoperind soarele, iar aerul era încă rece, ca şi cum o iarnă încăpăţînată n-ar fi vrut să se dea bătută. Jos, lacul semăna cu o mătase neagră încreţită de vînt. Ba nu, era opusul unei încreţituri: vîntul părea o mînă îngheţată care-i netezea cutele. Mi-a făcut poftă să-mi întind mîinile spre foc şi apoi să le ţin acolo ca să-i fur un pic de căldură.

După-amiaza am continuat să scoatem moloz şi am dat de fundul ruinei: o podea de scînduri care indica în mod limpede natura clădirii. Într-o parte, pe zidul cel lung, am găsit ieslele, în timp ce un tub de plastic din centrul camerei fusese o scurgere pentru bălegar. Erau scînduri groase de trei degete, şlefuite de îndelunga frecare a boturilor şi a copitelor animalelor. Bruno a spus că le-am putea curăța şi utiliza ca să construim ceva şi a început să folosească tîrnăcopul pe post de pîrghie ca să le ridice. Eu am văzut pe jos un obiect şi l-am ridicat: era un con din lemn neted şi scobit, asemănător unui corn de animal.

— Ăla e pentru piatra coasei, a spus Bruno cînd i l-am arătat.

— Piatra coasei?

— E o piatră cu care se ascute coasa. O avea şi aia un nume, dar cine şi-l aminteşte. Ar trebui s-o întreb pe mama. Cred că e o piatră de rîu.

— De rîu?

Mă simţeam ca un copil căruia trebuie să-i explici totul. El arăta o răbdare infinită față de întrebările mele: mi-a luat cornul din mînă şi şi l-a pus la şold. Apoi mi-a explicat:

— E o piatră netedă şi rotundă, aproape neagră. Trebuia udată ca să ascută ca lumea. Pe ăsta îl agăţi la curea cu un pic de apă înăuntru, astfel că, în timp ce coseşti, la răstimpuri poţi uda piatra şi ascuți tăişul lamei, aşa.

A făcut un gest amplu şi moale cu braţul, desenînd o semilună deasupra capului. Am văzut foarte bine coasa imaginară şi piatra imaginară care o ascuţea. Abia atunci mi-am dat seama că repetam unul dintre jocurile noastre preferate: nu ştiu de ce nu-mi trecuse prin minte pînă atunci, dar noi mai fuseserăm în multe ruine ca aceea. Intram prin spărturi din zidurile şubrede. Mergeam pe bîrne care ni se clătinau sub picioare. Furam fiare vechi şi ne prefăceam că sînt comori. Făcuserăm asta ani în şir.

Aşa că am început să văd sarcina pe care ne-o asumaserăm un pic diferit. Pînă atunci crezusem că sînt acolo doar pentru tata: ca să-i împlinesc dorinţele, ca să-mi repar greşelile. Dar în momentul acela, privindu-l pe Bruno care ascuţea coasa imaginară, moştenirea pe care o primisem mi s-a părut mai degrabă o compensaţie sau o a doua şansă pentru prietenia noastră întreruptă. Asta voise tata să-mi dăruiască? Bruno a aruncat o ultimă privire cornului şi l-a azvîrlit spre grămada de lemne de foc. Eu m-am dus să-l pescuiesc şi l-am pus la o parte, cu gîndul că o să-i găsesc vreo întrebuinţare viitoare.

La fel am făcut cu zîmbrul care apăruse în ruină. La ora cinci, cînd eram deja prea obosit ca să mai fac orice altceva, am dat cu tîrnăcopul de jur împrejurul copăcelului şi am reuşit să-l smulg cu rădăcini cu tot. Trunchiul era subţire şi răsucit din pricina felului în care crescuse, primind lumină printre dărîmături. Rădăcinile descoperite îi dădeau aspectul unui muribund şi m-am grăbit să-l răsădesc puţin mai departe. Am săpat o groapă la marginea plaiului, de unde se vedea mai bine lacul, şi l-am pus acolo; am acoperit rădăcinile cu pămînt şi l-am bătătorit bine. Dar cînd am plecat de lîngă copăcel, vîntul, cu care acesta nu era obişnuit, a început să-l legene într-o parte şi-n alta. Atunci mi s-a părut o creatură prea fragilă, mult timp protejată de pietre şi, pe neaşteptate, în voia forţelor naturii.

— Crezi c-o să reziste? am întrebat.

— Hm, a zis Bruno. E o plantă ciudată. Puternică pentru a creşte unde creşte şi firavă imediat ce o pui în altă parte.

— Tu ai încercat deja?

— De cîteva ori.

— Şi cum a mers?

— Prost.

S-a uitat în pămînt, cum făcea cînd îi venea în minte o întîmplare de demult. A zis:

— Unchiul meu voia un zîmbru în faţa casei. Nu ştiu de ce, poate se gîndea că-i aduce noroc. Şi avea nevoie, trebuie să recunoaştem. Atunci, în fiecare an, mă trimitea pe munte să iau o plăntuţă. Dar sfîrşea întotdeauna călcată în picioare de vaci şi, după o vreme, n-am mai încercat.

— Cum îi spuneţi voi?

— Zîmbrului? *Arula*.

— A, da. Şi aduce noroc?

— Aşa se spune. Dacă crezi, poate că îţi și aduce.

Noroc sau nu, ţineam la copăcelul ăla. Am înfipt un băţ zdravăn lîngă trunchi şi l-am legat de acesta în mai multe locuri cu o sfoară. Apoi m-am dus la lac să umplu un bidon cu apă ca să-l ud. Cînd m-am întors sus, am văzut că Bruno construise o fel de estradă sub peretele cel mare de stîncă. Pusese pe pămînt două bîrne din vechiul acoperiş şi bătuse în cuie cîteva scînduri pe care le recuperaserăm. A scos din rucsac o sforicică şi o pînză impermeabilă, din cele care la Grana erau folosite pentru a acoperi fînul pe cîmpuri. Cu nişte ţăruși de lemn a fixat două colţuri ale pînzei într-o crăpătură a stîncii şi pe celelalte două în sol, obţinînd astfel un adăpost sub care a aranjat rucsacul şi proviziile.

— Lăsăm aici lucrurile alea? am întrebat.

— Nu le lăsăm, rămîn şi eu.

— În ce sens rămîi?

— În sensul că dorm aici.

— Dormi aici?

De data asta şi-a pierdut răbdarea. A răspuns tăios:

— Nu-mi permit să pierd patru ore de muncă pe zi, nu crezi? Zidarul rămîne pe şantier de luni pînă sîmbătă. Ajutorul lui merge încolo şi-ncoace

cu toate cele necesare. Aşa se face.

M-am uitat la tabăra pe care o instalase. Abia acum îmi explicam de ce rucsacul lui era atît de plin.

— Şi ai de gînd să dormi acolo patru luni?

— Trei luni, patru, cît e nevoie. E vară. Sîmbăta cobor şi dorm în pat.

— Dar atunci n-ar trebui să rămîn aici şi eu?

— Poate mai încolo. Mai sînt încă o groază de materiale de adus sus. Am împrumutat un catîr.

Bruno chibzuise îndelung în privinţa muncii care ne aştepta. Eu improvizam, el nu. Plănuise fiecare etapă, îndatoririle mele şi ale lui, etapele şi deplasările. Mi-a explicat unde pregătise toate cele necesare şi ce ar fi trebuit să-i aduc a doua zi. Mama lui urma să-mi arate cum să încarc catîrul.

— Te aştept la nouă dimineaţa, a zis. La şase seara eşti liber. Doar dacă-ţi convine, hm.

— Sigur că-mi convine.

— Crezi să o să reuşeşti?

— Sigur.

— Bravo. Atunci, pa.

M-am uitat la ceas: era şase şi jumătate. Bruno a luat un prosop şi o bucată de săpun şi a pornit spre munte să se spele în vreun loc pe care-l ştia. M-am uitat la ruine, care arătau întru totul la fel cum le găsiserăm dimineaţa, numai că înăuntru era gol şi afară se înălţa o ditamai stiva de lemne. M-am gîndit că nu era rău pentru prima zi de lucru. Apoi mi-am luat rucsacul, mi-am luat la revedere de la copăcel şi am pornit spre Grana.

În acea lună iunie, o oră care îmi plăcea mai mult decît celelalte era chiar cea în care coboram singur la sfîrşitul zilei. Dimineaţa era diferit: mă

grăbeam, catîrul nu mă asculta, singurul gînd era să ajung sus. Seara, în schimb, nu exista nici un motiv să alerg. Porneam la şase, la şapte, cu soarele încă sus în fundul văii; aveam lumină pînă la zece şi nu mă aştepta nimeni acasă. Mergeam liniştit, oboseala îmi amorţea gîndurile şi catîrul venea în spatele meu fără să trebuiască să stau cu ochii pe el. De la lac pînă la alunecarea de teren, pe versanții muntelui înfloriseră rododendronii. La ferma lui Guglielmina, în jurul colibelor pustii, surprindeam căprioare care păşteau pe fostele păşuni, îşi ciuleau urechile şi mă fixau neliniştite, apoi fugeau în pădure ca nişte hoţi. Uneori mă opream acolo să fumez. În timp ce catîrul păştea, mă aşezam pe butucul de zadă unde fusese făcută fotografia cu mine şi cu Bruno. Observam ferma şi ciudatul contrast între degradarea lucrurilor omeneşti şi înflorirea primăverii: cele trei colibe se deteriorau, zidurile se cocîrjeau ca nişte spinări bătrîne, acoperişurile cedau sub greutatea iernilor; în jur plantele şi florile răsăreau pretutindeni.

Mi-ar fi plăcut să ştiu ce făcea Bruno la ora aceea. Aprinsese micul său foc, se plimba singur pe munte sau continua să muncească pînă se făcea întuneric? În multe privinţe, bărbatul care devenise mă uimea. M-aş fi aşteptat să găsesc, dacă nu copia fidelă a tatălui lui, atunci măcar pe a verilor săi sau a unuia dintre zidarii pe care odată îi vedeam cu el la bar. În schimb, nu avea nici o legătură cu oamenii aceia. Îmi dădea impresia unuia care, într-un anumit moment al vieţii, renunţase la compania celorlalţi, îşi găsise un colţ de lume şi se retrăsese acolo. Îmi amintea de mama lui: o întîlneam adesea în zilele acelea, cînd încărcam dimineaţa. Îmi explica cum să fixez povara, să asigur sculele sau scîndurile pe laturile catîrului, să-l îmboldesc cînd refuza să înainteze. Dar nu scosese un cuvînt despre întoarcerea mea, nici despre munca pe care o făceam cu fiul ei. Încă de cînd eram mic, părea că n-o interesează nimic despre vieţile noastre, că stătea la

locul ei şi ceilalţi treceau pe lîngă ea ca anotimpurile. Mă întrebam dacă nu ascundea sentimente de cu totul alt gen.

O apucam din nou pe poteca de-a lungul torentului şi ajungeam la Grana cînd era aproape întuneric, legam catîrul lîngă casă, făceam foc în sobă şi puneam o oală de apă la fiert. Deschideam o sticlă de vin dacă avusesem grijă să-mi fac provizii. În cămară aveam doar spaghete, conserve, cîteva chestii de supravieţuire. După primele două pahare mă simţeam mort de oboseală. Uneori aruncam spaghetele în apă şi adormeam în timp ce fierbeau, pentru a le găsi noaptea – soba stinsă, sticla băută pe jumătate, cina mea redusă la o fiertură imposibil de mîncat. Atunci deschideam o conservă de fasole şi o devoram cu lingura, fără măcar s-o mai răstorn într-o farfurie. Apoi mă întindeam pe salteau mea de sub masă, îmi închideam sacul de dormit şi imediat mă cufundam iarăşi în somn.

Spre sfîrşitul lui iunie a venit mama cu o prietenă. Prietenele ei urmau să facă cu schimbul ca să-i ţină companie toată vara, deşi mie nu mi se părea deloc o văduvă neconsolată. Dar chiar ea mi-a zis că era bucuroasă să aibă pe cineva aproape şi eu observam familiaritatea tăcută dintre aceste femei: vorbeau puţin în prezenţa mea, se înţelegeau dintr-o privire. Le vedeam împărţind vechea casă cu o intimitate care mi se părea mai preţioasă decît cuvintele. După înmormîntarea austeră a tatălui meu, mă gîndisem mult timp la singurătatea lui, genul ăla de conflict veșnic între el şi restul lumii: murise în maşina lui fără nici un prieten care să-i simtă lipsa. În mama vedeam, în schimb, roadele unei vieţi lungi petrecute cultivînd relaţii, ocupîndu-se de ele ca de florile de pe balconul ei. Mă întrebam dacă era un talent care se putea învăţa sau te năşteai cu el şi gata. Dacă aș mai fi avut timp să-l învăț şi eu.

Aşa că acum, cînd coboram de la munte, găseam chiar două femei care se ocupau de mine, masa pusă şi aşternuturi curate pe pat: gata cu fasolea şi cu sacul de dormit. După cină rămîneam cu mama în bucătărie să vorbim. Mă făcea să mă simt în largul meu şi o dată i-am zis că parcă ne întorseserăm cu mulţi ani în urmă, dar am descoperit că aveam amintiri diferite despre acele seri ale noastre. În ale ei eu stăteam mereu tăcut. Îşi amintea de mine absorbit într-o lume a mea în care era cu neputinţă să pătrunzi şi din care îi trimiteam rar poveşti. Acum era bucuroasă că are ocazia să recupereze.

La *barma* eu şi cu Bruno începuserăm să ridicăm zidurile. Îi descriam mamei modul în care munceam, entuziasmat de revelaţiile mele de salahor: fiecare zid era făcut, de fapt, din două şiruri paralele de pietre, separate de un spaţiu pe care îl umpleam cu pietre mai mici. Din cînd în cînd o piatră mare aşezată de-a latul unea cele două şiruri. Foloseam şi ciment, cît mai puţin posibil, nu din motive ecologice, ci pentru că eu îl duceam sus în saci de douăzeci de kile. Amestecam praful de ciment cu nisipul din lac şi turnam mortarul printre pietre, astfel încît din exterior să nu se vadă mai deloc. Zile de-a rîndul bătusem drumul de la *barma* la lac şi înapoi în acest scop: pe malul celălalt era o mică plajă unde mă duceam să umplu desagile catîrului. Mă încînta foarte tare ideea că nisipul acela ţine la un loc casa.

Mama asculta cu atenţie, dar nu dulgheria o interesa.

— Şi cu Bruno cum merge? m-a întrebat.

— E ciudat. Uneori mi se pare că ne cunoaştem dintotdeauna, dar dacă stau şi mă gîndesc, nu ştiu aproape nimic despre el.

— Ce e ciudat?

— Modul în care îmi vorbeşte. E foarte amabil cu mine. Ba nu, e mai mult decît amabil, e afectuos. Nu-mi aminteam asta despre el. Am tot timpul impresia că e ceva ce nu înţeleg.

Am aruncat un lemn în sobă. Aveam chef de o ţigară. Mă simţeam stînjenit să fumez în faţa mamei, chiar dacă aş fi vrut să mă eliberez de secretul ăla stupid, dar nu reuşeam. În schimb, m-am dus să-mi torn două degete de grappa. Grappa, nu ştiu de ce, nu mă stînjenea.

Cînd m-am întors să mă aşez la loc pe scaun, mama a zis:

— Ştii, Bruno ne-a fost foarte apropiat în toți aceşti ani. Uneori trecea pe-aici în fiecare seară. Tata l-a ajutat adesea.

— Cu ce l-a ajutat?

— Nu în sens practic, cum să-ți spun? Da, uneori i-o mai fi împrumutat şi nişte bani, dar nu despre asta-i vorba. Bruno, la un moment dat, s-a certat cu taică-su. N-a mai vrut să muncească împreună cu el, cred că nu s-au mai văzut ani de zile. Aşa că, dacă avea nevoie de un sfat, aici venea. Punea mare temei pe ce-i spunea tata.

— Nu ştiam asta.

— Apoi mă întreba mereu de tine, ce făceai, cu ce te ocupai. Eu îi povesteam ce îmi scriai în scrisori. N-am încetat niciodată să-i dau veşti de la tine.

— Nu ştiam asta, am spus din nou.

Aflam astfel ce se întîmplă cu cineva care pleacă: ceilalţi continuă să trăiască fără el. Îmi imaginam serile lor, cînd Bruno avea douăzeci, douăzeci şi cinci de ani şi era acolo, stînd de vorbă cu tata în locul meu. Poate că nu s-ar fi întîmplat asta dacă aş fi rămas, sau poate că am fi împărtăşit cu toţii acele momente; mai mult decît gelozie, simţeam regretul de a nu fi fost acolo. Mi se părea că pierdusem lucrurile cele mai de preţ aferîndu-mă cu altele atît de neînsemnate, că nici nu mi le aminteam.

Am terminat zidurile şi a venit momentul să construim acoperişul. Era deja iulie cînd m-am dus la fierar, jos în sat, să ridic opt colţare din oţel pe

care le comandase Bruno, îndoite într-un anumit mod dorit de el, împreună cu cîteva zeci de dibluri lungi cît palma. Am încărcat materialele pe catîr, alături de un mic generator electric, motorina ca să-l alimentez şi vechiul meu echipament de căţărare. După ce am dus totul sus, am urcat în vîrful peretelui de stîncă, unde nu fusesem niciodată. Erau zade acolo sus. M-am asigurat de una dintre cele mai groase şi m-am lăsat în jos pe coardă dublă pînă la jumătatea peretelui, înarmat cu o bormaşină: apoi mi-am petrecut ziua între ordinele lui Bruno care striga de jos, gîlgîitul generatorului şi şuieratul asurzitor al burghiului care găurea stînca.

Era nevoie de patru dibluri pentru fiecare colţar. Opt colţare însemnau treizeci şi două de găuri. Potrivit lui Bruno, numerele acelea erau punctul critic al întregii munci, pentru că iarna de pe peretele de stîncă ar fi căzut încontinuu zăpadă, prin urmare chibzuise îndelung să construiască un acoperiş care să suporte acele izbituri. De multe ori m-am ridicat pe corzi, am mutat ancorarea un pic mai încolo, m-am întors să găuresc stînca urmînd indicaţiile lui; spre seară, cele opt colţare erau toate fixate, aliniate la distanţe regulate la aproximativ patru metri înălţime.

Acum zilele noastre se terminau cu o bere pe care o băgam în rucsac dimineaţa, împreună cu proviziile. Ne-am aşezat să bem în faţa căminului negru de cenuşă şi jar. În schimb eu eram alb: aveam praf de stîncă peste tot şi mîinile amorţite din cauza bormaşinii. Dar cînd am ridicat privirea, colţarele din oţel străluceau pe perete în soarele înserării. Eram mîndru că Bruno hotărîse să-mi încredinţeze sarcina aceea.

— Problema cu zăpada e că nu ştii niciodată cît poate cîntări, a spus. Există calcule de rezistenţă, dar e mai bine să dublezi totul.

— Ce calcule?

— Păi, un metru cub de apă cîntăreşte zece chintale, corect? Zăpada poate cîntări de la trei la şapte, în funcţie de cît aer conţine. Aşa că, dacă un

acoperiş e nevoie să susţină doi metri de zăpadă, trebuie să calculezi o capacitate de paisprezece chintale. Eu o dublez.

— Dar altădată cum făceau, scuză-mă că întreb?

— Altădată întăreau totul cu proptele. Toamna, înainte să plece. Umpleau casa cu stîlpi de întărire. Ţi-aduci aminte trunchiurile alea groase şi scurte pe care le-am găsit? Dar într-o iarnă se vede că n-au fost suficiente nici alea, sau poate, cine ştie, uitaseră.

M-am uitat spre vîrful peretelui. Am încercat să-mi imaginez zăpada care se strîngea acolo sus, se desprindea şi se prăvălea la vale. Era o cădere serioasă.

— Tatălui tău îi plăcea mult să discute despre lucrurile astea, a zis Bruno.

— A, da?

— Cît de lată trebuie să fie o bîrnă, la ce distanţă trebuie să le plasezi una de alta, ce fel de lemn e mai bine să foloseşti. Bradul nu e bun, pentru că e un lemn moale. Zada e un lemn mai tare. Nu se mulţumea cu ce i se spunea, întotdeauna voia să ştie motivul pentru tot. Cert e că unul creşte la umbră şi altul la soare: soarele face lemnul tare, umbra şi apa îl fac moale, şi asta nu e bine pentru bîrne.

— Da, cred că îi plăcea.

— Îşi cumpărase şi o carte. Eu îi spuneam: n-are rost, Gianni, hai să mergem să-l întrebăm pe vreun zidar bătrîn. L-am dus la şeful meu de odinioară. Am mers acolo cu planul şi tatăl tău şi-a luat un carneţel în care a notat totul. Chiar dacă pe urmă s-a dus oricum să verifice în carte, pentru că nu prea avea încredere în oameni, nu?

— Nu ştiu, am spus. Cred că nu.

Din ziua înmormîntării nu mai auzisem numele tatălui meu. Mi-a făcut plăcere să-l aud rostit de Bruno, chiar dacă uneori mi se părea că el şi cu

mine cunoscuserăm două persoane diferite.

— Mîine ridicăm bîrnele? am întrebat.

— Mai întîi trebuie să le tăiem pe măsură. Şi să facem profilul pentru colţare. Ca să le ridicăm, o să avem nevoie de catîr, hai să vedem cum merge.

— Zici că ne ia mult?

— Nu ştiu. Fiecare lucru la rîndul lui, nu? Acum berea.

— Bine. Acum berea.

Între timp îmi recăpătasem forma fizică. După o lună de cînd făceam drumul acela în fiecare dimineaţă, începeam să regăsesc ritmul de altădată. Mi se părea că iarba, pe cîmpurile care se întindeau de-a lungul cărării, e cu fiecare zi mai deasă, apa torentului mai liniştită, verdele zadelor mai viu: şi că venirea lunii iulie semăna, în pădure, cu sfîrşitul unei tinereţi tumultuoase. Era şi perioada în care soseam eu cînd eram mic. Muntele își recăpăta înfățișarea care îmi era cea mai familiară încă de cînd mă gîndeam că acolo sus anotimpurile nu se schimbă şi o vară veșnică aşteaptă să mă întorc. La Grana îi întîlneam pe crescători care pregăteau grajdurile, mutau lucruri cu tractoarele. În cîteva zile urmau să fie aduse turmele şi partea de jos a văii să se repopuleze.

În schimb, nimeni nu mai urca. Erau alte două ruine primprejurul lacului, nu departe de drumul pe care-l parcurgeam sus-jos. Prima, năpădită de urzici, era în aceeaşi stare în care o găsisem pe a mea în primăvară. Dar acoperişul se prăbuşise doar parţial şi, aruncînd o privire înăuntru, am dat de aceeaşi privelişte tristă: singura cămăruţă fusese vandalizată, ca şi cum proprietarul o abandonase vrînd să se răzbune pe o viaţă foarte săracă sau vizitatorii succesivi ar fi căutat zadarnic ceva de valoare. Rămîneau o masă, un taburet şchiop, vase aruncate printre gunoaie şi o sobă care mi se părea

încă bună şi pe care intenţionam să vin s-o iau înainte ca o prăbuşire s-o îngroape cu totul. Cealaltă ruină era, în schimb, doar amintirea unei construcţii mult mai vechi şi complexe: prima nu putea avea mai mult de un secol, cealaltă avea cel puţin trei. Nu era un simplu grăjduleţ, ci o fermă mare avînd diferite corpuri de clădire, aproape un mic sat, cu scări exterioare de piatră şi bîrne de acoperiş impunătoare şi misterioase, dat fiind că arbori de asemenea dimensiuni cresc cu sute de metri mai jos şi nu-mi puteam imagina cum le aduseseră sus. În interiorul caselor nu era nimic, în afară de zidurile spălate de ploi şi încă în picioare. Față de colibele cu care eram obişnuit, ruina aceea părea că spune povestea unei civilizaţii mai nobile, care decăzuse şi, în cele din urmă, dispăruse.

Cînd urcam, îmi plăcea să mă opresc un minut pe malul lacului. Mă aplecam să mîngîi apa şi îi încercam temperatura cu mîna. Soarele care lumina piscurile muntelui Grenon nu ajunsese încă la albie şi lacul păstra o calitate noptatică, ca un cer între noapte și zi. Nu-mi aminteam prea bine de ce mă îndepărtasem de munte, nici ce altceva iubisem cînd nu-l mai iubisem pe el, dar mi se părea, urcîndu-l în fiecare dimineaţă în singurătate, că încet-încet facem pace.

În acele zile de iulie *barma* semăna cu un joagăr. Transportasem diverse încărcături de scînduri şi acum plaiul era plin de grămezi de lemne, scînduri de brad de doi metri încă albe şi mirosind a răşină. Cele opt bîrne stăteau atîrnate între peretele de stîncă şi zidul lung, fixate de colţarele de oţel, înclinate la treizeci de grade şi sprijinite la jumătate de un trunchi lung de zadă. Aproape că-mi puteam imagina casa, acum că exista scheletul acoperişului: uşa dădea spre apus şi două ferestre frumoase spre miazănoapte, ochii ei asupra lacului. Bruno își dorise să le construiască în ogivă, pierzînd zile întregi să modeleze pietrele cu dalta şi ciocanul. Înăuntru urmau să fie două camere, pentru fiecare fereastră cîte una. Din

cele două caturi joase ale vechii ruine – grajdul de jos şi încăperea unde se ţinea brînza deasupra –, noi urma să obţinem unul singur, mai înalt şi mai spaţios. Uneori încercam să-mi închipui lumina care intra pe fereastră, dar asta depăşea limitele imaginaţiei mele.

Cînd ajungeam, aţîţam jarul în cămin, aruncam în el cîteva surcele, umpleam o oală cu apă şi o puneam pe foc. Scoteam din rucsac pîinea proaspătă şi o roşie, din cele pe care mama lui Bruno, în mod miraculos, reuşea să le facă să crească le o mie trei sute de metri altitudine. Intram în adăpost în căutare de cafea şi găseam sacul de dormit nestrîns, un rest de lumînare lipit de bîrne, o carte deschisă la jumătate. Mă uitam în fugă la copertă şi zîmbeam citind numele lui Conrad. Din toată şcoala făcută cu mama mea, lui Bruno îi rămăsese pasiunea pentru romane marinăreşti.

Ieşea din casă cînd mirosul focului ajungea la el. Stătea acolo înăuntru să măsoare şi să taie bîrnele pentru acoperiş. Odată cu trecerea zilelor săptămînii, înfăţişarea îi devenea mai sălbatică şi, dacă pierdeam noţiunea timpului, îmi dădeam seama după barba lui ce zi era. La nouă îl găseam deja în toiul muncii, absorbit în gînduri din care se desprindea cu greu.

— Oh, spunea, ai venit.

Ridica mîna şi îmi adresa salutul lui mutilat, apoi venea să mănînce micul dejun cu mine. Tăia o bucată de pîine şi o felie de brînză toma cu cuţitul. Mînca roşia aşa, muşcînd din ea, fără sare sau altceva, privind şantierul şi gîndindu-se la treaba care ne aştepta.

Şapte

Era anotimpul întoarcerii şi al reconcilierii, două cuvinte la care mă gîndeam adesea pe măsură ce vara trecea. Într-o seară mama mi-a spus o poveste care îi privea pe ea, pe tata şi muntele, cum se cunoscuseră şi cum ajunseseră să se căsătorească. Ciudat să o aflu atît de tîrziu, dat fiind că era povestea modului în care luase fiinţă familia noastră şi, deci, a naşterii mele. Dar cînd eram mic, eram prea mic pentru genul ăsta de poveşti, iar mai tîrziu nu mai avusesem chef să stau să ascult: mi-aş fi astupat urechile, la douăzeci de ani, doar ca să nu aud amintiri de familie şi chiar şi în seara aceea prima mea reacţie a fost una de împotrivire. O parte din mine îndrăgea lucrurile pe care nu le ştia. În timp ce ascultam, priveam pe fereastră versantul opus al văii în penumbra orei nouă seara. Era plin de brazi, o pădure fără rarişti care cobora hotărîtă pînă la torent. Numai o ravenă lungă o traversa, tăind o brazdă mai deschisă la culoare, şi pe aceea o observam atent.

Apoi, în timp ce mama povestea, a început să încolţească în mine un sentiment diferit. M-am gîndit: dar eu ştiu povestea asta. Şi era adevărat că, în felul meu, o ştiam. Ani de zile îi colecţionasem fragmentele, ca unul care are nişte pagini smulse dintr-o carte şi le-a citit de o mie de ori în ordine aleatorie. Văzusem fotografii, ascultasem conversaţii. Îi studiasem pe părinţii mei şi le cunoşteam obiceiurile. Ştiam care subiecte îi obligau să tacă brusc, care să se certe şi care nume din trecut aveau puterea să-i întristeze şi să-i emoţioneze. Cunoşteam bine fiecare parte a poveştii, dar nu reuşisem niciodată s-o recompun în întregime.

Nu trecuse mult timp de cînd priveam afară şi am zărit pe celălalt versant cerbii pe care îi aşteptam acolo sus. În ravenă probabil că era o vînă de apă şi în fiecare seară, înainte de lăsarea întunericului, ieşeau din pădure să se adape. Apa nu se vedea la distanţa aceea, dar cerbii îmi spuneau că era acolo. Plecau şi veneau după un traseu al lor şi m-am uitat la ei pînă cînd a fost prea întuneric să mai disting ceva.

Povestea e următoarea: în anii ’50, tata era cel mai bun prieten al fratelui mamei mele, unchiul meu Piero. Amîndoi erau născuţi în 1942, cu cinci ani mai mici decît ea. Se cunoscuseră de copii, în tabără, unde îi ducea preotul satului. Vara petreceau o lună întreagă pe Dolomiţi. Dormeau în cort, se jucau în păduri, învăţau să urce pe munte şi să se descurce singuri, şi viaţa aceea îi făcuse să devină prieteni la cataramă. Eu puteam înţelege asta, nu?, a spus mama. Da, nu-mi era deloc greu să mi-i imaginez.

Piero era foarte bun la şcoală, tata avea picioare şi un caracter mai puternice. De fapt, nu tocmai: în anumite privințe, era cel mai fragil din cei doi, dar era și cel care îi molipsea pe ceilalţi cu entuziasmul lui, cel mai creativ şi mai neastîmpărat. Era o bucurie să-l ai în preajmă şi un pic din pricina asta, un pic pentru că locuia la colegiu, la ei devenise imediat de-al casei. Mamei mele i se păruse un băieţel prea energic, unul care avea nevoie să alerge şi să se obosească mai mult decît ceilalţi. Faptul că era orfan nu impresiona pe nimeni pe vremea aceea. Era un caz destul de frecvent în perioada de după război, la fel cum era frecvent să iei în casă pe fiul altcuiva, poate al unei rude decedate sau care emigrase cine ştie unde. La fermă loc era şi muncă aşijderea.

Nu că tata ar fi avut nevoie de un aranjament practic. Nu un acoperiş deasupra capului îi lipsea: îi lipsea o familie. Aşa că, la şaisprezece sau șaptesprezece ani, se afla mereu acolo sîmbăta şi duminica, şi vara în

fiecare zi pentru recoltă, culesul viei, cositul fînului, tăiat copaci. Îi plăcea să înveţe. Dar îi plăcea şi viaţa în aer liber. Mama mi-a povestit cum el şi Piero puseseră pariu că o să zdrobească nu ştiu cîte chintale de struguri cu picioarele, cum, tineri fiind, descoperiseră vinul şi cum într-o zi fuseseră găsiți ascunşi în pivniţă, beţi turtă. Avea nenumărate astfel de poveşti, a spus, dar voia ca un lucru să-mi fie clar: relaţia asta nu se născuse şi nu crescuse din întîmplare. În spate stătea o voinţă precisă. Preotul, cel de la munte, era prieten cu bunicul meu, adusese în tabără fete şi băieţi ani la rînd şi privea cu simpatie cum tatăl meu se ataşa de ei. Bunicul, la rîndul lui, acceptase să-l primească pe orfanul acela în propria casă. Era şi acesta un mod de a avea grijă de viitorul lui.

Piero semăna cu mine, a spus mama. Era taciturn, contemplativ. Avea o sensibilitate care-l făcea capabil să-i înţeleagă pe ceilalţi şi, în acelaşi timp, era un pic lipsit de apărare în faţa firilor mai puternice decît a lui. Cînd a venit momentul să se înscrie la universitate, n-a avut nici o îndoială în privinţa alegerii: îşi dorea dintotdeauna, mai mult decît orice, să devină medic. Ar fi fost un medic bun, a spus mama. Avea ce trebuie pentru a deveni unul, talentul de a asculta şi a simți compasiune. În schimb, mai mult decît de fiinţele umane, tatăl meu era atras de materie: de pămînt, de foc, de aer, de apă; îi plăcea ideea de a-şi cufunda mîinile în materia lumii şi de a afla cum era făcută. Da, m-am gîndit, exact aşa era. Aşa mi-l aminteam, fascinat de orice grăunte de nisip şi cristal de gheaţă şi complet indiferent faţă de oameni. Reuşeam să-mi imaginez ardoarea cu care, la nouăsprezece ani, se adîncise în studiul chimiei.

Între timp începuseră să meargă pe munte pe cont propriu. Din iunie pînă în septembrie, aproape în fiecare sîmbătă plecau cu autobuzul la Trento sau Belluno, apoi urcau pe văi făcînd autostopul. Petreceau nopţile pe

păşuni sau, cîteodată, în fînare. Nu aveau bani să-şi cumpere nimic. Dar nimeni nu avea, a zis mama, dintre cei care urcau pe munte în vremurile alea: Alpii erau aventura săracilor, Polul Nord sau Oceanul Pacific al unor tineri ca ei. Din cei doi, tata studia hărţile şi plănuia noi expediţii. Piero era mai prudent, dar şi mai încăpăţînat. Avea nevoie de timp ca să se convingă, dar pe urmă rar renunţa la jumătatea drumului şi era tovarăşul ideal pentru unul ca tatăl meu, care, în schimb, avea tendinţa să se descurajeze cînd lucrurile luau o întorsătură greşită.

Pînă cînd vieţile lor au luat un mers diferit. Facultatea de Chimie dura mai puţin decît Medicina, aşa că tata a absolvit primul şi în ’67 a plecat în armată. A ajuns la artileria de munte, să care tunuri şi mortiere în sus pe potecile de catîr din timpul Primului Război Mondial. Diploma îi dădea dreptul la gradul de subofiţer, sau *sergent de catîri*, cum spunea el: n-a făcut prea mulţi purici în cazarmă în anul acela, l-a petrecut tot mutîndu-se din vale în vale cu compania lui. A descoperit că viaţa aceea nu-i displăcea deloc. Cînd se întorcea, părea mai bătrîn acum, atît faţă de băiatul care plecase, cît şi faţă de Piero, care încă îşi petrecea zilele aplecat asupra cărţilor. Era ca şi cum încercase primul un gust mai dur şi mai real, şi începuse să-i placă. A experimentat, pe lîngă beţiile cu grappa, marşurile lungi şi cîmpurile înzăpezite. Despre zăpadă îi vorbea lui Piero în timpul examenelor de licenţă. Despre formele ei, despre caracterul ei schimbător, despre limbajul ei. În elanurile de tînăr chimist care îl încercau atunci, se îndrăgostise de un element nou. Spunea că, iarna, muntele era o lume complet diferită şi că ei doi trebuiau să meargă împreună.

Astfel, de Crăciunul lui ’68, puţin după liberare, el şi Piero au inaugurat primul lor sezon de iarnă. Au împrumutat de la cineva schiurile şi pieile de focă. Au început să bată locurile pe care le cunoşteau mai bine, doar că

acum nu mai puteau dormi sub cerul înstelat, erau nevoiţi să plătească pentru a se adăposti în refugii. Tata era foarte antrenat, unchiul meu mai puţin, fiindcă-şi petrecuse ultimul an pregătindu-și teza de licenţă. Dar şi el era entuziasmat de noile descoperiri. Abia le ajungeau banii de mîncat şi înnoptat şi nu-şi puteau permite un ghid alpin, aşa că tehnica era cum era. Dar oricum, în opinia tatei, să urci rămînea tot o chestiune de picioare, iar de coborît coborai cumva. Încet-încet, chiar erau pe cale să elaboreze un stil. Pînă cînd ținta lor, în martie, a fost o trecătoare din Sassolungo şi s-au trezit că traversează un povîrniș sub soarele după-amiezii.

Reuşeam să văd scena pe care o descria mama şi pe care trebuie că o auzise povestită de nu ştiu cîte ori. Tata era un pic mai în faţă, îşi scosese un schi ca să aranjeze legătura cînd a simţit terenul cedîndu-i sub picioare. A auzit un fîşîit, precum cel scos de un val care se retrage pe nisip. Şi era într-adevăr ca şi cum tot povîrnișul pe care tocmai îl traversase s-ar fi retras în jos. În mod incredibil de lent la început: tata a alunecat un metru, a reuşit să se tragă la o parte şi să se ţină de o stîncă, văzîndu-și schiul desperecheat cum, în schimb, îşi continua coborîrea. La fel ca Piero, care se afla într-un loc al povîrnișului mai neted şi abrupt. L-a văzut pierzîndu-şi echilibrul şi alunecînd pe burtă, uitîndu-se în sus, în timp ce mîinile căutau un punct de sprijin care nu exista. Apoi stratul de zăpadă a prins viteză şi volum. Nu era zăpada tare a iernii, care cade în nori prăfoşi, era zăpada umedă de primăvară care se duce la vale rostogolindu-se. Se rostogoleşte şi se umflă unde întîlneşte un obstacol, şi l-a înghiţit pe Piero fără să-l izbească sau să-l tîrască propriu-zis: l-a acoperit şi a continuat să se prăvălească. Două sute de metri mai jos povîrnișul devenea plat şi acolo avalanşa s-a oprit.

Chiar înainte ca totul să se oprească, tata a coborît în goană, dar nu reușea să-l localizeze pe prietenul lui. Zăpada era tare de-acum. Zăpadă grea şi compactă din cauza căderii. S-a învîrtit încolo şi-ncoace pe avalanşă,

urlînd, uitîndu-se peste tot ca să vadă dacă ceva se mişca, dar zăpada era din nou nemişcată, deşi nu trecuse mai mult de un minut de cînd se desprinsese. Tata, în lunile următoare, îi povestea aşa: era ca şi cum un animal enorm ar fi fost deranjat din somn, abia dacă mîrîise, îşi scuturase din spinare ceea ce îl sîcîia şi se tolănise din nou în locul cel mai comod, iar de-acum dormea iarăşi. Pentru munte nu se întîmplase nimic.

Singura speranţă, cea care de puţine ori se şi materializează, era ca Piero, acolo jos, să-şi fi format o bulă de aer şi să poată respira. De altfel, tata nu avea lopată şi a luat singura decizie înţeleaptă: a început să coboare spre refugiul în care dormiseră, numai că puţin mai jos s-a trezit din nou că se afundă în zăpada moale. Atunci s-a întors sus, şi-a pus schiul pe care îl mai avea şi a reuşit, cumva, să coboare cu acela, alunecînd pe porţiuni scurte şi căzînd încontinuu, dar tot era mai bine decît să se afunde la fiecare pas. La jumătatea după-amiezii a ajuns la refugiu şi i-a chemat pe salvamontiști. Care au sosit de-acum odată cu întunericul şi l-au găsit pe unchiul meu în dimineaţa următoare, mort sub un metru de avalanşă, asfixiat de zăpadă.

Tuturor le-a fost imediat limpede că era vina lui. Altminteri, pe cine ar fi putut să învinovăţească? Două lucruri dovedeau că el şi Piero luaseră iarna prea uşor: erau slab echipaţi şi se găseau acolo sus la ora greşită. Ninsese de puţin timp. Era prea cald ca să traversezi un povîrniș. Tata era cel mai priceput din cei doi şi el ar fi trebuit să-şi dea seama, să evite trecerea aceea şi să se retragă la timp. Bunicul meu a găsit ceva de neiertat în greşelile lui şi cu timpul, în loc să-i treacă, furia pe care o simţea a prins rădăcini. N-a ajuns pînă într-acolo încît să-i închidă uşa casei, dar nu-i mai plăcea să-l vadă şi se schimba la faţă cînd îl vedea că vine. Apoi a început să plece din cameră. Chiar şi după un an, în timpul slujbei în memoria fiului lui, a făcut

în aşa fel încît să se aşeze în cealaltă parte a bisericii. Tata, la un moment dat, a renunţat şi nu l-a mai deranjat.

Şi exact aici intră în scenă mama mea. Deşi, ca spectatoare, fusese mereu acolo. Îl cunoştea pe tata de o viaţă, chiar dacă la început îl considerase numai prietenul fratelui ei. Apoi, crescînd, îi devenise şi ei prieten. Cîntaseră, băuseră, se plimbaseră, culeseseră via de atîtea ori umăr la umăr, încît, după accident, au început să se întîlnească şi să stea de vorbă: tata era foarte dezorientat în perioada aceea şi mamei nu i se părea corect. Nu i se părea corect să se arunce întreaga vină pe umerii săi şi să-l lase singur. Pînă la urmă, cu aproape un an înainte să se căsătorească, erau deja împreună. Familia a refuzat invitaţia la nuntă. Aşa că s-au căsătorit fără rude, la munte, deja pregătiţi să plece la Milano, şi apoi viaţa lor a luat-o de la capăt. Cu o casă nouă, locuri de muncă noi, prieteni noi, munţi noi. Apărusem şi eu în această nouă viaţă a lor: ba chiar, a zis mama, eram cel mai nou lucru dintre toate, cel care dădea celorlalte motiv să existe. Eu cu numele meu vechi, un nume din familie.

Asta era tot. Cînd mama a terminat de povestit, mi-au venit în minte gheţarii. Felul în care vorbea tata despre ei. El nu era genul care se întorcea în trecut, nici nu-i plăcea să se gîndească la zilele triste, dar uneori, la munte, chiar şi pe acei munţi neatinşi unde nu murise nici un prieten, privea gheţarul şi ceva în memoria lui ieşea la suprafaţă. Spunea aşa: că vara şterge amintirile la fel cum topeşte zăpada, dar gheţarul e zăpada iernilor îndepărtate, e o amintire a iernii care nu vrea să fie uitată. Abia acum înţelegeam despre ce vorbea. Şi am ştiut o dată pentru totdeauna că am avut doi taţi: primul era străinul cu care locuisem douăzeci de ani, la oraş, şi cu care tăiasem legăturile pentru alţi zece; al doilea era tatăl de la munte, cel pe care doar îl întrezărisem şi totuşi îl cunoscusem mai bine, omul care mergea

în urma mea pe poteci, cel care iubea gheţarii. Acesta îmi lăsase nişte ruine de reconstruit. Atunci am hotărît să-l dau uitării pe primul şi să fac ce aveam de făcut pentru a mi-l păstra în amintire pe cel de-al doilea.

Opt

În august terminaserăm acoperişul. Era făcut din două straturi de bîrne separate de tablă de fier şi izolație. La exterior erau șindrile de zadă, puse una peste alta şi traversate de şanţuri pentru scurgerea apei; la interior erau lambriuri de brad: zada urma să apere casa de ploaie, bradul s-o păstreze caldă. Hotărîserăm să nu găurim acoperişul cu o lucarnă. Vara, chiar și în miezul zilei lipsa acesteia lăsa interiorul destul de umbrit. Ferestrele care dădeau spre nord nu primeau lumină direct, dar, privind afară, am văzut în faţă muntele care se înălţa dincolo de lac, strălucind aproape alb. Denivelările lui stîncoase şi grohotişurile erau orbitoare la ora aceea. Lumina care intra pe ferestre provenea de acolo, ca de la o oglindă: aşa funcţiona o casă construită pe partea opusă.

Am ieşit pe plai ca să privesc muntele acela în soare. Apoi m-am întors spre al nostru, Grenon, care acoperea cerul. Îmi venise cheful să urc în vîrf şi să văd cum arăta *barma* de acolo de sus. De două luni îl aveam deasupra capului în fiecare zi, dar nu-mi trecuse niciodată prin cap: cred că picioarele îmi comandau această dorinţă, şi căldura verii. Picioarele erau din nou puternice şi nărăvaşe, iar vara mă atrăgea spre înălţimi.

Bruno a coborît de pe acoperiş, unde făcea o muncă migăloasă. Trebuia să fixeze o tablă de plumb între peretele de stîncă şi acoperiş, astfel încît apa care s-ar fi scurs în zilele ploioase să nu se infiltreze în casă. Trebuia să dea formă tablei cu ciocanul bucată cu bucată ca să se modeleze pe fiecare ieşitură şi adîncitură a peretelui şi să adere bine. Plumbul era moale şi,

lucrînd cu migală, la final părea aproape sudat de stîncă, o vînă opacă a ei. Astfel acoperişul şi peretele au devenit o singură suprafaţă.

L-am întrebat pe Bruno de cărarea spre Grenon şi el mi-a arătat o dîră care urca de la lac peste podiş. Dispărea într-un desiş de arini-negri, traversa o zonă umedă şi reapărea mai încolo, între rîpe din nou ierboase. Acolo în spate, a spus, ceea ce părea o creastă ascundea în realitate o altă albie şi un alt lac mai mic decît al nostru. De la lac încolo era numai un grohotiş. Nu exista o cărare propriu-zisă pe care s-o urci, poate cîteva momîi sau vreo potecă de capre, dar oricum mi-a arătat o diferenţă de nivel pe vîrful crestei, unde se distingea restul unui troian. Dacă nu scăpam din ochi zăpada aceea, a spus, nu puteam greşi. Acolo sus aveam să ies pe culme şi apoi era uşor să continui pînă în vîrf.

— Mi-ar plăcea să fac o drumeţie, am spus. Poate sîmbătă sau duminică, dacă e soare.

— Păi, du-te acum, a spus Bruno. Mă descurc şi singur.

— Eşti sigur?

— Da. Zi liberă. Du-te, du-te.

Lacul de sus era complet diferit de al nostru. Ultimii zîmbri mici şi ultimele zade, ultimii arbuşti de salcie şi arin-negru dispăreau treptat de-a lungul povîrnişului şi dincolo de creastă sufla deja aerul rarefiat al marilor înălţimi. Lacul era doar un ochi de apă verzuie, înconjurat de păşuni uscate şi întinderi de afin. Vreo douăzeci de capre nepăzite stăteau culcate în preajma unei ruine şi m-au ignorat, sau pe-aproape. Cărarea se termina acolo, printre falsele poteci săpate de trecerile animalelor, unde ultima iarbă rară ceda locul rocilor grohotişului. Vedeam bine troianul acolo sus, în vîrf, şi îmi aminteam regulile tatălui meu: am trasat în minte o linie între mine şi

zăpadă şi am plecat. Auzeam în urechi vocea lui care spunea: drept, urcă pe aici.

De mult nu mai mersesem dincolo de cota pădurii. Nu fusesem niciodată singur: dar învăţasem probabil bine, pentru că mă simţeam în largul meu umblînd pe grohotiş. Vedeam o momîie mai sus şi mă îndreptam spre ea, trecînd de pe o piatră pe alta ascultînd de un instinct care mă făcea să prefer pietrele mari şi stabile şi să le evit pe cele care se clătinau. Descopeream o calitate elastică la stînci, una care nu absorbea pasul ca pămîntul sau iarba, ci retrimitea picioarelor forţa lor, dădea corpului avîntul ca să continue. Astfel, odată ce am pus un picior pe o piatră şi mi-am împins greutatea în faţă şi în sus, celălalt a început să păşească tot mai departe: m-am trezit că alergam şi săream pe grohotiş, apoi am încetat să controlez mişcarea picioarelor şi le-am lăsat să acţioneze singure. Simţeam că puteam avea încredere în ele şi că n-ar fi dat greş. Mi-am amintit de tata şi de bucuria care vedeam cum îl cuprindea cînd treceam de cota păşunilor şi intram în lumea stîncii. Poate era aceeaşi bucurie pe care o simţeam eu în corp.

Cînd am ajuns la micul troian, gîfîiam din cauza alergatului. M-am oprit să pipăi zăpada aceea de august. Era îngheţată şi granuloasă, şi atît de tare, că trebuia s-o răzui cu unghiile, şi am strîns o mînă pe care mi-am trecut-o peste frunte şi peste gît ca să mă răcoresc. Am supt bulgărele de zăpadă pînă cînd am simţit că mă furnică buzele, apoi am urcat ultima porţiune de grohotiş pînă la creastă. Atunci priveliştea mi s-a deschis spre celălalt versant al muntelui Grenon, partea expusă soarelui: sub picioarele mele, după o fîşie stîncoasă, o pajişte lungă cobora lin pînă la un pîlc de colibe şi la o păşune împestriţată de vaci. Am avut impresia că m-am întors brusc cu o mie de metri mai jos sau că s-a schimbat anotimpul. În faţa mea lumina verii şi sunetele pline de viață ale animalelor, iar în spatele meu, cînd m-am

răsucit, o toamnă umbroasă, mohorîtă, făcută din stîncă umedă şi pete de zăpadă. Cele două lacuri de jos deveniseră gemene datorită perspectivei. Am căutat cu privirea casa pe care eu şi Bruno o construiam, dar poate că eram deja prea sus, sau poate că se confunda cu mediul înconjurător şi n-am putut s-o disting de pe muntele din a cărui materie era făcută.

Momîile continuau cîţiva metri sub creastă, de-a lungul unei brîne frumoase. Dar eu aveam chef să mă caţăr şi nu vedeam mari dificultăţi în faţa mea, aşa că am decis să rămîn pe firul crestei. Am pus mîinile pe stîncă după mulţi ani, am ales punctele de sprijin pentru picioare şi am început să mă trag în sus. Deşi era o căţărare banală, vechile gesturi mi-au solicitat toată concentrarea. Trebuia din nou să mă gîndesc unde să pun fiecare mînă şi fiecare picior, să folosesc echilibrul, şi nu forţa, şi să încerc să fiu uşor. Foarte curînd am pierdut noţiunea timpului. Nu eram atent la munţii din jur, nici la cele două lumi diferite care se căscau sub mine: exista numai stînca pe care o aveam în faţa ochilor şi existau mîinile şi picioarele mele. Pînă cînd am ajuns într-un punct de unde nu se mai putea urca şi aşa mi-a dat seama că sînt în vîrf.

Şi acum? m-am gîndit. Pe pisc trona un morman de pietre. Dincolo de acel monument rudimentar, masivul Monte Rosa cu gheţarii lui se profila pe cer. Poate că ar fi trebuit să aduc cu mine o bere ca să sărbătoresc, dar nu simţeam nici bucurie, nici uşurare: am hotărît să stau preţ de-o ţigară, să salut muntele tatălui meu şi să mă întorc.

Recunoşteam încă fiecare dintre acele vîrfuri. Le priveam, fumînd, de la est la vest, şi regăseam toate numele în memoria mea. Mă întrebam la ce înălţime mă găseam, pentru că mi se părea că trecusem de trei mii fără să simt nimic în stomac, aşa că m-am uitat în jur în căutarea vreunei inscripţii. Am văzut, încastrată în grămada de pietre, o cutie metalică. Ştiam ce conţinea. Am deschis-o şi am găsit un caiet într-o învelitoare de plastic care

nu reuşise să-l protejeze complet de apă. Paginile dictando aveau consistenţa hîrtiei care se udase şi se uscase. Erau şi cîteva pixuri cu care rarii drumeţi lăsaseră un gînd sau uneori doar numele şi data. Ultimul trecuse cu mai bine de o săptămînă în urmă. Am răsfoit paginile şi am văzut că pe muntele acela arid, devastat şi fără cărări, care făcea umbră casei mele şi deja îl simţeam al meu, nu urcau decît vreo zece persoane pe an, de aceea caietul mergea destul de mult înapoi în timp. Am citit diferite nume şi însemnări fără importanţă. Părea mereu că, după ce depusese atîta efort, nimeni nu-și găsea cuvintele ca să scrie ce simţea, în afară de cîteva banalităţi poetice sau de-ale spiritului. Am răsfoit caietul de la coadă spre cap un pic nemulţumit de umanitate şi nu ştiam ce căutam pînă cînd n-am găsit: două rînduri din august 1997. Scrisul era cel pe care îl cunoşteam. Şi spiritul. Scria: *Urcat din Grana în 3 ore şi 58 de minute. Încă în formă splendidă! Giovanni Guasti*.

Am privit mult timp cuvintele tatălui meu. Cerneala înmuiată de apă, semnătura mai puţin lizibilă după cele două propoziţii. Semnătura unui om obişnuit să se iscălească adesea, care nu mai era cu adevărat un nume, ci doar un gest automat. În semnul de exclamare se regăsea toată dispoziţia lui bună din ziua aceea. Era singur, sau cel puţin aşa reieşea din caiet, astfel că mi l-am închipuit urcînd pe grohotiş şi ieşind pe creastă cum făcusem eu. Eram sigur că stătuse cu ochii pe ceas şi că în acel punct începuse să alerge. Voia cu orice preţ să reuşească în mai puţin de patru ore. Se simţea bine acolo în vîrf, mîndru de picioarele lui şi bucuros să-şi revadă muntele luminos. Mi-a trecut prin minte să smulg pagina ca să o păstrez, dar pe urmă mi s-a părut un sacrilegiu la fel cum ar fi fost să iau o piatră de pe pisc. Am învelit bine caietul în plastic, l-am pus în cutie şi l-am lăsat acolo.

În săptămînile următoare aveam să găsesc şi alte mesaje de-ale tatălui meu. Studiam harta lui cu cărările şi mă duceam să-l caut pe vîrfurile mai puţin nobile, cele uitate ale văii de jos. Pe Monte Rosa, spre jumătatea lui august, procesiuni întregi de echipe de alpinişti marcau gheţarii şi pasionaţii de escalade din jumătate de lume se îngrămădeau în refugii, dar acolo unde mă duceam eu nu întîlneam pe nimeni, cu excepţia vreunui drumeţ solitar de vîrsta tatălui meu sau poate mai bătrîn. Cînd îi depăşeam, mi se părea că îl întîlnesc pe el. Şi lor li s-o fi părut că întîlnesc un fiu, cred, pentru că mă priveau cum vin şi se dădeau la o parte spunînd: „Faceţi loc pentru tineri!“. Am văzut că oamenilor ăstora le plăcea dacă mă opream să vorbim, așa că am început s-o fac. Uneori profitam ca să împărţim o îmbucătură. Toţi se întorceau pe aceiași munţi de treizeci, patruzeci, cincizeci de ani şi, la fel ca mine, îi preferau pe cei neglijaţi de alpinişti, văile abandonate în care nimic nu părea să se schimbe niciodată.

Un bărbat cu nişte mustăţi albe mi-a povestit că pentru el era un mod de a reflecta din nou la viaţa lui. Era ca şi cum, pornind pe aceeaşi veche cărare o dată pe an, ar pătrunde printre amintiri şi ar urca pe traseul propriei memorii. Venea de la cîmpie, ca tatăl meu, dar cîmpia lui era cea a orezului dintre Novara şi Vercelli. Din casa în care se născuse vedea Monte Rosa peste linia cîmpurilor şi încă de mic i se explicase că acolo sus se năştea apa: apa de băut, apa rîurilor, apa pentru a iriga orezăriile, toată apa pe care o foloseau venea de acolo; şi cît timp gheţarul continua să strălucească la orizont, n-aveau să fie probleme cu seceta. Îmi plăcea domnul acela. Era văduv de cîţiva ani şi îi lipsea mult soţia. Avea pete de soare pe capul pleşuv şi o pipă pe care a început s-o umple în timp ce vorbeam. La un moment dat a scos din rucsac un bidonaş, a turnat două picături de grappa pe un cub de zahăr şi mi l-a oferit.

— Cu ăsta mergi ca trenul, a spus. Ei, da, nimic nu se compară cu muntele cînd vine vorba de rememorări, a adăugat imediat.

Începeam să aflu şi eu asta.

În vîrf găseam o cruce strîmbă, uneori nici pe aia. Deranjam capre-alpine care se tulburau, dar nu o luau la fugă. Masculii suflau spre mine toată furia pe care le-o stîrnea prezenţa mea; femelele şi puii, în spate, se puneau la adăpost. Dacă eram norocos, cutiuţa de metal stătea ascunsă la picioarele crucii sau undeva printre pietre.

Semnătura tatălui meu se afla în toate acele caiete. Era adesea laconic, niciodată modest. Mi se întîmpla să mă întorc cu zece ani în urmă doar ca să găsesc trei cuvinte: *Urcat şi ăsta, Giovanni Guasti*. Într-o zi se simţea probabil foarte în formă şi ceva îl emoţionase de scrisese: *Capre-alpine, acvile, zăpadă proaspătă. Ca o a doua tinereţe*. Alta zicea: *Ceaţă deasă pînă în vîrf. Cîntece vechi. Minunată panoramă interioară*. Eu cunoşteam toate acele cîntece şi mi-ar fi plăcut să fiu cu el şi să cînt în ceață. O undă de melancolie răzbătea din alt mesaj, lăsat cu doar un an în urmă: *Revenit aici sus după mult timp. Ar fi frumos să rămînem în locul ăsta cu toţii, fără să mai vedem pe nimeni, fără să mai fie nevoie să coborîm în vale*.

Toţi care? m-am întrebat. Şi eu unde eram în ziua aceea? Cine ştie dacă începuse deja să-şi simtă inima istovită, sau ce altceva i se întîmplase ca să scrie acele cuvinte. *Fără să mai fie nevoie să coborîm în vale*. Era acelaşi sentiment care îl făcuse să viseze o casă în locul cel mai înalt, mai inaccesibil şi mai izolat, unde să trăiască departe de lume. Eu copiam datele şi frazele pe un carneţel înainte să pun caietul la loc de unde îl luasem. Nu adăugam niciodată nimic de la mine.

Poate că eu şi Bruno trăiam într-adevăr în visul tatălui meu. Ne regăsiserăm într-o pauză din existenţele noastre: cea care pune capăt unei

vîrste şi precedă alta, chiar dacă aveam să înţelegem asta abia mai tîrziu. De la *barma* vedeam şoimii rotindu-se sub noi, marmotele stînd de pază în pragul bîrlogului. Din cînd în cînd zăream un pescar sau doi jos la lac, şi cîte un drumeţ, dar ei nu ridicau ochii să se uite la noi şi nici noi nu coboram ca să-i salutăm. Aşteptam să plece toţi ca să facem o baie în după-amiezile de august. Apa lacului era sloi şi ne luam la întrecere cine stătea mai mult sub apă înainte să ieşim alergînd pe pajişti pînă cînd sîngele se pornea să ne circule prin vene. Aveam şi noi o undiţă, doar un băţ şi o sfoară cu care uneori reuşeam să prind ceva, folosind lăcuste pe post de momeală. Atunci aveam la cină păstrăvi fripţi la foc şi vin roşu. Stăteam şi beam în faţa acelui foc pînă cînd se făcea întuneric.

Acum dormeam şi eu sus noaptea. Îmi făceam un adăpost în casa în construcţie, chiar sub fereastră. Prima dată am petrecut multe ore în sacul meu de dormit contemplînd stelele şi ascultînd vîntul. Mă întorceam pe partea cealaltă şi chiar şi în întuneric puteam simţi prezenţa peretelui de stîncă, de parcă ar fi exercitat un magnetism sau o forţă de gravitaţie, sau ca atunci cînd ţii ochii închiși și cineva îţi apropie o mînă de frunte şi simţi că e acolo. Mi se părea că dorm într-o peşteră săpată în munte.

La fel ca Bruno, m-am dezobişnuit repede de civilizaţie: coboram în sat o dată pe săptămînă, în silă, doar ca să fac cumpărături, uimit să mă trezesc printre maşini după nici cîteva ore de mers. Vînzătorii mă tratau ca pe un turist oarecare, poate doar un pic excentric faţă de ceilalţi, şi eu eram mulţumit aşa. Mă simţeam mai bine cînd o apucam din nou pe cărare. Încărcam pe catîr pîinea, legumele, salamul şi brînza, vinul, îl loveam uşor cu mîna pe crupă şi îl lăsam să meargă singur, pe drumul pe care deja îl ştia pe dinafară. Poate că într-adevăr am fi putut rămîne acolo sus pentru totdeauna şi nimeni n-ar fi băgat de seamă în veci.

Au sosit ploile de la sfîrşitul lui august. Şi de ele îmi aminteam. Sînt zilele care la munte aduc toamna, pentru că mai tîrziu, cînd iese din nou soarele, nu mai e soarele cald de dinainte, iar lumina a devenit piezişă şi umbrele mai lungi. Straturile acelea de nori lenţi, fără formă, care înghit piscurile, îmi spuneau odinioară că era timpul să plec şi eu protestam dinaintea cerului pentru că vara ţinuse doar o clipă, nu de-abia începuse?, nu se putea să fi zburat aşa.

La *barma* ploaia culca la pămînt iarba pajiştilor, împungea suprafaţa lacului. Răpăia pe acoperişul nostru şi pîrîitul ei se confunda cu cel al focului. În zilele acelea îmbrăcam în lambriuri de brad una din cele două camere, încălzindu-ne la soba pe care o recuperasem eu. O instalaserăm lîngă peretele stîncii. Stînca, în spatele sobei, se încălzea încet-încet şi emana căldura în cameră; bradul cu care era lambrisată ar fi trebuit s-o menţină. Dar asta era încă o idee pentru viitor. Fără uşi şi ferestre, vîntul ne sufla în faţă şi ploaia cădea pieziş prin goluri, iar după muncă stăteam frumos în casă, privind soba şi umplînd-o cu lemnele de la vechile ruine.

Într-o seară Bruno mi-a vorbit despre planul pe care îl avea în minte. Voia să cumpere ferma unchiului său. Punea bani deoparte de mult timp. Verii, bucuroşi nevoie mare să scape de amintirile lor urîte, îi spuseseră un preţ şi Bruno îşi cheltuise toate economiile pentru plata avansului, sperînd să împrumute restul de la bancă. Lunile acelea la *barma* însemnaseră repetiţia: acum ştia că e capabil de asta. Dacă totul mergea bine, urma să-şi petreacă vara următoare făcînd aceeaşi muncă: voia să refacă colibele, să cumpere nişte animale şi în cîţiva ani să repună ferma în funcţiune.

— E un plan frumos, am spus.

— Vacile deja nu mai costă nimic, a zis el.

— Şi dau profit?

— Nicidecum. Dar nu contează. Dac-ar fi pentru bani, aş continua să fiu zidar.

— Nu-ţi mai place să fii zidar?

— Sigur că-mi place. Dar am ştiut mereu că era ceva temporar. E o chestie la care mă pricep, dar nu pentru asta m-am născut.

— Şi pentru ce te-ai născut?

— Să fiu muntean.

A devenit serios cînd a rostit cuvîntul acela. Îl auzisem folosindu-l arareori, cînd îmi vorbea de strămoşii lui. Străvechii locuitori ai muntelui, pe care el îi cunoştea prin intermediul pădurilor, al cîmpurilor sălbăticite, al caselor căzute în paragină pe care le explora de o viaţă. Abandonul acela i se părea, cîndva, inevitabil, de vreme ce singurul destin pe care-l vedea pentru sine era acelaşi cu al tuturor oamenilor văii. Să privească în jos, unde erau bani şi de muncă, şi nu în sus, unde nu găseai decît mărăcini şi ruine. Mi-a povestit că unchiul lui, la fermă, în ultima vreme nu mai avea grijă de nimic. Dacă se rupea un scaun, îl ardea în sobă. Dacă vedea o buruiană pe păşune, nici măcar nu se apleca să o smulgă. Tatăl lui blestema cînd îi pomeneai de locul acela, ar fi împuşcat bucuros vacile, iar gîndul că totul o să se ducă de rîpă îi provoca o veselie necruţătoare.

Dar Bruno se simţea diferit. Atît de diferit de tatăl lui, de unchiul lui şi de verii lui, că, la un moment dat, înţelesese cu cine semăna şi de unde îi venea chemarea muntelui.

— De la mama ta, am spus. Nu pentru că aş fi ştiut înainte: îmi trecuse prin minte chiar atunci.

— Da, a zis Bruno. Ea şi cu mine sîntem la fel.

A făcut o pauză ca să-și cîntărească bine cuvintele acelea şi apoi a adăugat:

— Numai că ea e femeie. Dacă mă duc să stau în pădure, nimeni nu zice nimic. Dacă face asta o femeie, e considerată vrăjitoare. Dacă tac, care e problema? Sînt doar un bărbat care nu vorbeşte. O femeie care nu vorbeşte trebuie să fie pe jumătate nebună.

Era adevărat, toţi crezuserăm asta. Eu însumi nu schimbasem mai mult de două vorbe cu ea. Nici acum, cînd treceam pe la Grana şi îmi dădea să duc sus cartofii, roşiile şi brînza toma. Un pic mai cocîrjată şi mult mai slabă decît altădată, rămăsese aceeaşi prezenţă ciudată pe care o vedeam acolo sus, în grădina de zarzavat, cînd eram mic.

— Dacă mama ar fi fost bărbat, atunci sigur ar fi dus viaţa pe care şi-o dorea, a zis Bruno. Nu cred că era genul care să se mărite. Cu siguranţă nu cu tatăl meu. Singurul ei noroc a fost că a scăpat de el.

— Şi cum a făcut?

— Şi-a ţinut gura închisă. Şi a stat acolo sus cu găinile. Nu te poţi înfuria prea mult pe una care e aşa, mai devreme sau mai tîrziu îi dai pace.

— Ţi-a zis ea lucrurile astea?

— Nu. Sau da, poate, într-un fel. Nu contează că mi le-a zis, le-am înţeles singur.

Ştiam că Bruno avea dreptate. Chestii asemănătoare despre părinţii mei înţelesesem şi eu. Mi-a stăruit în minte fraza aceea, *singurul ei noroc a fost că a scăpat de el*, şi m-am întrebat dacă acelaşi lucru i se întîmplase şi mamei mele. Era posibil, din cîte o cunoşteam. Poate nu chiar un noroc, dar măcar o uşurare. Tatăl meu fusese un bărbat incomod. Şi dominant, şi obositor. Cînd era în preajmă, exista numai el: firea lui pretindea ca vieţile noastre să graviteze toate în jurul vieţii lui.

— Şi tu? m-a întrebat Bruno după cîteva clipe.

— Eu ce?

— Acum ce-o să faci?

— Ah, o să plec, cred. Dacă reuşesc.

— Unde?

— Poate în Asia. Încă nu ştiu.

Îi vorbisem deja despre dorinţa mea de a călători. Mă săturasem să nu am bani mai ales pentru asta: în ultimii ani îmi consumasem toate energiile chinuindu-mă să o scot la capăt în fiecare lună. Nu-mi lipsea nimic din ce nu aveam, dar libertatea de a mă plimba prin lume da. Acum, cu mica moştenire de la tata, îmi reglasem finanţele şi voiam să plănuiesc ceva departe de casă. Aveam chef să iau un avion şi să stau plecat cîteva luni, fără să am o idee prea clară, şi să văd dacă găseam vreo poveste de spus. Nu făcusem asta niciodată.

— Trebuie să fie frumos să pleci aşa, a zis Bruno.

— Vrei să vii? l-am întrebat mai în glumă, mai în serios. Îmi părea rău că ne terminaserăm treaba. Nu mi se mai întîmplase să mă simt aşa de bine cu cineva.

— Nu, nu-i de mine, a zis el. Tu eşti cel care pleacă şi se-ntoarce, eu sînt cel care rămîne. N-a fost mereu aşa?

Cînd casa a fost gata, în septembrie, era făcută astfel: avea o cameră de lemn şi o cameră de piatră. Camera de lemn era mai mare şi mai caldă, cu soba, masa, două taburete, o laviţă şi o cămară. O parte dintre mobile proveneau de la ruinele dimprejur, recuperate şi curăţate de mine cu efort serios şi şmirghel, pe altele le făcuse Bruno folosind scîndurile vechilor duşumele. Sub acoperiş, pe peretele de stîncă, era un culcuş la care aveai acces cu o scară, colţul cel mai cald şi mai izolat al casei, în timp ce masa era plasată chiar sub fereastră, aşa încît să poţi privi afară cînd stăteai la ea. Camera de piatră era mică şi răcoroasă şi aveam de gînd s-o folosim pe post de beci, atelier şi depozit. Am lăsat acolo destule unelte pe care le

folosiserăm şi tot materialul lemnos rămas. Nu exista baie, nici apă curentă, nici electricitate, dar aveam geamuri groase la ferestre şi o uşă de intrare masivă, prevăzută cu un zăvor şi fără lacăt. Numai camera de piatră era închisă cu cheia, ca să nu ni se fure uneltele, dar camera de lemn rămînea deschisă, cum se obișnuieşte la refugii, în caz că cineva ar fi trecut pe-acolo iarna şi s-ar fi găsit în dificultate. Pajiştea din jurul casei era acum curată ca o grădină; lemnele de foc stăteau la loc uscat sub o copertină şi micul meu zîmbru privea spre lac, chiar dacă nu mi se părea mai robust, nici mai sănătos faţă de cînd îl mutasem.

În ultima zi m-am dus la Grana s-o iau pe mama. Şi-a legat şireturile de la bocancii de piele pe care o văzusem folosindu-i de cînd eram copil: nu avusese niciodată alţii. Mă gîndeam că îi va fi greu să urce, în schimb am mers încet, în ritmul ei, dar fără să facem nici măcar o oprire, iar eu, care mă ţineam în spatele ei, am văzut cum mergea. A menţinut acelaşi ritm lent şi încăpățînat pentru mai bine de două ore. Lăsa senzaţia că e imposibil s-o vezi pierzîndu-şi echilibrul sau alunecînd.

A fost foarte mulţumită de casa pe care eu şi Bruno o construiserăm. Era o zi de septembrie cristalină, în torente mai era puţină apă, iarba se usca pe păşuni şi aerul nu mai era cel călduţ de august. Bruno făcuse foc în sobă şi te simţeai bine în casă, stînd şi bînd un ceai în faţa ferestrei. Mamei îi plăceau ferestrele şi a rămas acolo mult timp să privească afară, în timp ce eu şi Bruno rînduiam materialele de dus jos. Apoi am văzut-o ieşind pe podiş să se uite atent la fiecare lucru ca să-l țină minte: lacul, grohotişurile, piscurile Grenonului, aspectul casei. S-a uitat îndelung la inscripţia pe care o gravasem cu o zi înainte cu dalta şi ciocanul pe peretele de stîncă. Dădusem peste ea cu vopsea neagră şi spunea aşa:

giovanni guasti

1942-2004

amintirea e cel mai frumos refugiu

Apoi ne-a chemat să cîntăm un cîntec. Era cîntecul care se cîntă cînd moare un om pasionat de munte, cîntecul în care Dumnezeu e rugat să-l lase să facă drumeţii şi în cealaltă viaţă. Şi Bruno, şi eu îl ştiam. Totul era la locul său, mi se părea, făcut cum trebuie. Lipsea un lucru de spus, mă gîndeam la asta de ceva vreme şi m-am hotărît să-l spun în acel moment, astfel încît să audă şi mama, aşa aveam un martor ca să-l ţină mine: i-am zis lui Bruno că voiam ca această casă să nu fie a mea, ci a noastră. A mea şi a lui. A amîndurora. Eram convins că tata îşi dorise asta, pentru că ne-o lăsase amîndurora şi, mai ales, aşa îmi doream eu, pentru că o construiserăm împreună. Din acel moment, am spus, o putea considera casa lui, în aceeaşi măsură în care eu o consideram casa mea.

— Eşti sigur? m-a întrebat.

— Da.

— Bine atunci, a spus. Mulţumesc.

Apoi a luat jarul din sobă şi l-a aruncat afară. Am închis uşa casei, am luat frîul catîrului, i-am spus mamei să meargă în faţă şi toţi patru am pornit în ritmul ei spre Grana.

Partea a treia

Iarna unui prieten

Nouă

Un bătrîn nepalez, mult mai tîrziu, a fost cel care mi-a povestit despre cei opt munţi. Căra nişte găini în sus pe valea Everestului, spre un refugiu unde acestea urmau să devină pui cu curry pentru turişti: avea în spate o colivie împărţită în vreo douăsprezece compartimente şi găinile, vii, făceau gălăgie înăuntru. O asemenea drăcie era ceva nou. Văzusem coşuri pline cu ciocolată, biscuiţi, lapte praf, sticle de bere, de whisky şi de Coca-Cola bătînd cărările din Nepal ca să satisfacă plăcerile occidentalilor, dar un coteţ portabil niciodată. Cînd l-am întrebat pe bărbat dacă puteam să-l fotografiez, l-a sprijinit de un zid scund, şi-a scos de pe frunte banda cu care susţinea încărcătura şi s-a aşezat la poză, zîmbitor, alături de găini.

Apoi, în timp ce-şi trăgea răsuflarea, am stat un pic de vorbă. Venea dintr-o regiune unde fusesem şi eu şi s-a mirat. A înţeles că nu eram un drumeţ în trecere, reuşeam chiar să încheg cîteva fraze în nepaleză şi atunci m-a întrebat cum de mă interesa atît de mult Himalaya. Aveam răspunsul la acea întrebare: i-am zis că unde crescusem eu exista un munte de care eram foarte ataşat şi că de acolo mi se trăgea dorinţa de a vedea munții cei mai frumoşi şi mai îndepărtați ai lumii.

— Ah, a zis el. Am înţeles. Faci turul celor opt munţi.

— Cei opt munţi?

Bărbatul a luat de jos un beţigaş cu care a desenat un cerc în ţărînă. I-a ieşit perfect, se vedea că era obişnuit să-l deseneze. Apoi, înăuntrul cercului, a trasat un diametru, şi apoi un al doilea perpendicular pe primul, şi apoi un al treilea şi un al patrulea de-a lungul bisectoarelor, obţinînd o roată cu opt

spiţe. Eu mi-am zis că dacă ar fi trebuit să ajung la figura aceea, aş fi pornit de la o cruce, dar era tipic pentru un asiatic să pornească de la cerc.

— Ai mai văzut vreodată un desen ca ăsta? m-a întrebat.

— Da, am răspuns. În mandale.

— Corect, a spus el. Noi spunem că în centrul lumii stă un munte foarte înalt, Sumeru. În jurul muntelui Sumeru sînt opt munţi şi opt mări. Aşa arată lumea pentru noi.

În timp ce spunea asta, a făcut, în afara roţii, un mic punct pentru fiecare spiţă şi apoi un mic val între un punct şi altul. Opt munţi şi opt mări. În fine, a făcut o coroană în jurul centrului roţii care putea să fie, m-am gîndit, piscul înzăpezit al muntelui Sumeru. O clipă şi-a examinat opera şi a clătinat din cap, ca şi cum ar fi fost un desen pe care îl făcuse deja de o mie de ori, dar în ultima vreme şi-ar fi ieşit un pic din mînă. Oricum, şi-a aţintit beţigaşul spre centru și a conchis:

— Şi spunem: o fi învăţat mai multe cine a făcut turul celor opt munţi sau cine a ajuns în vîrful muntelui Sumeru?

Şerpaşul cărător de găini m-a privit şi a zîmbit. Şi eu la fel, pentru că povestea mă amuza şi credeam că o înţeleg întru totul. A şters desenul cu mîna, dar ştiam că nu-l voi uita. Ei bine, mi-am zis, pe asta chiar trebuie să i-o povestesc lui Bruno.

Centrul lumii mele, în acei ani, era casa pe care o construiserăm împreună. Petreceam acolo perioade lungi de timp, între iunie şi octombrie, şi din cînd în cînd duceam nişte prieteni care se îndrăgosteau imediat de locul acela, astfel că am ajuns să am acolo sus compania care îmi lipsea în oraş. În timpul săptămînii locuiam singur, citeam, scriam, spărgeam lemne şi hoinăream pe vechile cărări. Singurătatea mi-a devenit o condiţie familiară. Bună, dar nu în întregime. Dar vara, în zilele de sîmbătă, mereu

era cineva care urca să mă viziteze şi atunci casa înceta să semene cu cabana unui eremit devenind unul dintre acele refugii în care pe vremuri mergeam adesea cu tata. Cu vinul pe masă, focul în sobă, prietenii care discutau pînă tîrziu şi distanţa de lume care, pentru o noapte, ne înfrăţea. Refugiul se încălzea la focul acelei intimităţi şi mie mi se părea că, între o vizită şi alta, îi păstrează jarul.

Chiar şi Bruno era atras de căldura de la *barma*. Îl vedeam ivindu-se pe cărare spre seară, ducînd o bucată de brînză toma şi o sticlă mare de vin, sau îl auzeam bătînd la uşă cînd era deja întuneric, ca şi cum ar fi fost normal, acolo în noaptea de la două mii de metri înălțime, să primeşti vizita unui vecin. Dacă aveam companie, se alătura cu plăcere grupului de la masă. Îl găseam mai volubil ca niciodată, ca unul care a tăcut prea mult timp şi a adunat multe lucruri de povestit. La Grana rămînea izolat într-o lume a lui alcătuită din case, cărţi, plimbări prin păduri, idei tăcute şi înţelegeam nevoia care îl împingea să se spele şi să se schimbe, după o zi pe şantier, să ignore oboseala şi somnul şi să apuce cărarea spre lac.

Cu prietenii aceştia discutam adeseori despre cum ar fi să mergem şi să trăim la munte împreună. Citeam cu toții Bookchin[1] şi visam, sau ne prefăceam că visăm, să transformăm unul dintre satele acelea părăsite într-o citadelă ecologică, unde am fi experimentat ideea noastră de societate. Numai la munte se putea înfăptui aşa ceva. Numai acolo sus am fi fost lăsați în pace. Ştiam de alte asemenea experimente în Alpi, care au durat puţin şi s-au sfîrşit prost cu toatele, dar tocmai asta ne dădea subiecte despre care să discutăm şi nu ne împiedica să fantazăm. Cum am fi făcut cu mîncarea? Cu energia electrică? Cu construirea caselor? Nişte bani tot ne-ar mai fi fost de folos, dar cum am fi făcut rost de ei? Unde ne-am fi trimis copiii la şcoală, în caz că am fi vrut să-i trimitem? Şi cum am fi rezolvat problema familiei,

sabotoarea oricărei comunităţi, un inamic încă şi mai rău decît proprietatea şi puterea?

Jucam acest joc al utopiei în fiecare seară. Bruno, care îşi construia în mod concret satul lui ideal, se distra să-l demoleze pe al nostru. Spunea: fără ciment casele nu stau în picioare, şi fără îngrăşămînt nu creşte nici măcar iarba pe păşuni, şi fără benzină vreau să văd cum tăiaţi lemne. Iarna ce-aveţi de gînd să mîncaţi, mămăligă şi cartofi caăia de demult? Şi adăuga: voi, cei de la oraş, îi spuneţi *natură*. E ceva atît de abstract în mintea voastră, că pînă şi numele e o noţiune abstractă. Noi aici spunem *pădure*, *păşune*, *torent*, *stîncă*, lucruri pe care cineva le poate arăta cu degetul. Lucruri care pot fi de folos. Dacă nu sînt de folos, nu-i dăm un nume, pentru că nu ajută la nimic.

Îmi plăcea să-l aud vorbind aşa. Şi-mi plăcea, mai apoi, să-l văd că se entuziasmează în faţa unor idei pe care noi le prindeam făcînd înconjurul lumii, el fiind singurul capabil să le pună în practică. Într-un an a tras cincizeci de metri de ţeavă de la unul dintre micii torenţi care alimentau lacul, a scobit un trunchi de zadă cu drujba şi a construit o fîntînă în faţa casei. Astfel, acum aveam apă de băut şi de spălat, dar nu acela era scopul principal: sub jetul fîntînii a montat o turbină pe care o comandasem eu special din Germania. Era din plastic, lată de o palmă, semănînd cu o vîrtelniţă.

— Hei, Berio, îţi aminteşti? a spus cînd moara noastră a început să se învîrtă.

— Sigur că-mi amintesc.

Sistemul acela încărca o baterie cu ajutorul căreia puteam ţine toată seara un radio deschis şi un bec aprins în casă. Funcţiona zi şi noapte, nu depindea de vreme, ca un panou solar sau o turbină eoliană, nu costa nimic şi nu consuma nimic. Apa care cobora de pe muntele Grenon şi se ducea

spre lac trecea, în căderea ei, pe acasă pentru a da lumină şi muzică serilor noastre.

În vara lui 2007 o fată a venit sus cu mine. O chema Lara. Eram împreună doar de cîteva luni. Ne aflam în faza care pentru alţii înseamnă începutul unei relaţii; pentru noi, în schimb, era deja sfîrşitul: începusem să bat în retragere, s-o evit şi să dispar, aşa că ar fi renunţat la mine înainte ca totul să devină prea dureros. Era un sistem verificat şi în zilele acelea m-a obligat să recunosc cu voce tare. A fost supărată o noapte, apoi i-a trecut.

Au fost totuşi nişte zile frumoase odată ce a devenit limpede că urmau să fie ultimele. Casa, lacul, grohotişurile şi crestele muntelui Grenon îi plăceau mult Larei, care făcea lungi plimbări singură pe cărările dimprejur. Am fost surprins s-o văd cum mergea. Era o fată cu picioare puternice, care se simţea în largul ei cu viața spartană de acolo, de sus. Am ajuns s-o cunosc mai bine la *barma* decît în cele două luni în care ne culcaserăm unul cu celălalt: crescuse, mi-a zis, spălîndu-se cu apă rece şi uscîndu-se la foc; venea din alţi munţi pe care îi părăsise cu ani în urmă ca să se ducă la studii, iar acum îi lipseau. Nu că şi-ar fi renegat alegerea de a merge la oraş. Simţea că avusese o poveste de iubire cu Torino, cu străzile, cu oamenii, cu nopţile, cu slujbele pe care le avusese şi casele în care locuise, o poveste lungă şi frumoasă, dar de-acum consumată.

I-am spus că o înţeleg perfect. Ceva similar mi se întîmplase şi mie. Mi-a aruncat o privire tristă, în care citeam reproş şi regret. După-amiaza am văzut-o coborînd la lac, dezbrăcîndu-se pe mal, intrînd în apă şi înotînd pînă la bolovanul acela care semăna cu un colţ de stîncă, şi pentru o clipă mi-am zis că poate prea mă grăbisem s-o îndepărtez. Dar apoi mi-am amintit cum mă simţeam cînd eram cu cineva şi nu m-am mai gîndit.

În seara aceea l-am invitat pe Bruno la cină. Era în întîrziere cu un an în privinţa planurilor lui, din cauza împrumuturilor şi autorizaţiilor care-l

încetiniseră, dar de-acum aproape că terminase de refăcut ferma. Nu avea decît asta în minte: de trei ani se lupta cu funcţionarii de la bancă şi de la primărie, avea două slujbe iarna ca să cîştige banii pe care-i cheltuia vara şi era în starea aceea de concentrare totală, vecină obsesiei, în care-l văzusem deja în sezonul meu de salahor. Şi-a petrecut toată seara povestindu-ne despre grajduri conforme prevederilor legale, camere de făcut brînză şi beciuri în care să stea la maturat, ustensile de cupru şi de oţel, pardoseală lavabilă în vechile colibe. Discursuri pe care eu le ştiam pe dinafară, dar Lara nu, şi entuziasmul ăla era în parte pentru ea. Vechiul meu prieten Bruno mă făcea să rîd, pentru că nu-l văzusem niciodată încercînd să impresioneze o femeie: alegea cuvinte mai complicate ca de obicei, exagera cu gesticulatul şi se uita adesea la ea pe furiş ca să-i verifice reacţia.

— Te place, i-am zis după ce a plecat.

— De unde ştii?

— Îl cunosc de douăzeci de ani. E cel mai bun prieten al meu.

— Nu credeam că ai prieteni, a zis Lara. Credeam că fugi imediat cum vezi unul.

N-am răspuns. Sarcasmul era lucrul cel mai puţin rău care mi se putea întîmpla. E nevoie de stil şi ca să fii părăsit, şi ea avea.

În toamna aceea mă pregăteam să plec undeva cu munca cînd Bruno m-a căutat la Torino. Era prima oară cînd mergeam în Himalaya şi nu-mi mai încăpeam în piele de bucurie. Am fost surprins să-i aud vocea la telefon, parțial fiindcă nici unul din noi nu prea eram prieteni cu acest aparat, parțial fiindcă eram deja cu mintea foarte departe de acolo.

A trecut direct la subiect: Lara tocmai se întorsese să-l viziteze. Lara? mi-am zis. Nu ne mai văzuserăm de la zilele acelea petrecute la munte. Acum urcase singură, își dorise să viziteze ferma şi să afle mai multe despre

proiectele lui de lucru. Bruno îi povestise că la primăvară urma să-și deschidă gospodăria agricolă, avea de gînd să cumpere vreo treizeci de vaci şi să nu vîndă laptele nici unei fabrici, ci să producă brînza pe cont propriu, aşa că în mod sigur o să aibă nevoie să angajeze pe cineva. Era exact ce spera ea: locul îi plăcea, în mijlocul vacilor crescuse şi se oferise imediat pentru slujba aceea.

Bruno era foarte măgulit pe de o parte, iar pe de alta, îngrijorat. Nu luase în calcul prezenţa unei femei. Cînd m-a întrebat ce părere am, am spus:

— Cred că se poate descurca foarte bine. E căpoasă.

— Asta am înţeles, a zis Bruno.

— Şi atunci?

— Ce n-am înţeles e cum stau lucrurile între voi.

— A, am spus. Nu ştiu. Să tot fie vreo două luni de cînd nu ne-am văzut.

— V-aţi certat?

— Nu. Nu e nimic între noi, mă bucur dacă vine sus la tine.

— Eşti sigur?

— Bineînţeles. Nici o problemă.

— Atunci e-n regulă.

Şi-a luat la revedere şi mi-a urat drum bun. Iată un bărbat din alte vremuri, m-am gîndit: cine mi-ar mai fi cerut permisiunea de a face ce avea să facă? Cînd am închis, ştiam deja tot ce urma să se întîmple. Mă bucuram pentru el. Şi mă bucuram şi pentru ea. Apoi nu m-am mai gîndit la Bruno, la Lara și la altcineva şi am început să-mi pregătesc rucsacul pentru Himalaya.

Prima călătorie în Nepal a fost o călătorie în timp pentru mine. La o zi de mers cu maşina de Kathmandu şi la mai puţin de două sute de kilometri

de aglomerația lui, începea o vale îngustă, abruptă, împădurită, cu un rîu care nu se vedea, dar vuia jos în fundul ei, în vreme ce satele erau construite la o mie de metri mai sus, unde rîpele deveneau line sub soare. Erau unite prin poteci de catîr care suiau şi coborau abrupt şi poduri firave de frînghie, suspendate peste torenţi care tăiau versanții văii ca o lamă. În jurul satelor, tot muntele era terasat cu orezării. Din profil semăna cu o scară cu trepte rotunjite, mărginite de ziduri scunde fără mortar, fragmentate în o mie de proprietăţi. Octombrie era anotimpul recoltei şi, în timp ce urcam, îi observam pe ţărani la muncă: femeile culegeau îngenuncheate pe cîmpuri; bărbaţii băteau spicele în bătătură ca să separe boabele de paie. Orezul se usca pe nişte pînze unde alte femei, mai în vîrstă decît primele, îl cerneau cu grijă. Cît despre copii, erau peste tot. Am văzut doi arînd un cîmp de parcă era o joacă, îmboldind o pereche de boi foarte slabi cu țipete şi cu lovituri de nuia, şi mi-am amintit de bastonul galben al lui Bruno de prima oară cînd ne întîlniserăm. Şi lui i-ar fi plăcut Nepalul. Acolo existau încă pluguri de lemn, pietre de rîu pentru ascuţitul coaselor şi coşuri din răchită în spinările şerpaşilor. Chiar dacă în picioarele ţăranilor vedeam pantofi sport şi din colibele lor răsunau radioul şi televizorul, mi se părea că regăsisem, vie, civilizaţia aceea montană care la noi dispăruse. De-a lungul cărării n-am văzut nici măcar o ruină.

Urcam pe vale împreună cu patru alpinişti italieni care se îndreptau spre muntele Annapurna. Urma să împart cortul cu ei cîteva săptămîni, laolaltă cu aparatul meu de filmat. Era o muncă bine plătită şi mi se păruse de la bun început un noroc chior. Mă stîrnea ideea de a filma un documentar despre alpinism, de a vedea ce se va întîmpla cu un grup de oameni în condiţii extreme. Dar ceea ce tocmai descopeream în vecinătatea taberei de bază mă fascina şi mai mult. Hotărîsem deja să mă opresc, după expediţie, să fac drumeție la joasă altitudine de unul singur.

În a doua zi de mers au apărut, în capătul văii, vîrfurile munţilor Himalaya. Atunci am văzut cum fuseseră munţii la începutul lumii. Munţi ascuţiţi, tăioşi, parcă abia sculptați de creaţie, încă neşlefuiţi de timp. Zăpezile lor luminau valea de la şase sau şapte mii de metri înălţime. Cascadele se prăvăleau de pe surplombe şi săpau în pereţii de stîncă, desprindeau de pe povîrnișuri bucăţi de pămînt roşiatic care cădeau în rîu făcînd apa să clocotească. Sus, indiferenţi la tumultul acela, gheţarii supravegheau fiecare lucru. De acolo de sus vine apa, îmi spusese domnul acela cu mustăţi albe. Şi în Nepal probabil că ştiau foarte bine asta dacă dăduseră muntelui lor numele zeiţei recoltei şi a fertilităţii. De-a lungul cărării apa se găsea peste tot: apa torenţilor, a fîntînilor, a canalelor, apa din locurile în care femeile spălau rufele, apa pe care mi-ar fi plăcut s-o văd primăvara, cu orezăriile înecate şi valea transformată în miriade de oglinzi.

Nu ştiu dacă alpiniştii cu care urcam observau aceste lucruri. Erau nerăbdători să lase în urmă satele şi să înfigă pioleţi şi colţari în gheaţa aceea care strălucea acolo sus. Eu nu. Mergeam printre şerpaşi, așa că îi puteam întreba ce nu înţelegeam: ce legume se cultivau în grădini, ce lemne se ardeau în sobe, cui erau dedicate micile temple pe care le întîlneam pe cărare. În păduri nu erau brazi şi zade, ci nişte copaci ciudaţi, răsuciţi, pe care n-am ştiut să-i recunosc pînă cînd un bărbat nu mi-a zis că erau rododendroni. Rododendroni! Planta preferată a mamei mele, pentru că înflorea doar cîteva zile, la începutul verii, zugrăvind muntele în roz, lila, violet, în Nepal dădea copaci de cinci sau şase metri, cu scoarţa neagră, care se desprindea în solzi, şi frunzele uleioase ca ale dafinului. Şi sus, cînd pădurea s-a terminat, nu s-au ivit salcia şi ienupărul, ci un stufăriş de bambus. Bambus! m-am gîndit. Bambus la trei mii de metri. Nişte băieţi treceau ducînd pe umăr mănunchiuri de prăjini unduitoare. În sate, cu ele se construiau acoperişurile, tăind pe lung şi punînd una peste alta cele două

jumătăţi alternativ, una scobită şi una bombată, ca să se scurgă ploaia în anotimpul musonic. Zidurile erau din piatră, tencuite cu lut. Despre casele lor ştiam deja totul.

Şerpaşii puneau o pietricică sau un vlăstar cules din pădure în fiecare din acele mici temple şi m-au sfătuit să fac la fel. Intram pe pămînt sfînt şi pentru asta, de acolo în sus, era interzis să ucizi şi să mănînci animale. Din clipa aceea n-am mai văzut găini în jurul caselor, nici capre pe păşuni. Erau altele, sălbatice, care păşteau pe rîpe, aveau blana lungă pînă la pămînt şi mi-au spus că erau oile albastre de pe munţii Himalaya. Un munte cu oi albastre, maimuţe asemănătoare cu babuinii pe care le întrezăream printre bambuşi şi, cînd îmi ridicam ochii spre cer, lente, siluetele lugubre ale uliilor. Şi totuşi mă simţeam acasă. Chiar şi aici, mi-am zis, unde pădurea se termină şi nu rămîn decît pajişti şi grohotişuri, sînt acasă. Este altitudinea căreia îi aparţin şi care mă face să mă simt bine. Mă gîndeam la asta cînd am călcat pe prima zăpadă.

Anul următor m-am întors la Grana cu un şir de steguleţe de rugăciune pe care le-am agăţat între două zade şi pe care le puteam vedea de la fereastra casei. Erau unul albastru, unul alb, unul roşu, unul verde şi unul galben – albastrul pentru văzduh, albul pentru aer, roşul pentru foc, verdele pentru apă, galbenul pentru pămînt – şi ieşeau în evidenţă în umbra pădurii. Mă uitam adesea la ele după-amiaza, în timp ce se împrieteneau cu vîntul Alpilor şi dansau între ramurile copacilor. Amintirea pe care o aveam despre Nepal semăna cu steguleţele acelea: vie, călduroasă, şi de data asta vechii mei munţi mi s-au părut mai trişti ca niciodată. Plecam în drumeţii şi nu vedeam decît ruine.

Şi totuşi ceva nou era şi la Grana. Bruno şi Lara erau deja de ceva timp împreună: n-a fost nevoie să-mi povestească felul în care decurseseră

lucrurile. El mi s-a părut mai serios decît înainte, cum devin uneori bărbaţii cînd intră o femeie în viaţa lor. Ea, dimpotrivă, se înseninase, scuturîndu-se de praful oraşului dimpreună cu acel sentiment al deziluziei pe care mi-l aminteam şi din care nu mai vedeam nici urmă. Avea un rîs cristalin şi pielea rumenă de la viaţa petrecută în aer liber. Bruno o adora. Iată încă o faţă a prietenului meu pe care n-o cunoşteam: la masă, în prima seară, în timp ce povesteam despre călătoria mea, nu înceta s-o atingă, s-o mîngîie, să profite de orice ocazie ca să-i pună o mînă pe picior sau pe umăr, şi chiar cînd vorbea cu mine era într-un permanent contact fizic cu ea. Lara părea mai puţin anxioasă, mai puţin nesigură de prezenţa lui. Îi ajungea un gest sau o privire ca să-l liniştească şi era tot numai: *Eşti? Sînt. Sigur? Ţi-am zis că da*. Îndrăgostiţii, m-am gîndit: e frumos că există pe lume, dar într-o cameră te fac întotdeauna să simţi că e prea mult.

Peste iarnă căzuse puţină zăpadă, aşa că Bruno a stabilit să urce la fermă, sau pe munte, cum spunea el, în prima sîmbătă din iunie. I-am dat şi eu o mînă de ajutor în ziua aceea. Cumpărase douăzeci şi opt de vaci de lapte, toate deja gestante, care au fost descărcate în piațeta din Grana dintr-un camion pentru transportul animalelor. Erau agitate din cauza călătoriei şi au alergat în jos pe rampe mugind şi împungîndu-se cu coarnele. Ar fi fugit cine ştie unde dacă Bruno, mama lui, Lara şi cu mine, aşezaţi de jur împrejurul piațetei, nu le-am fi împiedicat şi domolit. Camionul a plecat. Împreună cu doi cîini negri din dinastia cîinilor ciobăneşti din Grana am început să urcăm pe poteca de catîri, Bruno în frunte strigînd – *O, o, o! E, e, e!* –, mama lui şi Lara în şir după el, iar eu la coadă, nefăcînd nimic şi savurînd spectacolul. Cîinii îşi cunoşteau munca la perfecţie şi alergau după vacile care rămîneau în urmă, lătrînd şi muşcîndu-le de flancuri pînă cînd intrau înapoi în cireadă. Lătrăturile cîinilor, mugetele de protest ale vacilor şi zgomotul tălăngilor acopereau orice alt sunet şi mi se părea că asist la o

paradă de carnaval sau la o primenire. Cireada urca pe vale trecînd pe lîngă colibele părăginite, zidurile scunde întrerupte de muri, butucii gri ai zadelor tăiate, ca sîngele care îşi reia circulaţia prin venele unui corp readucîndu-l la viaţă. Mă întrebam dacă vulpile şi căprioarele, care în mod sigur ne vedeau din pădure, reuşeau, în felul lor, să participe la senzaţia de sărbătoare pe care o aveam eu.

La un moment dat, în timp ce urcam, Lara s-a apropiat de mine. Încă nu avuseserăm ocazia să stăm de vorbă doar noi doi, dar cred că şi eu, şi ea ne gîndeam că ar fi trebuit. Nu ştiu de ce a ales tocmai momentul acela, cînd cuvintele trebuiau urlate în tot praful ăla care se ridicase în jur. Mi-a zîmbit şi a zis:

— Cine ar fi spus acum un an, ă?

Acum un an oare unde eram noi? m-am gîndit. A, da, poate într-un bar din Torino. Sau în patul din casa ta.

— Eşti fericită? am întrebat-o.

— Foarte, a zis ea. A zîmbit din nou.

— Atunci şi eu sînt fericit, am spus şi ştiam că n-o să mai deschidem niciodată subiectul.

Pe pajişti, în acele zile, înflorea păpădia. Florile se deschideau toate odată dimineaţa devreme şi atunci muntele se acoperea de un strat subțire de galben-aprins, inundat parcă de soarele însuşi. Vacile adorau florile acelea dulci: cînd am ajuns sus, s-au împrăştiat pe păşune ca la un banchet. În toamnă, Bruno smulsese toţi arbuştii care o năpădeau şi acum avea din nou aspectul unei grădini frumoase.

— Nu le împrejmuieşti? a întrebat mama lui.

— Mîine, a spus el. Azi le las să sărbătorească.

— Dar distrug iarba, a protestat ea.

— Ba nu, a spus Bruno. Nu distrug nimic, nu-ţi face griji.

Mama lui a clătinat din cap. O auzisem rostind mai multe cuvinte în zilele acelea decît în toţi anii de cînd o cunoşteam. Urcase şchiopătînd, cu un picior țeapăn pe care şi-l trăgea un pic, dar într-un ritm bun. Nu-mi venea să cred cît e de slabă: parcă dispărea complet în hainele ei largi şi privea tot, controla tot, sfătuia şi critica, pentru ca fiecare lucru să fie făcut cum trebuie.

Cele trei colibe parcă intraseră într-o altă etapă a vieţii. O casă, un grajd şi o pivniţă cu ziduri şi acoperişuri roşii, reconstruite meşteşugăreşte, deşi cuprindeau camerele unei gospodării agricole moderne. Bruno a coborît în pivniţă şi s-a întors cu o sticlă de vin alb şi eu mi-am amintit de gestul similar pe care unchiul lui îl făcuse cu mulţi ani în urmă. El era stăpînul casei acum. Nu aveam pe ce să ne aşezăm. Lara a zis că urma să construim o masă frumoasă ca să luăm prînzul în aer liber, dar pentru moment am ciocnit în picioare, în faţa uşii grajdului, uitîndu-ne la vacile care se obişnuiau cu muntele.

1. Murray Bookchin (1921-2006) – orator, istoric și teoretician politic american de orientare socialistă, unul dintre pionierii mișcării ecologiste (n. tr.).

Zece

Bruno se încăpăţîna să mulgă vacile cu mîna. Pentru el, era singura metodă potrivită în cazul animalelor acelora delicate, care se supărau şi se speriau dintr-un fleac. Îi lua aproape cinci minute să obţină cinci litri de lapte de la fiecare: era un timp bun, dar însemna, totuşi, douăsprezece vaci pe oră, sau două ore şi jumătate pentru tot mulsul. Cel de dimineaţă îl dădea jos din pat cînd afară era încă întuneric. La fermă nu existau sîmbete, nici duminici, şi el nu-şi mai amintea ce era plăcerea de a dormi pînă tîrziu sau de a sta în aşternuturi cu prietena lui. Şi totuşi îi plăcea acel ritual, nu l-ar fi lăsat altora: petrecea orele dintre noapte şi zi în atmosfera călduţă a grajdului, mintea limpezindu-i-se de somn în timp ce muncea, şi mulsul vacilor era ca şi cum le-ar fi trezit mîngîindu-le una cîte una, pînă cînd simţeau mireasma pajiştilor şi cîntecul păsărilor şi începeau să dea din copite.

La ora şapte Lara îi ducea o ceaşcă de cafea şi cîţiva biscuiţi. Ea mergea cu cireada la păscut de două ori pe zi. El răsturna cei o sută cincizeci de litri de lapte împreună cu cei o sută cincizeci din seara precedentă, smîntîniţi în timpul nopţii. Aprindea focul sub căldare şi adăuga cheagul, iar spre ora nouă amestecul era gata de scurs prin pînze şi presat în forme de lemn. Cinci sau şase forme cu totul: din trei sute de litri de lapte nu ieşeau mai mult de treizeci de kile de brînză toma.

Pentru Bruno, era o transformare misterioasă, căci nu era niciodată sigur cum o să decurgă. Dacă brînza toma o să iasă sau nu şi dacă o să iasă bună sau rea i se părea o alchimie asupra căreia nu avea nici o putere: el ştia doar

să se poarte frumos cu vacile şi să îndeplinească fiecare gest cum fusese învăţat. Din smîntînă făcea unt şi apoi spăla căldarea, bidoanele, găleţile, camera de preparare şi, în fine, grajdul, deschizînd larg ferestrele şi făcînd să se scurgă bălegarul.

În acest moment se făcuse deja amiază. Mînca ceva şi apoi se arunca o oră în pat, visa iarbă care nu creştea sau vaci care nu dădeau lapte sau lapte care nu se închega, se scula cu gîndul să construiască un ţarc pentru viţei sau să sape un canal acolo unde apa de ploaie băltea pe păşune. La ora patru vacile trebuiau duse în grajd pentru al doilea muls. La ora şapte Lara le ducea din nou afară şi atunci se ocupa ea de ele, nu mai erau alte treburi de făcut, viaţa la fermă se domolea şi intra în liniştea serii.

Aceea era ora din zi cînd Bruno îmi povestea toate acestea. Ne aşezam afară aşteptînd apusul, cu o jumătate de litru de vin roşu să ne țină companie. Ne uitam la păşunile uscate de pe celălalt versant, unde ne duseserăm odată să căutăm caprele. Pe înserat o briză se ridica din josul văii, imediat se făcea mai rece cu cîteva grade: aducea miros de muşchi şi pămînt reavăn şi poate cel al unei căprioare care dădea tîrcoale la marginea pădurii. Unul din cîini o adulmeca şi părăsea cireada ca să alerge după ea – numai unul din cei doi şi nu mereu acelaşi, ca şi cum s-ar fi înţeles să vîneze şi să stea de pază cu schimbul. Vacile erau liniştite acum. Sunetul tălăngilor ajungea la noi mai rar, coborînd spre tonuri grave.

Cu mine, Bruno nu avea chef să se gîndească la probleme practice. Nu-mi vorbea niciodată de datorii, facturi, taxe, rate de la împrumuturi. Prefera să-mi povestească de visele lui sau de sentimentul de intimitate fizică pe care-l avea cînd mulgea vacile sau de misterul cheagului.

— Cheagul e o bucată de stomac de viţel, mi-a explicat. Ia gîndeşte-te: stomacul ăla cu care viţelul digeră laptele mamei noi îl luăm şi îl folosim ca

să facem brînză. E corect, nu? Dar e şi îngrozitor. Fără bucata aia de stomac, brînza nu iese.

— Cine ştie cine o fi descoperit asta, am spus eu.

— Omul sălbatic.

— Omul sălbatic?

— Pentru noi e un om antic care trăia în păduri. Păr lung, barbă, corpul acoperit tot de frunze. Din cînd în cînd făcea turul satelor şi lumea se temea de el, dar îi lăsa totodată ceva de mîncare afară, în semn de mulţumire că ne-a învăţat să folosim cheagul.

— Un om care seamănă cu un copac?

— O parte animal, o parte om, o parte copac.

— Şi în dialect cum se numeşte?

— *Omo servadzo*.

Se făcea ora 9 seara. Pe păşune vacile nu mai erau decît nişte umbre. Şi Lara era o umbră înfăşurată într-o jachetă de lînă. Stătea în picioare, nemişcată, supraveghind cireada. Dacă o vacă se îndepărta prea mult, ea o striga pe nume şi cîinele ţîşnea să o aducă înapoi fără să aibă nevoie să-i dea comanda.

— Există şi femeia sălbatică? am întrebat.

Bruno mi-a citit gîndurile.

— E pricepută, a spus. Şi zdravănă, nu oboseşte niciodată. Ştii ce regret? Că nu am timp să stăm împreună cum aş vrea. E prea multă muncă. Mă scol la patru dimineaţa, seara adorm cu capul în farfurie.

— Iubirea e pentru iarnă, am spus.

Bruno a rîs.

— Aşa e. Nu se nasc mulţi munteni primăvara. Ne naştem cu toţii toamna, ca viţeii.

Era prima referire la sex pe care îl auzisem făcînd-o vreodată.

— Şi cînd o iei de nevastă? am întrebat.

— A, dacă ar fi după mine, şi acum. Ea nu vrea să audă de căsătorie. Nici la biserică, nici la primărie, nici nimic. Sînt ideile voastre de la oraş, cine să le-nţeleagă.

Ne terminam vinul. Apoi ne ridicam ca să mergem în grajd înainte să se facă beznă. Lara strîngea cireada cu ajutorul cîinelui şi tocmai atunci se întorcea şi celălalt, ivindu-se de cine ştie unde, rechemat la datorie de sunetul tălăngilor. Fără grabă, vacile formau un şir care urca pe păşune şi se oprea la adăpătoare. În grajd fiecare se ducea la locul ei pentru noapte, Bruno le lega curelele, iar eu legam cozile de o frînghie suspendată la înălţime ca să nu se murdărească prea tare dacă se întindeau. Era un nod pe care învăţasem să-l fac cu o răsucire rapidă din degete. Închideam uşa şi ne duceam să cinăm în timp ce vacile începeau să rumege în întuneric.

Mai tîrziu mă întorceam la *barma* la lumina unei lanterne frontale. Era loc şi pentru mine la fermă, iar Bruno şi Lara mă invitau mereu să rămîn acolo, dar ceva mă împingea să-mi iau rămas-bun şi s-o apuc pe cărarea spre lac. Era ca şi cum aş fi căutat distanţa corespunzătoare faţă de familia aceea, iar să mă îndepărtez ar fi fost un mod de a-i respecta pe ei şi de a mă apăra pe mine.

Ce trebuia să apăr la mine era capacitatea de a sta singur. Avusesem nevoie de timp ca să mă obişnuiesc cu singurătatea, să fac din ea un loc în care să mă pot acomoda şi să mă simt bine; şi totuşi aveam senzaţia că între noi relaţia era tot dificilă. Aşa că mă duceam spre casă vrînd parcă să mă apropii din nou de ea. Dacă cerul nu era acoperit, stingeam imediat lanterna. Erau suficiente un pătrar de lună şi stelele ca să ghicesc cărarea printre zade. Nimic nu se mişca la ora aceea în afară de paşii mei şi de torent, care îşi continua ropotul şi învolburarea în timp ce pădurea dormea. În liniște,

vocea lui era limpede şi puteam distinge tonurile fiecărui meandru, fiecărui repeziş, fiecărei cascade, atenunate de desişul vegetaţiei şi treptat tot mai clare pe grohotiş.

În sus şi torentul tăcea. Era locul în care dispărea între stînci şi curgea pe sub pămînt. Începeam să aud un sunet mult mai jos, cel al vîntului care sufla în albie. Lacul era un cer nocturn în mişcare: vîntul împingea de pe un mal pe celălalt rafale de valuri mici, scînteieri de stele care se aşezau pe apa neagră de-a lungul liniilor de forţă, se stingeau şi se reaprindeau, îşi schimbau brusc direcţia. Stăteam nemişcat să privesc acele desene. Mi se părea că reuşesc să înţeleg viaţa muntelui cînd omul nu era prezent. Eu nu-l deranjam, eram un oaspete bine-venit; atunci ştiam din nou că în compania lui nu m-aş fi simţit singur.

Într-o dimineaţă de sfîrşit de iulie am coborît în sat cu Lara. Eu mă întorceam o vreme la Torino, ea ducea jos primele calupuri de brînză toma după şase săptămîni de maturare. Le căra un catîr pe care Bruno îl luase special, nu masculul cenuşiu cu care transportam cimentul cu ani în urmă, ci o femelă cu părul des şi închis la culoare, mai mică şi adaptată vieţii la fermă. Îi construise un samar din lemn pe care a stivuit douăsprezece forme, vreo şaizeci de kile cu totul, prima încărcătură preţioasă trimisă în vale.

Era un moment istoric pentru el şi pentru noi. După ce a fixat bine samarul, i-a dat un sărut Larei, o palmă pe șold catîrcei, iar mie mi-a făcut un semn zicîndu-mi:

— Berio, tu ştii drumul.

Şi-a luat la revedere de la noi şi s-a dus să spele grajdul. La fel ca pe vremea şantierului, hotărîse că transportul nu era sarcina lui: munteanul stă la munte, femeia munteanului se duce în sus şi în jos cu marfa. El n-avea să coboare decît în momentul cînd părăsea ferma pe timpul iernii.

Am pornit pe cărare în şir indian, eu în faţă, Lara în spate cu catîrca, iar la urmă unul din cei doi cîini care o urma peste tot. La început catîrca trebuia să se obişnuiască cu încărcătura şi înainta şovăind. Era nevoie de mai multă prudenţă la coborîre decît la urcare cu ea pentru că samarul îi dezechilibra picioarele din faţă şi la pantele abrupte trebuia s-o ajuţi ţinînd foarte ferm frînghia de la gîtul ei. Dar apoi, în capătul păşunii, cărarea traversa torentul şi devenea lină. Era locul în care odată îl privisem pe Bruno dispărînd pe motocicleta lui înainte să pierd legătura cu el în toţi acei ani. De acolo eu şi Lara am putut să înaintăm unul lîngă altul, cu cîinele care tot intra şi ieşea din pădure vînînd sălbăticiuni şi catîrca la un pas în urma noastră, o prezență liniștită cu răsuflarea și zgomotul copitelor ei.

— Ce vrea să-ți spună cînd îţi zice așa? a spus Lara.

— Aşa cum?

— Berio.

— A, vrea să-mi amintească ceva, cred. E numele pe care mi-l dăduse cînd eram mic.

— Şi ce trebuie să-ţi aminteşti?

— De drumul ăsta. De cîte ori nu l-am făcut sus-jos, mama ei de treabă! În august urcam de la Grana în fiecare zi şi el părăsea păşunea ca să fugă cu mine. Pe urmă o lua rău pe coajă de la unchi-su, dar puţin îi păsa. Cu douăzeci de ani în urmă. Şi acum sîntem aici şi-i ducem jos brînza. Totul s-a schimbat şi nu s-a schimbat nimic.

— Ce s-a schimbat mai mult?

— Ferma, în mod sigur. Şi torentul. Era foarte diferit odată. Noi ne jucam acolo jos, ştii?

— Da, a spus Lara. Jocul torentului.

Am rămas tăcut o vreme. Gîndindu-mă la cărare, îmi venise în minte ziua aceea cînd mă dusesem prima dată cu tata să-l cunoaştem pe unchiul

lui Bruno. Astfel, în timp ce eu şi Lara coboram, mi-am zis că văd urcînd din trecut un băieţel care mergea în faţa tatălui lui. Tatăl avea un pulover roşu şi pantaloni trei sferturi, sufla ca nişte foale şi îl îmboldea pe fiu. Salutare! mi-am imaginat că-i spun. Se mişcă repede băieţelul, nu glumă! Cine ştie dacă tata s-ar fi oprit să-l salute pe omul acesta care cobora din viitor cu o fată, o catîrcă, un cîine şi o încărcătură de brînză toma.

— Bruno e un pic îngrijorat din cauza ta, a zis Lara.

— Din cauza mea?

— Spune că eşti mereu singur. Crede că nu eşti tocmai bine.

Am început să rîd.

— Voi discutaţi despre aşa ceva?

— Din cînd în cînd.

— Şi tu ce crezi?

— Nu ştiu.

S-a gîndit o clipă, apoi a adăugat:

— Că aşa ai ales. Şi că, mai devreme sau mai tîrziu, o să te saturi să fii singur şi o să găseşti pe cineva. Dar aşa ai ales tu să trăieşti, deci e bine.

— Corect, am spus.

Apoi, ca s-o dau pe glumă, am adăugat:

— Şi, în schimb, ştii ce mi-a spus mie? Că te-a cerut de soţie, dar că tu nici nu vrei să auzi.

— Cu nebunul ăla? a răspuns rîzînd. Nici gînd!

— De ce?

— Dar cine se căsătoreşte cu unul care nu vrea să coboare de pe munte? Unul care a cheltuit tot ce avea ca să stea acolo sus să facă brînză?

— E atît de grav? am întrebat.

— Uită-te şi tu. Muncim de o lună şi jumătate şi asta e tot ce avem, a spus făcînd un semn înapoia noastră.

A devenit serioasă. O bună bucată de vreme a păstrat tăcerea, absorbită de gîndurile ei. Aproape că ajunseserăm, cînd a spus:

— Mie îmi place mult ce facem. Chiar şi cînd plouă toată ziua şi stau cu vacile la păscut. Mă linişteşte foarte mult, mi se pare că pot să mă gîndesc serios la una şi la alta şi că multe lucruri nu mai au importanţă. Dacă te uiţi la bani, e o nebunie. Dar nu mi-aș dori o altă viaţă acum. Mi-o doresc pe asta.

În piațeta din Grana, între un tractor şi o betonieră şi maşina mea nemișcată din loc de o lună era o camionetă albă. Doi muncitori săpau un şanţ la marginea străzii. Un bărbat pe care nu-l văzusem niciodată ne aştepta: avea vreo cincizeci de ani şi o înfăţişare deloc ieşită din comun, în afară de faptul că era ciudat să vezi maşini, motoare, asfalt şi haine curate după toate zilele alea petrecute pe munte cu animalele. Am ajutat-o pe Lara să descarce brînza şi bărbatul a verificat calupurile unul cîte unul, pipăind coaja, adulmecînd, lovind cu încheieturile degetelor de cîteva ori ca să simtă dacă înăuntru erau bule de aer. A părut mulţumit. Avea un cîntar în camionetă şi a cîntărit toată brînza pe măsură ce o încărca, a notat greutatea într-un registru şi o sumă pe o chitanţă pe care i-a dat-o apoi Larei. Iată scrise acolo primele lor cîştiguri. Am tras cu ochiul la ea în timp ce se uita la numărul acela, dar n-am reuşit să surprind nici o reacţie. Mi-a făcut un semn de rămas-bun pe geamul maşinii, apoi a pornit pe cărare cu catîrca şi cîinele; au dispărut în pădure şi pădurea i-a luat înapoi ca pe creaturile ei.

La Torino am eliberat apartamentul în care locuisem în ultimii zece ani. Devenise inutil la cît de puţin îl foloseam, şi totuşi am simţit o anume melancolie cînd l-am părăsit. Îmi aminteam foarte bine ce însemnase să merg să locuiesc acolo cînd oraşul mi se părea plin de promisiuni pentru viitor. Nu ştiam dacă mă iluzionasem eu sau el nu şi le ţinuse, dar să goleşti

într-o zi o casă umplută în ani de zile, să scoţi dintr-odată obiectele pe care le dusesem înăuntru unul cîte unul era ca şi cum ai fi luat înapoi un inel de logodnă, te-ai fi resemnat să renunți.

Un prieten îmi închiria o cameră la preţ mic pentru perioadele mele torineze. Am încărcat alte cutii în maşină şi le-am dus la mama, la Milano. De pe autostradă masivul Monte Rosa se ivea deasupra pîclei ca un miraj: în oraş căldura topea asfaltul şi mi se părea că mut inutil lucruri dintr-un loc în altul, urcînd şi coborînd scări de blocuri spre a ispăşi cine ştie ce păcat săvîrşit în trecut.

Mama mea era la Grana în perioada aceea, aşa că am petrecut mai mult de o lună singur în vechiul apartament, ziua făcînd turul birourilor producătorilor cu care lucram, seara privind traficul de la fereastră, imaginîndu-mi rîul vlăguit îngropat sub bulevard. Nu era nimic care să-mi aparţină, nimic căruia să simt că-i aparţin. Încercam să găsesc producători pentru o serie de documentare despre Himalaya care m-ar fi ţinut departe mult timp. A fost nevoie de o grămadă de întîlniri fără rezultat pînă să dau de cineva dispus să-mi acorde încredere; în cele din urmă am obţinut o sumă care-mi ajungea să plătesc drumul şi cam atît, dar îmi era suficient.

Cînd am urcat din nou la Grana, în septembrie, sufla un vînt rece şi pe cîteva hornuri din sat ieșea fum. Am coborît din maşină şi am simţit că emanam un miros care nu-mi plăcea, aşa că la începutul cărării mi-am spălat faţa şi gîtul în torent; în pădure mi-am frecat mîinile cu o crenguţă verde de zadă. Erau ritualurile mele obişnuite, dar ştiam că ar fi fost nevoie de cîteva zile ca să scap cu adevărat de mirosul de oraş.

De-a lungul văii largi păşunile începeau să îngălbenească. Pe terenurile lui Bruno, dincolo de podul din bîrne, malul torentului era bătătorit tot de copitele cirezii: de acolo în sus iarba se termina, chelită şi deja fertilizată cu bălegar, şi rămîneau zone de pămînt arat unde cîteva vaci scormoneau în

zilele cu vreme urîtă, cînd mirosul de furtună le agita. Îl simţeam şi acum în aer, împreună cu cel puternic al bălegarului şi al fumului de lemne care se ridica de la coliba lui Bruno. Era ora în care făcea brînza, aşa că am decis să merg mai departe şi să cobor să-l vizitez altă dată.

După ce am trecut de grajd, am auzit sunetul tălăngilor şi am văzut-o pe Lara cu vacile la păscut sus, departe de cărare, pe povîrnişurile unde mai rămăsese iarbă; i-am făcut un semn de salut şi ea, care mă văzuse deja de o bucată de vreme, m-a salutat la rîndul ei ridicîndu-şi umbrela strînsă. Cădeau primele picături şi, după toate nopţile acelea tulburate de căldură şi de vise agitate, mă simţeam doborît de oboseală: nu voiam decît să ajung la *barma*, să aprind focul și să dorm. Nimic nu se compara cu un somn zdravăn în bîrlogul meu din munţi ca să-mi revin.

Au urmat trei zile de ceaţă în care m-am îndepărtat puţin de casă. Stăteam la fereastră şi mă uitam cum norii se ridicau din vale şi pătrundeau în pădure, trecînd printre ramurile de zade şi estompînd culorile steguleţelor mele de rugăciune pînă le înghiţeau cu totul. În casă presiunea joasă stingea focul din sobă, mă afuma în timp ce citeam şi scriam. Atunci ieşeam în ceaţă şi-mi dezmorţeam picioarele coborînd pînă la lac. Aruncam o piatră care dispărea în neant mult înainte să se audă bufnitura invizibilă în apă şi-mi imaginam bancuri de peştişori curioşi înotînd în jurul ei. Seara ascultam cîteva posturi de radio elveţiene gîndindu-mă la anul care mă aştepta. Era o stare de incubaţie potrivită pentru marile aventuri.

A treia zi cineva a bătut la uşă. Era Bruno.

— Deci e adevărat că te-ai întors. Vii pe munte? a zis.

— Acum? am întrebat, dat fiind că afară era totul alb. O fi fost miezul zilei, dar putea să fie orice oră.

— Hai, îţi arăt ceva.

— Şi vacile?

— Lasă-le-ncolo pe vaci. Doar nu mor.

Aşa că ne-am pornit să urcăm povîrnișul, de-a lungul potecii care ducea la lacul de sus. Bruno avea cizmele de cauciuc şi era murdar de bălegar pînă la coapse şi, în timp ce mergeam, mi-a povestit că fusese nevoit să se bage în groapa cu bălegar ca să scoată o vacă ce căzuse acolo din cauza ceții. A rîs. Urca în goană, aşa că făceam eforturi să mă ţin după el. Pe unul din cîini îl muşcase o viperă, a spus: îşi dăduse seama pentru că îl vedea mereu la apă, bînd încontinuu din cauza fierbinţelii, şi, cînd l-a controlat, a găsit urmele colţilor viperei în burta umflată. Se tîra în aşa hal, că ţi se făcea milă de el şi Lara îl pusese deja pe catîrcă să-l ducă la un doctor, dar mama lui îi spusese să-i dea lapte după plac, numai lapte, nici un pic de apă şi nici mîncare, şi acum se vindecase şi, încet-încet, îşi recăpăta puterile.

— Cu animalele înveţi mereu ceva nou, a spus. A clătinat din cap, apoi a început din nou să urce cu pasul ăla al lui care mă rupea. Pînă la celălalt lac a continuat să-mi povestească de vaci, lapte, bălegar, iarbă, pentru că în timpul absenţei mele se întîmplaseră o grămadă de lucruri despre care trebuia să fiu informat. Se gîndea, pe viitor, să ducă sus cîţiva iepuri şi cîteva găini, dar trebuia să construiască nişte coteţe ca lumea, pentru că erau vulpi prin preajmă. Şi acvile. N-ai crede, a spus, dar acvila e şi mai feroce decît vulpea cu animalele de curte.

Nu m-a întrebat cum mersese treaba la Torino sau la Milano. N-a vrut să ştie ce învîrtisem toată luna. Vorbea de vulpi şi acvile şi iepuri şi găini, şi, ca întotdeauna, se prefăcea că oraşul n-ar exista şi că eu n-aş avea o viaţă departe de acolo: prietenia noastră sălăşluia pe acel munte şi ce se întîmpla în vale nu trebuia s-o atingă.

— Şi gospodăria cum merge? am întrebat în timp ce-mi trăgeam sufletul pe malul micului lac.

Bruno a ridicat din umeri.

— Bine, a spus.

— Au ieşit socotelile?

S-a strîmbat. M-a privit de parcă voiam să ridic o chestiune sîcîitoare numai din plăcerea de a-i strica ziua. Apoi a spus:

— De socoteli se ocupă Lara. Eu am încercat să le ţin, dar nu cred că mă pricep.

Am urcat pe grohotiş în ceaţa deasă. Fără cărare, mergeam fiecare pe drumul lui. Nu se vedea suficient pentru a urmări momîile şi, de fapt, le-am pierdut aproape imediat, urmînd mai degrabă panta, instinctul, contururile pe care grohotişul însuşi le sugera. Urcam pe bîjbîite şi din cînd în cînd simţeam zgomotul pietrelor pe care Bruno le disloca deasupra mea sau sub mine, îi zăream silueta şi mă ţineam după el. Dacă ne îndepărtam prea mult, unul striga: *hei?*, iar celălalt răspundea: *hei!* Ajustam traseul ca două bărci în ceaţă.

Pînă cînd, la un moment dat, mi-am dat seama că lumina se schimba. Acum arunca umbre pe stîncile din faţa mea. Am ridicat privirea şi am văzut o nuanţă de albastru în aburii de umiditate tot mai rarefiaţi şi după cîţiva paşi ieşisem din ceaţă: m-am trezit brusc că mă uit de jur împrejur în plin soare, cu cerul de septembrie deasupra capului şi albul compact al norilor sub picioare. Ne aflam la peste două mii cinci sute de metri. Puţine piscuri apăreau la altitudinea aceea ca un arhipelag, ieşind la suprafaţă ca nişte lanţuri muntoase scufundate.

Am văzut şi că ne aflam pe lîngă drumul spre vîrful muntelui Grenon, sau cel puţin pe lîngă calea obişnuită: dar în loc să traversez grohotişul îndreptîndu-mă spre trecătoare, m-am gîndit să încerc să ajung la creasta de deasupra mea. Mi-am dat seama că nu era dificilă. Tot suind, am început să nutresc fantezia unei premiere absolute, de înregistrat în arhivele C.A.I. alături de autorul ei: creastă de nord-vest a muntelui Grenon, prima

ascensiune solitară, Pietro Guasti, 2008. Dar puţin mai încolo, pe o mică terasă, am dat peste nişte conserve ruginite, de carne sau poate de sardine, din acelea pe care cu mulţi ani în urmă, pe munte, nimeni nu avea grijă să le ducă înapoi în vale. Astfel am ştiut încă o dată că cineva mi-o luase înainte.

O ravenă separa creasta mea de cea a căii obişnuite, tot mai abruptă pe măsură ce urca. Bruno o luase pe acolo şi am văzut că pe pantă inventase o tehnică proprie: punea jos şi mîinile şi urca în patru labe, în viteză, alegînd punctele de sprijin instinctiv şi fără să se lase niciodată cu toată greutatea în mîini. Uneori terenul îi ceda sub picioare sau sub mîini, dar el trecuse deja mai departe şi pietrele continuau să se rostogolească asemenea unor mici avalanşe care aminteau de trecerea lui. *Omo servadzo*, m-am gîndit. Am ajuns sus înaintea lui şi am avut timp să-i admir din vîrf stilul cel nou.

— De la cine ai învăţat să urci în felul ăsta? l-am întrebat.

— De la caprele-nerge. Mă uitam la ele o dată şi mi-am zis: ia să încerc şi eu.

— Şi funcţionează?

— În fine. Mai trebuie să-l pun un pic la punct.

— Tu ştiai că aveam să ieşim din nori?

— Speram.

Ne-am aşezat lîngă grămada de pietre unde găsisem odinioară cuvintele tatălui meu. Soarele sculpta fiecare muchie şi fiecare adîncitură a inscripţiei, făcînd acelaşi lucru pe chipul lui Bruno: avea riduri noi în jurul ochilor, umbre sub pomeţi, zbîrcituri pe care nu mi le aminteam. Primul lui sezon la fermă trebuie că fusese dur.

Acela mi s-a părut momentul potrivit să-i vorbesc de călătoria mea. I-am zis că, la Milano, strînsesem finanţări ca să stau plecat cel puţin un an. Voiam să fac înconjurul regiunilor din Nepal şi să povestesc despre populaţiile din munţii aceia: erau foarte multe în văile Himalayei, toate

diferite între ele. Urma să plec în octombrie, imediat cum se termina anotimpul musonic. Aveam puţini bani, dar multe contacte cu oameni care munceau acolo şi care o să mă ajute şi o să mă găzduiască. I-am mărturisit că părăsisem locuinţa din Torino, că acum nu mai aveam casă, nici nu-mi doream, şi dacă în Nepal lucrurile aveau să meargă bine, aş fi putut rămîne acolo şi mai mult.

Bruno m-a ascultat în tăcere. Cînd am terminat de vorbit, a stat puţin să reflecteze la implicaţiile discursului meu. Privea masivul Monte Rosa şi a spus:

— Îţi aminteşti cînd am fost atunci cu tatăl tău?

— Sigur că-mi amintesc.

— Eu mă gîndesc la momentul ăla din cînd în cînd, ştii? Gheaţa din ziua aia o fi ajuns în fundul prăpastiei?

— Nu cred. Trebuie să fie încă la jumătatea drumului.

— Așa cred și eu.

Apoi a întrebat:

— Himalaya seamănă puţin cu munții noștri?

— Nu, am răspuns. Deloc.

Era dificil să-i explic de ce, dar voiam să încerc, aşa că am adăugat:

— Ştii monumentele alea enorme prăbuşite, ca la Roma, la Atena? Templele alea antice din care rămîn doar cîteva coloane şi nişte pietre pe jos, care odinioară erau zidurile. Vezi tu, Himalaya e ca templul originar. Ca şi cum l-ai putea vedea întreg, după ce toată viaţă ai văzut numai ruine.

Am regretat imediat că vorbisem în felul acela. Bruno privea cu atenție gheţarii de deasupra norilor şi m-am gîndit că în lunile următoare o să mi-l amintesc aşa, ca pe păzitorul acelei grămezi de dărîmături.

Apoi s-a ridicat.

— Vremea mulsului, a spus. Cobori şi tu?

— Cred că mai stau aici un pic, am răspuns.

— Bine faci. Cine are chef să se întoarcă acolo jos?

A pornit pe ravena pe care urcase şi a dispărut printre stînci. L-am revăzut după cîteva minute, cu vreo sută de metri mai jos. Era o limbă de zăpadă acolo, toată deplasată spre nord, şi el traversase grohotişul ca să ajungă la ea. A atins vîrful acelui mic troian cu piciorul ca să-i simtă consistenţa. A ridicat privirea spre mine şi m-a salutat, iar eu l-am salutat la rîndul meu cu un gest larg, care să se vadă de departe. Zăpada era probabil îngheţată bocnă, pentru că Bruno a sărit pe ea şi a prins viteză: a coborît cu picioarele crăcănate, schiind pe cizmele lui de lucru, rotindu-şi braţele ca să-şi menţină echilibrul, şi într-o clipă l-a înghiţit ceaţa.

Unsprezece

Anita s-a născut toamna, ca muntenii.

Eu nu eram acolo în anul acela: în Nepal intrasem în legătură cu lumea organizaţiilor non-guvernamentale şi colaboram cu unele dintre ele. Filmam documentare în satele în care se construiau şcoli sau spitale, se iniţiau proiecte agricole sau din cele menite să asigure locuri de muncă pentru femei şi uneori se pregăteau tabere pentru refugiaţii tibetani. Nu tot ce vedeam îmi plăcea. Conducătorii din Kathmandu nu erau altceva decît politicieni de carieră. Dar la munte, în schimb, întîlneam oameni de toate soiurile, de la hipioţi bătrîni la studenţi aflaţi în Serviciul Civil Internaţional, de la medici voluntari la alpinişti care, între o expediţie şi alta, se opreau să facă pe zidarii. Nici aceea nu era o umanitate imună la ambiţie şi conflicte de putere, dar idealismul nu-i lipsea. Iar eu mă simţeam bine între idealişti.

Eram în Mustang, în iunie, un podiş arid la graniţa cu Tibetul, cu căsuţe albe adăpostite pe stînca roşie, cînd mama mi-a scris să-mi spună că tocmai urcase la Grana şi aflase că Lara era însărcinată în cinci luni. S-a simţit imediat chemată la datorie. Toată vara mi-a trimis rapoarte care semănau cu nişte buletine medicale: în iunie Lara îşi scrîntise glezna cînd era la păscut şi continuase să şchiopăteze zile în şir; în iulie, cu pielea aceea foarte albă a ei, făcuse febră de la insolaţia căpătată la strînsul fînului; în august, de-acum cu picioarele umflate şi dureri de spate, încă ducea jos brînza cu catîrca de două ori pe săptămînă. Mama o obliga să se odihnească. Lara nu voia să audă. Cînd Bruno a propus să angajeze un muncitor în locul ei, a

protestat spunînd că şi vacile erau toate gestante şi doar nu făceau atîtea mutre; dimpotrivă, văzîndu-le aşa liniştite, se relaxa şi ea.

Eu eram la Kathmandu acum, în plin anotimp musonic. În fiecare zi orașul era biciuit de cîte o furtună. Atunci traficul lui dement de motociclete și biciclete se oprea, haitele lui de cîini vagabonzi se refugiau sub streșini, străzile lui se transformau în rîuri de noroi și murdărie, iar eu mă închideam în vreun oficiu poștal, în fața unui computer arhaic, să aflu noutățile. Mama mă surprindea. Nu știam cine mă uimea mai tare: Lara, care îşi năștea primul copil la fermă, sau această femeie de șaptezeci de ani care urca pe jos s-o viziteze și, o dată pe lună, o însoțea la spital. Ecografia din august a stabilit fără urmă de îndoială că avea să fie fată. Lara a continuat să iasă la păscut și după asta, cu burta care de-acum îi împiedica orice altă mișcare în afară de a merge în fața cirezii și a se așeza sub un copac să o păzească.

Apoi, în ultima duminică din septembrie, cu părul țesălat și lucios, zgărzile de piele cu intarsii și tălăngile de gală, vacile au coborît în vale într-o paradă solemnă de sfîrșit de sezon. Bruno le-a instalat în grajdul pe care îl închiria pentru iarnă și din clipa aceea nu-i rămînea decît să aștepte. Făcuse probabil niște socoteli de muntean, pentru că Lara a născut la scurt timp, ca și cum și aceea ar fi fost o muncă sezonieră.

Îmi amintesc unde eram cînd mama mi-a dat vestea: în regiunea Dolpo de jos, pe malul unui lac care semăna incredibil cu un lac alpin, înconjurat de o pădure de molid și mici temple budiste, împreună cu o fată pe care o cunoscusem la Kathmandu. Ea lucra în oraș la un orfelinat, dar în acele zile ne luaserăm o vacanță ca să mergem pe munte singuri. Într-un refugiu fără sobă, la trei mii cinci sute de metri, ai cărui pereți nu erau altceva decît niște scîndurele din lemn vopsite în albastru, uniserăm doi saci de dormit și stăteam îmbrăţişaţi înăuntru: priveam prin fereastră cerul înstelat și vîrfurile brazilor în timp ce ea dormea. Am văzut luna răsărind la un moment dat.

Am rămas treaz mult timp gîndindu-mă la prietenul meu Bruno care devenise tată.

Cînd m-am întors în Italia, în 2010, am găsit-o adîncită într-o criză economică grotescă. Milano o anunța încă din aeroportul său aflat într-o stare de abandon, cu patru avioane pe kilometri de piste și vitrinele magazinelor marilor case de modă sclipind în sălile pustii. Din trenul care mă ducea în oraș, înghețat de la aerul condiționat în seara de iulie, am văzut pretutindeni vaste terenuri goale, șantiere, macarale foarte înalte suspendate în aer, zgîrie-nori cu înfățișări bizare care căpătau formă la orizont. Nu înțelegeam cum de toate ziarele scriau că banii se terminaseră cînd la Milano, ca şi la Torino, constatam o frenezie de a construi ca în anii de vîrf ai economiei. A merge să-mi caut vechii prieteni a semănat cu a face turul saloanelor de spital: casele de producție, agențiile de publicitate și canalele de televiziune cu care eu lucrasem se închideau din cauza falimentului și mulți dintre ei zăceau pe canapea nefăcînd nimic. La patruzeci de ani sau aproape, se mulţumeau să muncească cu ziua și să accepte bani de la părinții pensionari. Păi, uită-te afară, mi-a zis unul, nu vezi că se ivesc clădiri peste tot? Cine fură ce ni se cuvenea nouă? Oriunde mergeam, respiram aerul acesta de deziluzie și de furie, acest sentiment de nedreptate nutrit de o întreagă generație. Era o ușurare că aveam deja în buzunar biletul cu care urma să plec din nou.

După cîteva zile am urcat într-un autocar spre munte, apoi am luat altul unde începea valea și am coborît în fața barului unde odată mama și cu mine ne duceam să dăm telefon, deși cabina noastră roșie nu mai exista de ceva timp. Am parcurs cărarea pe jos ca atunci. Vechea potecă de catîri tăia serpentinele străzii asfaltate și era imediat înghițită de muri și de frunziș, aşa că, în loc s-o urmez, am urcat în pădure ghidîndu-mă după ce-mi

aduceam aminte. Cînd am ieșit din ea, am descoperit că lîngă ruinele turnului se ivise un releu de telefonie mobilă și jos în defileu un dig de ciment întrerupea cursul torentului. Mica invazie artificială era plină de noroiul dezghețului: un excavator îl aduna din apă și îl descărca pe mal, distrugînd cu șanțuri de șenile și nisip mocirlos pajiștile unde Bruno mergea cu vacile la păscut cînd era mic.

Apoi, ca întotdeauna, am trecut de Grana și mi s-a părut că las în urmă orice înveninare. Era la fel cum, pe muntele Annapurna, intri în valea sacră: numai că aici nu exista nici un precept religios, uitarea menținea fiecare lucru intact. Am regăsit luminișul pe care eu și Bruno, cînd eram mici, îl numeam *joagărul*, pentru că rămăseseră acolo două șine și un căruț care fuseseră folosite cine știe cînd pentru tăierea bîrnelor de construcție. În apropiere pornea un funicular care trimitea acele bîrne la ferme, cu cablul său de oțel înfășurat în jurul unei zade și deja înghițit de scoarță. Trecuseră cu vederea muntele copilăriei mele pentru că nu valora nimic, și acesta era norocul lui. Am încetinit pasul aşa cum șopteau șerpașii nepalezi la mare altitudine. *Bistare, bistare*. Nu voiam să se termine prea repede. De fiecare dată cînd mă întorceam acolo sus, mi se părea că mă întorc la mine însumi, la locul în care eram eu și mă simțeam bine.

La fermă mă așteptau cu prînzul. Bruno, Lara, mica Anita care, avînd mai puțin de un an, se juca pe o pătură în mijlocul pășunii, mama care n-o pierdea din ochi o clipă.

— E unchiul Pietro, Anita, uite! a spus ea și imediat mi-a adus-o ca să ne împrietenim.

Copila m-a studiat suspicioasă, a făcut-o curioasă barba mea, a tras de ea și a scos un sunet pe care nu l-am înțeles, a rîs în faţa acestei descoperiri. Mama părea altă femeie în comparație cu bătrîna de la care îmi luasem rămas-bun cînd am plecat. Dar nu doar ea, toată ferma era mai plină de

viață față de cum mi-o aminteam: se vedeau găini și iepuri, catîrca, vacile, cîinii, un foc pe care fierbeau mămăliga și un stufat, masa așezată în aer liber.

Bruno era atît de bucuros să mă vadă, încît m-a îmbrățișat. Era un gest neobișnuit pentru noi, aşa că, în timp ce mă strîngea în braţe, m-am gîndit: s-o fi schimbat ceva? Cînd ne-am desprins din îmbrăţişare, i-am privit cu atenţie chipul căutînd ridurile, părul încărunţit, povara vîrstei oglindită în trăsături. Am avut senzația că şi el caută aceleași semne la mine. Tot noi eram? Apoi m-a pus să iau loc în capul mesei și a turnat de băut, patru pahare pline cu vîrf de vin roșu ca să ciocnim pentru întoarcerea mea.

Nu mai eram obișnuit cu vinul, nici cu carnea, și în curînd m-am simțit amețit de la amîndouă. Vorbeam fără oprelişti. Lara și mama se ridicau pe rînd ca să aibă grijă de Anita, pînă cînd fetiței i s-a făcut somn și a fost un semn, cred, sau o înţelegere tacită între ele, și mama mea a luat-o în brațe și s-a îndepărtat legănînd-o. Adusesem în dar un ceainic, cești și o punguţă cu ceai negru, așa că după prînz l-am pregătit în stil tibetan, cu unt și cu sare, chiar dacă untul de la fermă nu era tare și rînced precum cel de iac. În timp ce amestecam, am povestit că în Tibet untul se folosea în toate felurile: se ardea în felinare, se întindea ca pomadă pe părul femeilor, era amestecat cu oasele la înmormîntările celeste.

— Ce? a spus Bruno.

Atunci le-am explicat că pe platourile înalte nu era suficient lemn ca să arzi cadavrele: mortul era jupuit de piele și lăsat în vîrful unei coline ca să-l devoreze ulii. După cîteva zile se duceau din nou sus și găseau doar oasele. Craniul și scheletul erau pisate și amestecate cu unt și făină, așa încît și acelea deveneau mîncare pentru păsări.

— Ce oroare, a zis Lara.

— De ce? a întrebat Bruno.

— Nu te gîndeşti? Mortul care zace acolo pe pămînt și ulii care-l devorează bucată cu bucată.

— Păi, nu-i mare diferenţă dacă stai într-o groapă, am spus. Oricum ceva te mănîncă.

— Da, dar măcar nu-l vezi, a spus Lara.

— Ba e frumos, a spus Bruno. Hrană pentru păsări.

Ceaiul, în schimb, l-a îngreţoşat, aşa că şi-a golit ceașca și pe ale noastre și le-a umplut cu grappa dintr-o sticlă mare. Eram toți trei un pic beți în acel moment. I-a înconjurat umerii Larei cu braţul și a spus:

— Și fetele de pe Himalaya cum sînt? Frumoase ca alea din Alpi?

Cred că am devenit serios fără să vreau. Am bălmăjit un răspuns.

— Doar nu ești călugăr budist, ă? a spus Bruno. Dar Lara înțelesese motivul reticenței mele și a răspuns în locul meu:

— Nu, nu. O fată care să-i țină companie există.

Atunci Bruno m-a privit drept în față și a rîs, pentru că a văzut că era adevărat, iar eu, instinctiv, am căutat-o din priviri pe mama, prea departe ca să audă.

Mai tîrziu m-am dus să mă întind sub o zadă bătrînă, un copac solitar care domina pajiștile de deasupra caselor. Am stat cu ochii întredeschiși și mîinile la ceafă privind piscurile și crestele muntelui Grenon printre ramuri și lăsînd somnul să mă cotropească. De fiecare dată imaginea aceea mă ducea iarăşi cu gîndul la tata. M-am gîndit că, într-un fel, fără s-o știe, el crease familia ciudată în mijlocul căreia mă aflam. Cine știe ce-ar fi zis văzîndu-ne pe toți împreună la prînz. Soția lui, fiul lui, celălalt fiu al lui de la munte, o tînără femeie și o fetiță. Dacă am fi fost frați, m-am gîndit, Bruno ar fi fost fără îndoială primul născut. El era cel care construia. Constructorul de case, de familii, de gospodării; fratele mai mare cu terenurile lui, animalele lui, odraslele lui. Eu eram frățiorul risipitor. Cel

care nu se căsătorește, nu face copii și pleacă în lume fără să trimită vești luni de zile, doar ca să se nimerească pe urmă acasă în ziua de sărbătoare și chiar la ora prînzului. Cine ar fi zis, ei, tată? Cu aceste reverii provocate de alcool am adormit la soare.

În vara aceea am petrecut cîteva săptămîni cu ei. Nu suficient ca să nu mă mai simt în vizită, dar nici așa de puțin încît să stau fără să fac nimic. Sus, la *barma*, doi ani de absență lăsaseră urme, aşa încît, atunci cînd am văzut căsuța, mi-a venit să-i cer scuze: buruienile începuseră deja s-o împresoare, diferite bîrne ale acoperișului erau curbate și desprinse și, cînd am plecat, uitasem să scot bucata de horn care ieșea din zid, așa că zăpada mi-o rupsese, provocînd pagube pînă în casă. Muntelui i-ar fi fost de-ajuns doar cîțiva ani ca să și-o ia înapoi și s-o reducă iarăşi la grămada de pietre care fusese odată. Aşa că m-am hotărît să-mi petrec zilele acelea ca să mă ocup de ea, s-o pregătesc pentru noua mea plecare.

În timpul petrecut cu Bruno și Lara am descoperit că altceva începuse să se strice cît fusesem plecat. Cînd mama nu era de faţă și Anita dormea, ferma cea fericită se transforma într-o firmă cu datorii și prietenii mei în doi asociați certăreți. Lara numai despre asta vorbea. Ce cîștigau pe brînză, mi-a zis, nu le ajungea să plătească ratele împrumutului. Banii intrau și ieșeau fără ca lor să le rămînă ceva în buzunar, timp în care datoria la bancă era intactă. Dar vara, trăind acolo sus, reușeau să fie autonomi sau aproape; iarna, cu închirierea grajdului și celelalte cheltuieli, nu se descurcau. Fuseseră nevoiți să solicite un alt împrumut. Credite noi ca să plătească credite vechi.

În vara aceea Lara hotărîse să sară peste un intermediar, eliminîndu-l pe angrosistul pe care îl întîlnisem și eu și să vîndă direct comercianților, chiar dacă asta însemna o groază de treabă în plus pentru ea. De două ori pe săptămînă o lăsa pe fetiță la Grana cu mama mea și se ducea cu mașina să

livreze marfa, timp în care Bruno era nevoit să se descurce singur la fermă; ar fi trebuit să angajeze pe cineva și ar fi luat-o de la capăt.

Cînd ea îmi povestea lucrurile astea, Bruno începea imediat să pufnească.

— Nu putem să schimbăm subiectul? a spus într-o seară. N-apucăm să-l vedem mai deloc pe Pietro, chiar trebuie să stăm şi să vorbim tot timpul despre bani?

Lara s-a supărat.

— Atunci despre ce să vorbim? a spus. Nu știu, despre iaci? Ce zici, Pietro, n-am putea să punem pe picioare o crescătorie de iaci?

— E o idee, a comentat Bruno.

— Tu-l auzi? mi-a zis Lara. El trăiește în vîrful muntelui, n-are problemele noastre, ale muritorilor de rînd. Apoi către el: Dar te-ai băgat singur în necazul ăsta, de!

— Într-adevăr, a spus Bruno. Sînt datoriile mele, nu-ţi bate capul prea mult cu ele.

La auzul acestor cuvinte ea l-a ţintuit mînioasă cu privirea, s-a ridicat brusc și a plecat. El a regretat imediat că-i răspunsese urît.

— Are dreptate, mi-a zis cînd am rămas singuri. Dar ce să fac, de muncit nu pot să muncesc mai mult. Și doar nu rezolvi nimic dacă te gîndești mereu la bani, aşa că mai bine te gîndești la ceva mai bun, nu?

— Dar cît vă trebuie? am întrebat.

— Las-o baltă. Dacă-ți spun, te sperii.

— Te pot ajuta eu. Pot sta aici să muncesc pînă la sfîrșitul sezonului.

— Nu, mulțumesc.

— Ei, nu trebuie să mă plătești. O fac cu plăcere.

— Nu, a spus Bruno sec.

În zilele care mai rămăseseră pînă la plecarea mea n-am mai revenit asupra subiectului. Lara stătea singură, supărată, îngrijorată, chipurile foarte ocupată cu fetița. Bruno se prefăcea că nu se întîmplase nimic. Eu făceam drumuri sus-jos de la Grana ca să procur material pentru a repara căsuța: refăcusem cimentul unde se deteriorase, astupasem găurile din tubul hornului, curățasem de buruieni terenul dimprejur. Dădusem la tăiat bîrne de zadă identice cu cele vechi și eram pe acoperiș să le înlocuiesc cînd Bruno a venit să mă salute: poate că voia să mergem pe munte, dar, văzîndu-mă acolo sus, s-a răzgîndit și a urcat pe acoperiș cu mine.

Mai făcurăm munca asta cu șase ani în urmă. Ne-am regăsit rapid vechiul ritm. Bruno scotea cuiele din scîndura veche și eu o aruncam pe pajiște, apoi așezam scîndura nouă și o țineam fixă în timp ce el o bătea în cuie. Nu era nevoie să spunem nimic. Timp de o oră ni s-a părut că ne întorseserăm la vara aceea cînd viețile noastre încă trebuiau s-o apuce într-o direcție și nu aveam alte probleme în afara unui zid de construit sau a unei bîrne de înălţat. A durat prea puțin. La final, acoperișul era ca nou și eu m-am dus la fîntînă să iau două beri pe care le țineam la rece în apa sloi de gheață.

În dimineața aceea dădusem jos steguleţele de rugăciune decolorate și zdrențuite de vînt și le arsesem în sobă. Apoi agățasem unele noi fără să le mai întind între două trunchiuri, ci între peretele de stîncă și o ieşitură a casei, cu gîndul la *stupele* pe care le văzusem în Nepal. Acum fluturau în vînt deasupra epitafului tatălui meu și păreau să-l binecuvînteze. Bruno le privea cînd m-am întors sus.

— Ce scrie pe pînză? a întrebat.

— Sînt rugăciuni pentru noroc, am spus. Prosperitate. Pace. Armonie.

— Și tu crezi?

— În ce, în noroc?

— Nu, în rugăciuni.

— Nu știu. Dar mă binedispun. E deja destul, nu?

— Da, ai dreptate.

Mi-am amintit de talismanul nostru și m-am dus să văd în ce stare se găsea. Micul pin era încă acolo, subțire și strîmb ca atunci cînd îl replantasem, dar viu. Mergea pe a șaptea lui iarnă de-acum. Și el se unduia în vînt, dar nu inspira pace, nici armonie: mai degrabă încăpățînare. Atașament față de viață. M-am gîndit că acelea nu erau virtuți în Nepal, dar poate că în Alpi, da.

Am desfăcut berile. Cînd i-am întins una lui Bruno, l-am întrebat:

— Așadar, cum e să fii tată?

— Cum e? a spus. Ei, aș vrea și eu să știu.

A ridicat ochii spre cer și apoi a adăugat:

— Deocamdată e ușor, o iau în brațe și o mîngîi ca pe un iepuraș sau o pisicuță. Asta știu să fac, am făcut-o mereu. Greul va veni cînd va trebui să-i povestesc ceva.

— De ce?

— Păi, ce știu eu. N-am văzut decît asta în viață.

A spus *asta* și a făcut un gest cu mîna care trebuia să cuprindă lacul, pădurea, pajiștile și grohotișurile ce se întindeau în fața noastră. Nu știam dacă se îndepărtase vreodată de locul acela, nici cît de mult. Nu-l întrebasem niciodată, pe de o parte ca să nu-l jignesc, pe de alta pentru că răspunsul n-ar fi schimbat cu nimic lucrurile.

— Eu știu să mulg o vacă, știu să fac brînză, știu să tai un copac, știu să construiesc o casă, a spus el. Aș ști și să împușc un animal și să-l mănînc dacă aș muri de foame. M-am deprins de mic cu toate lucrurile astea. Dar cine m-a învățat să fiu tată? Al meu sigur nu. Pînă la urmă a trebuit să-l cotonogesc ca să mă lase în pace, ți-am povestit vreodată?

— Nu, am spus.

— S-a întîmplat așa. Munceam toată ziua pe șantier, eram mai puternic decît el. Cred că l-am caftit rău, fiindcă de atunci nu l-am mai văzut. Vai de capul lui.

A privit din nou cerul. Același vînt care făcea să fluture steguleţele mele de rugăciune împingea norii dincolo de creste.

— Aşa că zic mersi măcar că Anita e fată, în felul ăsta pot s-o iubesc și atît.

Nu-l văzusem niciodată atît de abătut. Lucrurile chiar nu mergeau așa cum sperase. Aveam aceeași senzație de neputință ca atunci cînd eram mici și el nu vorbea o zi întreagă, cufundat într-o descurajare care mi se părea absolută și iremediabilă. Aș fi vrut să ştiu vreo şmecherie de prieten vechi ca să-i ridic moralul.

Înainte să plece, mi-a venit în minte povestea celor opt munți și m-am gîndit că i-ar fi plăcut. I-am spus-o încercînd să-mi amintesc fiecare cuvînt și fiecare gest al şerpaşului meu cărător de găini. Am desenat mandala cu un cui pe o bîrnă de lemn.

— Adică tu ai fi cel care merge pe cei opt munți și eu cel care urcă pe muntele Sumeru? m-a întrebat la sfîrșit.

— Aşa s-ar părea.

— Și care din cei doi realizează ceva bun?

— Tu, am răspuns. Nu doar ca să-l încurajez, ci pentru că aşa credeam. Mă gîndesc că o știa și el.

Bruno n-a zis nimic. A privit desenul încă o dată ca să-l țină minte. Apoi m-a bătut pe umăr și a sărit jos de pe acoperiș.

Fără să-mi fi făcut vreun plan în sensul ăsta, în Nepal m-am trezit că mă ocup la rîndul meu de copii. Dar nu pe munte, ci la periferia orașului

Kathmandu, care se întindea pe toată valea lui și deja semăna cu una dintre multele mahalale de pe lumea asta. Erau copiii oamenilor care coborîseră la oraș să-și caute norocul. Uneori îşi pierduseră unul din părinți, alteori pe amîndoi, dar cel mai adesea tatăl sau mama locuiau într-o baracă, munceau ca nişte sclavi în vreo altă văgăună din acel furnicar și îi lăsau să crească pe stradă. Aşa că toţi copiii ăştia aveau parte de un destin care la munte nu exista: la Kathmandu cerșetorii copii, micile găști care se ocupau cu cine ştie ce comerţ ilegal, puştanii cretinizaţi și murdari care cotrobăiau prin gunoaie făceau parte din peisajul urban la fel ca maimuțele templelor budiste și cîinii vagabonzi.

Existau organizații care încercau să se ocupe de ei și fata cu care eram prieten lucra într-una dintre acestea. A fost inevitabil, la cîte vedeam pe stradă și-mi povestea ea, să încep să dau o mînă de ajutor. Îţi găseşti locul în lume în moduri mai puţin imprevizibile decît ai crede: după atîta cutreierat ajunsesem într-un oraş mare la poalele munţilor, cu o femeie care, în fond, făcea munca mamei mele. Şi cu care, imediat cum era posibil, fugeam la munte ca să ne recăpătăm forţele pe care oraşul ni le confisca.

Cînd umblam pe potecile acelea, mă gîndeam adesea la Bruno. Nu atît pădurile şi rîurile, cît copiii îmi aminteau de el. Mi-l aduceam aminte la vîrsta lor, crescut în ce rămînea din satul lui în agonie, cu ruinele în care să se joace singur şi o şcoală transformată în depozit. Erau multe de făcut în Nepal pentru unul cu talentele lui: noi predam engleza şi aritmetica din cărţi, dar poate că ar fi trebuit să le arătăm fiilor acelora de emigranţi cum să cultive o grădină, să construiască un grajd, să crească nişte capre, şi astfel din cînd în cînd fantazam pe marginea ideii de a-l tîrî acolo, departe de muntele lui pe ducă, să înveţe alţi munteni. Am fi putut face lucruri măreţe în partea aceea de lume.

Şi totuşi, dacă ar fi fost după noi, n-am fi vorbit ani de zile, ca şi cum prietenia noastră n-ar fi avut nevoie să i se poarte de grijă. Mama ne dădea veşti unuia despre celălalt, obişnuită să trăiască între bărbaţi care nu-şi vorbeau: îmi scria de Anita, despre cum caracterul i se forma încet-încet, de modul în care creştea sălbatică şi fără temeri. Se ataşase de fetiţa aceea şi o îngrijora să-i vadă pe părinţii ei într-o situaţie tot mai dificilă. Munceau prea mult şi-şi creau în continuare modalităţi de a munci şi mai mult, astfel că adesea, vara, mama o ţinea pe Anita cu ea la Grana ca să-i scape măcar de grija aia. Pe Lara o exasperau datoriile. Bruno se refugiase în muţenie şi în muncă. Mama nu spunea deschis de ce se temea, dar nu era greu să citeşti printre rînduri; atît ea, cît şi eu începeam să înţelegem cum avea să se termine toată povestea asta.

Au mai dus-o aşa încă puţin. În toamna anului 2013 Bruno a declarat faliment, a închis gospodăria agricolă şi i-a înmînat cheile de la fermă executorului judecătoresc. Lara s-a dus să stea la părinţii ei cu fetiţa. Chiar dacă, din cîte spunea mama, lucrurile se întîmplaseră în ordine inversă: ea hotărîse să-l părăsească şi el se dăduse bătut, resemnîndu-se să falimenteze. Nu avea importanţă. Tonul scrisorii prin care mi-a dat această veste nu era doar trist, ci alarmat, şi am înţeles că mamei îi era frică de ce putea să i se întîmple acum lui Bruno. *A pierdut tot*, mi-a scris, *şi a rămas singur. Poţi să faci ceva?*

Am recitit-o de două ori înainte să fac ceea ce în Nepal nu făcusem niciodată: m-am ridicat de la computer, am cerut voie să folosesc un telefon, am intrat într-una din cabine şi am format prefixul Italiei şi numărul lui Bruno. Era unul din locurile alea din Kathmandu în care oamenii par mereu că stau degeaba. Proprietarul îşi mînca porţia de orez şi linte, un bătrîn aşezat în apropiere îl privea şi doi puştani trăgeau cu ochiul în cabină să vadă ce făceam. Telefonul a ţîrîit de cinci sau şase ori, timp în care am

început să mă gîndesc că Bruno n-o să răspundă: după cum îl cunoşteam, era posibil să fi aruncat telefonul în pădure şi să se fi hotărît să nu mai audă de nimeni. Dar pe urmă s-a auzit un declic, un freamăt îndepărtat şi o voce agasată care spunea:

— Alo?

— Bruno, am urlat. Pietro sînt!

Puştanii au izbucnit în rîs auzindu-mă urlînd în italiană. Mi-am lipit receptorul de ureche. Decalajul convorbirilor intercontinentale s-a adăugat unui alt tip de ezitare, apoi Bruno a spus:

— Da, speram să fii tu.

N-avea chef să vorbească despre ce se întîmplase cu Lara. Dar oricum îmi puteam imagina şi singur. L-am întrebat ce face şi ce avea de gînd să facă.

A răspuns:

— Sînt bine. Sînt doar obosit. Mi-au luat ferma, ştii?

— Da. Şi cu vacile ce-ai făcut?

— A, le-am dat.

— Şi Anita?

— Anita e cu Lara la ai ei. Au unde sta acolo. Am vorbit cu ele, sînt bine.

Apoi a adăugat:

— Ascultă, voiam să te rog ceva.

— Ia zi.

— Dacă aş putea folosi casa de sus de la *barma*, pentru că acum nu prea ştiu unde să stau.

— Păi, vrei să te duci acolo sus?

— Nu vreau să văd pe nimeni, ştii cum e. Aş sta un pic la munte.

Chiar aşa a spus, *la munte*. Era foarte ciudat să-i aud vocea la un telefon din Kathmandu, o voce care ajungea pînă la mine răguşită şi distorsionată, pe care mi-era greu s-o recunosc, dar în acel moment am ştiut că era el. Era Bruno, vechiul meu prieten.

— Sigur, am spus. Stai cît vrei acolo. E casa ta.

— Mulţumesc.

Mai era un lucru pe care trebuia să-l spun, dar nu-mi venea prea uşor. Între noi nu eram obişnuiţi nici să cerem ajutor, nici să-l oferim. Fără multe ocolişuri, am întrebat:

— Ascultă, vrei să vin acolo?

În alte vremuri Bruno ar fi răspuns imediat să rămîn unde eram. În schimb, de data asta a tăcut. Cînd, în cele din urmă, a răspuns, a făcut-o pe un ton pe care nu-l mai auzisem niciodată la el. Ironic, pe de o parte. Dezarmat, pe de alta.

— Ei, ar fi frumos, a spus el.

— Atunci aranjez cîteva chestii şi vin, bine?

— Bine.

Era o după-amiază tîrzie de octombrie. Am ieşit din oficiul poştal cînd peste oraş se lăsa întunericul. În partea aceea de lume străzile nu sînt iluminate şi la apus oamenii se întorc acasă în grabă, şi se simte un fel de nelinişte din cauza nopţii care vine. Afară erau cîini, praf, motociclete, o vacă întinsă în mijlocul străzii încetinind traficul, turiştii care se îndreptau spre restaurante şi hoteluri, atmosfera unei seri de sfîrşit de vară. La Grana, în schimb, începea iarna, şi eu m-am gîndit că nu văzusem niciodată cum arată iarna acolo.

Doisprezece

Valea largă din Grana, la jumătatea lui noiembrie, era arsă de secetă şi de ger. Avea culoarea lutului galben-ruginiu, a nisipului, a teracotei, ca şi cum păşunile fuseseră pîrjolite de un incendiu. Pădurile erau încă în flăcări: pe marginile muntelui văpăile de aur şi bronz ale zadelor luminau verdele închis al brazilor şi îţi încălzeau sufletul cînd ridicai ochii spre cer. În schimb, jos în sat domnea umbra. Soarele nu ajungea pînă în fundul văii şi pămîntul era tare sub picioare, acoperit ici şi colo de o crustă de brumă. La podeţul din bîrne, cînd m-am aplecat să beau, am văzut că pe torentul meu toamna săvîrşea ceva magic: gheaţa forma alunecuşuri şi galerii, făcea să sticlească bolovanii uzi, prindea în capcană smocurile de iarbă uscată făcîndu-le să semene cu nişte sculpturi.

În timp ce urcam spre ferma lui Bruno, m-am întîlnit cu un grup de vînători. Aveau geci de camuflaj şi binocluri la gît, dar nici o puşcă. Nu mi s-au părut oameni de-ai locului, dar poate că toamna apăreau feţe noi şi intrusul eram eu. Discutau în dialect şi, cum m-au văzut, au amuţit, m-au cîntărit din priviri, m-au ignorat şi au trecut mai departe. Am descoperit la scurt timp unde se aşezaseră la pîndă: sus, la fermă, lîngă banca pe care eu şi Bruno stăteam seara am găsit nişte chiştoace şi un pachet de ţigări mototolit. Urcaseră probabil dimineaţa devreme să studieze pădurile din acel loc special de observaţie. Bruno lăsase totul în ordine cînd a plecat: baricadase uşa grajdului, închisese obloanele, stivuise lemnele pe o latură a casei, răsturnase adăpătorile şi le proptise de-a lungul zidului. Împrăştiase chiar şi bălegarul, care acum era uscat şi inodor pe păşunile îngălbenite. Mi

s-a părut doar o fermă pregătită pentru iarnă şi am rămas un pic pe loc să-mi amintesc cum era, fremătînd de sunete şi de viaţă, ultima dată cînd venisem în vizită. În tăcerea aceea s-a înălţat un urlet de pe celălalt versant al văii. Arareori îl mai auzisem, dar o dată e suficient ca să-l recunoşti în veci. E un zbieret puternic, gutural, furios, cu care cerbul îşi înspăimîntă rivalii, chiar dacă acum era tîrziu pentru reproducere. Poate că cerbul ăsta era furios şi atît. Atunci mi-am dat seama şi ce veniseră să caute vînătorii aceia.

Mi s-a întîmplat ceva asemănător puţin mai tîrziu, sus la lac. Soarele abia se ivea peste crestele muntelui Grenon şi încălzea uşor grohotişurile dinspre sud. Dar adîncitura de la picioarele povîrnişului rămînea în umbră şi la acea oră: pe apă se formase o pojghiţă de gheaţă, o semilună lucioasă şi neagră. Cînd am încercat-o cu băţul, gheaţa s-a dovedit atît de subţire, că s-a spart. Am luat o bucată din apă şi am ţinut-o sus ca să privesc prin ea, şi în momentul acela am auzit o drujbă pornind. Două accelerări şi apoi scrîşnetul lamei care muşca lemnul. Am privit în sus ca să înţeleg de unde venea. Era un mic pîlc de zade la jumătatea povîrnişului, puţin mai sus de *barma*, crescute pe un soi de terasă: trunchiul unui copac uscat ieşea în afară, despuiat şi gri, în mijlocul coamelor galbene ale celorlalţi. Am auzit drujba pătrunzînd de două ori în lemn. A urmat pauza necesară înconjurării copacului, apoi din nou volumul scrîşnetului a crescut. Vîrful zadei moarte s-a legănat. L-am văzut înclinîndu-se încet şi, în cele din urmă, cedînd brusc, cu pîrîitul crengilor care se rupeau în cădere.

— Ce vrei să-ţi spun, Pietro, a mers prost, mi-a zis Bruno în seara aceea. A ridicat din umeri ca să-mi dea de înţeles că nu avea altceva de adăugat în legătură cu acest subiect. Bea o cafea reîncălzită pe sobă şi privea afară, unde la ora 5 se făcea deja întuneric. În casă foloseam lumînări, acum cînd mica noastră moară era oprită din cauza secetei:

zărisem dincolo două pachete întregi de lumînări albe, alături de sacii de mălai, cîteva calupuri de brînză toma care mai supravieţuiseră din ultima producţie, o rezervă de conserve, cartofii, cutiile cu vin. Nu era magazia cuiva care intenţiona să coboare prea curînd. În luna care trecuse de la convorbirea noastră telefonică, Bruno îşi făcuse provizii şi îşi măcinase durerea în felul lui: afacerea cu ferma mersese prost, povestea cu Lara mersese prost, şi el vorbea despre asta sau, mai bine zis, evita să vorbească despre asta, ca şi cum ar fi fost deja o epocă îndepărtată, în timp cît şi în gîndurile lui. Mai degrabă decît să-şi amintească de ea, părea că-şi doreşte s-o uite cu desăvîrşire.

Ne-am petrecut zilele acelea de noiembrie făcînd lemne pentru iarnă. Dimineaţa amîndoi studiam povîrnişul în căutarea unui copac uscat, urcam să-l doborîm, îl curăţam de crengi, Bruno îi rotunjea vîrful cu drujba, apoi pierdeam ore întregi chinuindu-ne să-l tîrîm acasă. Îl legam cu o frînghie groasă şi îl trăgeam cu forţa braţelor. Construiserăm tobogane prin pădure, folosind scînduri vechi drept traverse, şi parapete din crengi unde buşteanul risca să ne scape pe pantă, dar oricum, mai devreme sau mai tîrziu, întîmplarea făcea să se poticnească într-un obstacol şi atunci ne revenea munca nasoală de a-l mişca de acolo. Bruno îl ocăra. Manevra un tîrnăcop ca şi cum ar fi fost o ţapină de tăietor de lemne, ridicînd buşteanul ca să-l rotească cu o jumătate de tură, încerca dintr-o parte şi apoi din cealaltă, înjura, în cele din urmă arunca tîrnăcopul şi se ducea să ia din nou drujba. Îi admirasem mereu stilul de muncă, graţia pe care o demonstra cînd folosea orice tip de unealtă, dar acum nu mai rămăsese nici urmă din ea: pornea drujba furios, o îneca, o accelera, uneori termina benzina imediat şi îi venea să azvîrle cît colo şi drujba, în fine, făcea trunchiul bucăţi şi astfel chestiunea era rezolvată, chiar dacă atunci eram nevoiţi să facem multe drumuri ca să-l ducem acasă. Apoi ne apucam să-l spargem cu ciocanul şi

penele pînă seara. Bătăile de fier pe fier vuiau pe munte, mai seci, răsunătoare, aprige cînd lovea Bruno, mai nesigure şi distonante cînd îl înlocuiam eu, pînă cînd se auzea un sunet de obiect crăpat şi trunchiul se despica şi duceam munca la bun sfîrşit cu securea.

Pe Grenon nu era încă multă zăpadă. Cea existentă lăsa să se distingă grohotişurile şi arbuştii, potecile strîmte şi rîpele, de parcă ar fi fost un strat ceva mai gros decît cel de brumă. Dar spre sfîrşitul lunii a venit un val de frig, temperatura a scăzut brusc şi într-o noapte lacul a îngheţat. A doua zi dimineaţă m-am dus jos să mă uit: gheaţa, aproape de mal, devenise opacă şi cenuşie de la zecile de mii de mici bule încastrate şi se făcea mai lucioasă şi neagră pe măsură ce priveai mai departe. Nu reuşeam nici măcar s-o zgîrii uşor cu băţul, aşa că m-am aventurat să merg pe ea şi am constatat că mă ţinea. Mă îndepărtasem cu doar cîţiva paşi cînd am auzit un huruit din adîncurile lacului care m-a făcut să alerg imediat pe mal. Odată aflat în siguranţă l-am auzit din nou: era un huruit intens, vibrant, ca o bătaie de tobă, şi se repeta într-un ritm foarte lent, poate o bătaie pe minut, poate şi mai puţin. Nu putea fi altceva decît apa care izbea în gheaţă de dedesubt. Pe timpul zilei muşcătura gerului slăbise probabil şi părea că ghionturile apei vor să spargă mormîntul în care fusese închisă.

La apus începeau serile noastre interminabile. Orizontul în fundul văii se înroşea preţ de cîteva minute înainte să se lase întunericul. Apoi, pînă venea ora de mers la culcare, lumina nu se mai schimba: se făcea ora şase, şapte, opt şi noi ne petreceam ceasurile în tăcere în faţa sobei, cu o lumînare fiecare ca să citim, focul care strălucea, vinul care trebuia să ne ajungă cît mai mult, singura distragere de la cină. În zilele alea am gătit cartofii în toate felurile posibile. Fierţi, prăjiţi, în spuză, prăjiţi în unt, băgaţi la cuptor cu brînză, ţinînd lumînarea aproape de tigaie ca să vedem dacă sînt făcuţi. Îi mîncam în zece minute şi apoi aveam parte de alte două sau trei ore de

veghe tăcută. Adevărul e că aşteptam ceva – nici nu ştiam ce – care nu se întîmpla: venisem din Nepal în ajutorul prietenului meu şi acum prietenul meu nu părea să aibă deloc nevoie de mine. Dacă îi puneam o întrebare, el o evita cu răspunsurile lui vagi, care ucideau în faşă orice posibilă discuţie. Reuşea să stea şi o oră să privească focul. Şi doar uneori, cînd nu mă mai aşteptam, vorbea: dar începînd parcă discursul de la jumătate sau urmîndu-şi cu voce tare firul gîndurilor.

— Am fost o dată la Milano, a zis într-o seară.

— A, da? am zis eu.

— Dar era cu mult timp în urmă, să fi avut vreo douăzeci de ani. Într-o zi m-am certat cu şeful şi mi-am dat demisia de pe şantier. Aveam toată după-amiaza liberă şi mi-am zis: acum mă duc. Am luat maşina, am străbătut autostrada, am ajuns cînd era seară. Voiam să beau o bere la Milano. Am coborît la primul bar, am băut-o şi apoi m-am întors.

— Şi cum era la Milano?

— Hm! Prea multă lume.

Apoi a adăugat:

— Am fost şi la mare. După toate cărţile alea pe care le citisem, o dată m-am dus la Genova şi am văzut-o. Aveam o pătură în maşină, am dormit acolo. Oricum acasă nu mă aştepta nimeni.

— Şi marea cum era?

— Un lac imens.

Aşa erau conversaţiile, poate adevărate, poate nu, şi nu duceau nicăieri. Persoanele pe care le cunoşteam rămîneau mereu pe dinafară. Numai o dată, pe neaşteptate, a zis:

— Era frumos, nu-i aşa, cînd ne aşezam seara în faţa grajdului?

Atunci am lăsat jos cartea pe care o citeam şi am răspuns:

— Da, foarte.

— Cum se înnopta în iulie, liniştea care se lăsa, îţi aminteşti? Era ora care-mi plăcea cel mai mult, la fel ca atunci cînd mă trezeam să mulg vacile şi încă era întuneric. Ele două dormeau şi mă simţeam ca şi cum aş fi vegheat asupra a tot şi a toate, ca şi cum ele puteau dormi liniştite pentru că oricum eram eu acolo.

A adăugat:

— E absurd, nu-i aşa? Dar aşa mă simţeam.

— Nu văd nimic absurd în asta.

— E absurd pentru că nimeni nu se poate ocupa de ceilalţi. Să te ocupi de tine însuţi e deja o aventură. Bărbatul e făcut să se descurce întotdeauna dacă e priceput, dar dacă se crede prea priceput, sfîrşeşte prin a se distruge.

— Prea priceput înseamnă să-ţi întemeiezi o familie?

— Pentru unii poate că da.

— Atunci unii ăia n-ar trebui nici să facă copii.

— Nu, într-adevăr, a spus Bruno.

L-am privit în semiîntuneric încercînd să înţeleg ce avea în cap. O jumătate de faţă gălbuie în lumina sobei, cealaltă complet în întuneric.

— Ce vrei să spui? am întrebat şi n-a răspuns. Privea focul ca şi cum eu n-aş mai fi fost acolo.

Am simţit cum creşte în mine o nemulţumire care m-a împins să ies în noapte, regretînd că nu mi-am luat ţigara care mi-ar fi ţinut companie. Am rămas afară să privesc stelele care nu erau şi să mă întreb ce venisem să fac, pînă cînd m-am trezit că-mi clănţăne dinţii. Atunci am intrat în camera caldă, întunecoasă şi plină de fum. Bruno nu se mişcase din loc. M-am încălzit în picioare în faţa sobei, apoi m-am dus sus să mă bag în sacul de dormit.

A doua zi dimineaţă m-am sculat primul. Nu aveam chef să împart cămăruţa aceea pe lumină, aşa că am sărit peste cafea şi m-am dus să fac o

plimbare. Am coborît să mă uit la lac şi l-am găsit acoperit de bruma căzută peste noapte, pe care vîntul o mătura încolo şi-ncoace: o ridica în rafale, pale şi vîrtejuri care se formau şi se stingeau în cîteva clipe, ca nişte spirite neliniştite. Sub brumă gheaţa era neagră şi părea de piatră. În timp ce stăteam acolo şi priveam, în vale s-a auzit ecoul unei împuşcături: sunetul a ricoşat de pe un versant pe altul şi era greu să-ţi dai seama de unde pornise, de jos, din păduri, sau de sus de pe creste. Dar mie mi-a venit instinctiv să mă uit în sus, să scrutez grohotişurile şi rîpele ca să surprind vreo mişcare.

Cînd m-am întors la *barma*, am văzut că veniseră doi vînători să discute cu Bruno. Aveau arme moderne, lunete de înaltă precizie. La un moment dat unul şi-a desfăcut rucsacul şi a depus un sac negru la picioarele lui Bruno. Celălalt mi-a remarcat prezenţa, a făcut un semn de salut şi atunci am asociat semnul acela cu altceva familiar şi mi-am dat seama cine erau cei doi, verii de la care Bruno cumpărase ferma. Nu-i văzusem de douăzeci şi cinci de ani. Nu ştiam că ţineau legătura cu el şi nici cum îl găsiseră acolo sus, dar cîte alte lucruri despre Grana n-or fi fost de nici măcar nu-mi treceau prin cap.

Din sacul negru, după ce vînătorii au plecat, a apărut o capră-neagră moartă şi deja eviscerată. Cînd Bruno a agăţat-o de picioarele din spate de creanga unei zade, am văzut că era o femelă. Avea blana neagră din timpul iernii, o fîşie deasă de-a lungul şirei spinării, gîtul subţire de care atîrna botul fără viaţă, două coarne mici şi semănînd cu nişte cîrlige. În dimineaţa rece încă se ridicau aburi din despicătura burţii.

Bruno s-a dus în casă să ia un cuţit şi l-a ascuţit cu grijă înainte să se apuce de treabă. Apoi a procedat precis şi metodic ca şi cum n-ar fi făcut altceva toată viaţa: a tăiat pielea în jurul fluierelor picioarelor şi a continuat de-a lungul coapselor, pe interior, pînă la zona vintrelor, unde cele două tăieturi se uneau. S-a întors sus, a desprins o bucată de piele de pe tibie, a

lăsat cuţitul şi a apucat bucata aceea cu mîinile, a tras în jos smucind puternic şi a dezgolit mai întîi o coapsă, apoi pe cealaltă. Sub piele era un strat alb şi vîscos, grăsimea pe care capra o acumulase pentru iarnă, şi sub grăsime se întrevedea rozaliul cărnii. Bruno a luat din nou cuţitul, a făcut o incizie pe piept şi alte două de-a lungul picioarelor din faţă, a apucat din nou blana care acum atîrna la jumătatea spinării şi a tras-o în jos cu forţă. Era nevoie de multă putere ca să smulgi pielea de pe carne, dar el a folosit şi mai multă, a folosit furia aceea care mocnea înăuntrul lui de cînd venisem să stau acolo cu el. Pielea s-a desprins toată exact ca o haină. Apoi a apucat un corn al caprei cu mîna stîngă, a manevrat cuţitul între vertebrele cervicale şi am auzit un pocnet de os rupt. Capul s-a desprins de gît împreună cu blana pe care Bruno a întins-o pe iarbă, cu părul spre pămînt şi pielea în sus.

Capra-neagră părea mult mai mică acum. Jupuită şi decapitată, nu mai părea nici măcar o capră, ci doar carne, oase şi cartilaje, o carcasă precum cele atîrnate în camerele frigorifice din supermarketuri. Bruno şi-a vîrît mîinile în torace şi a scos mai întîi inima şi plămînii, apoi a întors carcasa în sus. Şi-a folosit degetele să găsească nervurile muşchilor de-a lungul şirei spinării, i-a desprins cu o incizie uşoară şi apoi a trecut din nou peste ea înfigînd cuţitul mai adînc. Carnea care s-a desfăcut atunci era de culoare roşu-închis. A tăiat două fileuri lungi, întunecate şi pline de sînge. Şi braţele îi erau mînjite de sînge, mie îmi ajunsese şi n-am rămas să privesc restul măcelăririi. Am văzut doar, la final, scheletul caprei care atîrna de pe ramura copacului, redus acum la o nimica toată. Bruno l-a desprins de acolo, a aruncat grămăjoara de oase peste pielea întinsă pe pămînt, a făcut o legătură pe care a dus-o în pădure s-o îngroape sau s-o ascundă în vreo scorbură.

După cîteva ore l-am înştiinţat că plec. La masă încercasem să continui conversaţia din ziua precedentă, dar de data asta mai direct. Îl întrebasem cum avea de gînd să procedeze cu Anita, cum se înţelesese cu Lara în privinţa fetiţei şi dacă intenţiona să meargă să le viziteze de Crăciun.

— De Crăciun nu cred, a răspuns.

— Atunci cînd?

— Nu ştiu, poate la primăvară.

— Păi, sigur, sau poate la vară?

— Ascultă, care-i diferenţa? E mai bine să stea cu mama ei, nu? Sau vrei s-o aduc aici să ducă viaţa asta cu mine?

A spus *aici* aşa cum spusese întotdeauna: de parcă la picioarele văii lui ar fi existat un hotar invizibil, un zid înălţat numai pentru el, care îi stăvilea accesul la restul lumii.

— Poate cobori tu, am spus. Poate că tu trebuie să-ţi schimbi viaţa.

— Eu? a spus Bruno. Dar, Berio, îţi aminteşti cine sînt eu?

Da, îmi aminteam. Era păstorul de vaci, zidarul, munteanul şi, mai ales, fiul tatălui său: exact ca el, avea să dispară din viaţa fiicei lui şi gata. M-am uitat în farfuria pe care o aveam în faţă. Bruno gătise o delicatesă vînătorească, inima şi plămînii caprei făcuţi în ceapă şi în vin, de care abia mă atinsesem.

— Nu mănînci? m-a întrebat dezolat.

— E prea consistentă pentru mine, am răspuns.

Am împins farfuria la o parte şi am adăugat:

— Astăzi cobor în vale. Am nişte treburi de rezolvat. Poate mă întorc să-mi iau rămas-bun înainte să plec.

— Da, sigur, a spus Bruno fără să mă privească. Nu credea nici el. Mi-a luat farfuria, a deschis uşa şi a aruncat afară mîncarea rămasă pentru corbii şi vulpile care nu aveau un stomac firav ca al meu.

În decembrie m-am hotărît să mă duc s-o vizitez pe Lara. Am urcat pe valea ei într-o zi în care fulguia uşor, la începutul sezonului de schi. Nu era, în fond, un peisaj foarte diferit de cel din Grana şi, în timp ce conduceam, m-am gîndit că, într-un fel, toţi munţii seamănă, şi totuşi nimic din ce era acolo nu-mi amintea de mine sau de cineva la care ţinusem, şi asta făcea diferenţa. Felul în care un loc îşi păstra istoria lui. Cum reuşeai s-o reciteşti de fiecare dată cînd reveneai acolo. În viaţă putea să existe doar un astfel de munte şi, în comparaţie cu acela, toţi ceilalţi nu erau decît vîrfuri mai mici, chiar dacă era vorba de Himalaya.

În vîrful văii se afla o mică zonă de schi delimitată. Două sau trei instalaţii cu totul, din cele care, odată cu criza economică şi schimbările climatice, supravieţuiau tot mai greu. Lara muncea acolo, într-un restaurant în stil alpin de la baza telescaunelor, o colibă la fel de artificială ca pistele. A venit să mă îmbrăţişeze, purtînd un şorţ de ospătăriţă şi avînd un zîmbet care nu reuşea să-i ascundă oboseala. Lara era tînără, avea puţin peste treizeci de ani, însă de ceva timp deja ducea viaţa unei femei adulte şi asta se vedea. Erau puţini schiori prin preajmă, aşa că i-a cerut voie unei colege şi a venit să se aşeze la masă cu mine.

În timp ce vorbea, mi-a arătat o fotografie cu Anita: o fetiţă blondă, slăbuţă, zîmbitoare, care îmbrăţişa un cîine negru mai mare decît ea. Mi-a povestit că o înscrisese în primul an la grădiniţă. Îi fusese greu s-o convingă să se conformeze anumitor reguli, la început era un fel de fetiţă sălbatică: fie se certa cu cineva, fie începea să urle, fie se aşeza într-un colţ şi nu mai vorbea toată ziua. Acum poate, încet-încet, va deveni mai sociabilă. Lara a rîs.

— Dar cel mai mult îi place cînd o duc în vreun grajd, a spus ea. Acolo se simte într-adevăr la ea acasă. Îi lasă pe viţei s-o lingă pe mîini, ştii, cu

limba aia aspră a lor, şi nu-i e frică deloc. La fel face şi cu caprele, cu caii. Se simte bine cu toate animalele. Eu sper să nu se schimbe chestia asta, să n-o uite niciodată.

S-a oprit ca să ia o înghiţitură de ceai. Am văzut că degetele cu care ţinea ceaşca erau roşii şi aveau unghiile roase. A privit în jur prin restaurant şi a spus:

— Munceam aici şi la şaişpe ani, ştii? Toată iarna, sîmbete şi duminici, în timp ce prietenii mei se duceau să schieze. Ce mai urăsc locul ăsta.

— Nu-i un loc urît, am zis eu.

— Ba e. Nu mă gîndeam că voi fi nevoită să mă întorc aici. Dar ştii cum se spune: uneori, ca să mergi înainte, trebuie să faci un pas înapoi. Cu condiţia să ai umilinţa s-o recunoşti.

Acum vorbea despre Bruno. Cînd am abordat subiectul, l-a criticat foarte aspru. Cu doi sau trei ani în urmă, mi-a spus, cînd era limpede că gospodăria nu se susţinea, încă ar mai fi putut să găsească nişte soluţii. Să vîndă vacile, să închirieze ferma, să-şi caute amîndoi un loc de muncă în sat. Pe Bruno l-ar fi angajat imediat, pe şantier ori la fabrica de produse lactate, sau chiar şi la pistele de schi. Lara putea să fie vînzătoare sau ospătăriţă. Era pregătită pentru această opţiune, pregătită să ducă o viaţă normală pînă cînd situaţia s-ar fi îmbunătăţit. Bruno, în schimb, nici nu voise să audă. Nu existau alte vieţi posibile în mintea lui. Şi Lara, la un moment dat, înţelesese asta: că atît ea, cît şi Anita, cît şi ce crezuse că, împreună cu el, clădeşte acolo sus, pentru Bruno erau mult mai puţin importante decît muntele lui, orice va fi însemnat asta cu adevărat. În clipa în care înţelesese, pentru ea relaţia se încheiase. De a doua zi începuse să-şi imagineze un viitor departe de locul acela, împreună cu fetiţa şi fără el.

— Uneori iubirea se consumă încet-încet, alteori moare brusc, nu-i aşa? a zis.

— Păi, eu nu ştiu nimic despre iubire, am răspuns.

— A, da, uitasem.

— M-am dus să-l vizitez. E sus la *barma* acum. Stă acolo, nu vrea să coboare.

— Ştiu, a spus Lara. Ultimul muntean.

— Nu ştiu cum să-l ajut.

— Las-o baltă. Nu poţi ajuta pe cineva care nu vrea să fie ajutat. Lasă-l acolo unde vrea să stea.

După ce a zis asta, s-a uitat la ceas, a schimbat o privire cu colega de la tejghea şi s-a ridicat să se întoarcă la treabă. Lara ospătăriţa. Mi-am amintit de vremurile cînd păzea vacile în ploaie, mîndră, nemişcată, cu umbrela ei neagră.

— Salut-o pe Anita din partea mea, am zis.

— Vino s-o vizitezi pînă nu face douăzeci de ani, a zis ea, apoi m-a îmbrăţişat cu un pic mai multă putere ca înainte. În îmbrăţişarea aceea era ceva care nu se regăsise şi în cuvintele ei. O emoţie, poate, sau o nostalgie. Am plecat cînd soseau să ia prînzul primii schiori, cu căştile şi costumele şi clăparii lor din plastic, ca nişte extratereştri.

Zăpada a venit pe neaşteptate şi din abundenţă la sfîrşitul lui decembrie. În ziua de Crăciun ningea chiar şi la Milano. După prînz priveam pe fereastră bulevardul copilăriei mele, cu puţine maşini care treceau şovăind, cîte una derapa la semafor şi se posta în mijlocul intersecţiei. Se vedeau copii care făceau bulgări de zăpadă. Copii egipteni care poate că nu o mai văzuseră niciodată înainte. Peste patru zile un avion urma să mă ducă din nou la Kathmandu, dar acum nu mă gîndeam la Nepal, mă gîndeam la Bruno. Aveam impresia să sînt singurul care ştie că era acolo sus.

Mama a venit lîngă mine la fereastră. Le invitase la prînz pe prietenele ei, care stăteau la masă, un pic pilite, şi trăncăneau în aşteptarea desertului. În casă era mare veselie. Ieslea pe care o făcea în fiecare an cu muşchiul adunat vara la Grana, faţa de masă roşie, vinul spumos şi gaşca ei. Îi invidiasem încă o dată talentul cu care îşi făcea prietene. Nici prin cap nu-i trecea să îmbătrînească singură şi tristă.

— După mine, trebuie să mai încerci o dată, a zis ea.

— Ştiu, am răspuns. Dar nu ştiu dacă foloseşte la ceva.

Am deschis fereastra şi am scos mîna afară. Am aşteptat ca un fulg de zăpadă să mi se aşeze în palmă: era ud şi greu, se topea imediat la contactul cu pielea, dar cine ştie cum fusese cu două mii de metri mai sus.

Aşa că a doua zi am cumpărat nişte lanţuri de pe autostradă şi o pereche de rachete de zăpadă din primul magazin din vale şi m-am aşezat la coada de maşini care urcau de la Milano şi Torino. Aproape toate aveau schiurile pe capotă: după ierni fără zăpadă, schiorii dădeau fuga spre munţi ca spre un parc de distracţii care îşi redeschide porţile. Nici una nu cotea la răspîntia către Grana. Au fost de-ajuns cîteva serpentine ca să nu mai văd pe nimeni, apoi, cînd drumul a luat-o pieptiş dincolo de stînca abruptă, am intrat din nou în vechea mea lume.

Se strînseseră nămeţi de zăpadă în dreptul grajdurilor şi al fînarelor din bîrne. Zăpadă pe tractoare, pe tabla barăcilor, pe roabe şi pe grămezile de bălegar; zăpadă care umplea ruinele, aproape acoperindu-le. În sat cineva deszăpezise o străduţă între case, poate aceiaşi doi bărbaţi pe care i-am văzut pe un acoperiş aruncînd zăpada jos şi de acolo. Au ridicat capul, dar n-au catadicsit să mă salute. Am lăsat maşina puţin mai încolo, unde plugul se oprise sau poate renunţase, îşi făcuse destul loc cît să poată întoarce şi o luase înapoi. Mi-am pus mănuşile pentru că de la o vreme degetele îmi îngheţau imediat. Am fixat rachetele de zăpadă pe bocanci, am încălecat

zidul de zăpadă tare care închidea drumul şi apoi am trecut dincolo, în zăpada proaspătă.

Mi-a luat mai bine de patru ore să parcurg o cărare pentru care, vara, aveam nevoie de mai puţin de două. Chiar şi cu rachetele de zăpadă mă afundam pînă la genunchi. Mergeam din amintire, intuind direcţia după formele vîrfurilor şi ale povîrnişurilor, după o trecere mai clară între brazii încărcaţi de zăpadă, fără nici o urmă de potecă de care să te ţii, nici punctele mele de referinţă de pe teren. Zăpada înghiţise fiarele funicularelor, zidurile scunde şi distruse, grămezile de pietre luate de pe păşuni, trunchiurile zadelor seculare. Din torent nu rămăsese decît o depresiune între cele două cocoaşe line ale malurilor: l-am traversat într-un punct oarecare făcînd un salt în zăpada proaspătă, am căzut în faţă pe braţe fără să mă rănesc. De cealaltă parte panta creştea şi la fiecare trei sau patru paşi alunecam, antrenînd o mică avalanşă. Atunci trebuia să mă folosesc şi de mîini, să înfig bine rachetele de zăpadă ca şi cum ar fi fost colţari, să încerc din nou mai hotărît. Abia la ferma lui Bruno am reuşit să-mi dau seama cu adevărat cîtă zăpadă era: ferestrele grajdului se iveau abia pe jumătate din troieni. Dar vîntul măturase partea dinspre munte, formînd un coridor nu mai lat de un pas unde m-am oprit să-mi trag răsuflarea. Iarba în acea mică porţiune era uscată, cenuşie ca zidurile de piatră. Nu era lumină şi nici vreo altă culoare în afară de alb, cenuşiu şi negru. Ningea în continuare.

Cînd am ajuns sus, am descoperit că lacul dispăruse, la fel ca tot restul. Nu mai rămăsese decît o albie înzăpezită, o întindere lină la poalele muntelui. Astfel, pentru prima dată după mulţi ani, în loc să-i dau ocol, l-am traversat în direcţia *barmei*. Aveam o senzaţie ciudată să merg peste toată apa aceea. Ajunsesem aproape la jumătatea drumului cînd m-am auzit strigat.

— Hei! am auzit. Berio!

Am ridicat ochii şi l-am văzut pe Bruno foarte sus pe povîrniş, o mică siluetă dincolo de înălţimea copacilor. Şi-a fluturat un braţ şi, imediat cum i-am răspuns la salut, s-a avîntat în jos şi atunci mi-am dat seama că avea schiuri în picioare. Cobora de-a curmezişul, cu picioarele depărtate, fără nici un stil, exact cum făcea vara pe troiene. Îşi ţinea şi braţele depărtate şi bustul aplecat în faţă, într-un echilibru precar. Dar în faţa primelor zade l-am văzut lăsîndu-se pe-o parte şi virînd hotărît, evitînd pădurea şi traversînd pe sus, pînă la ravena principală a muntelui Grenon, apoi oprindu-se acolo. Vara prin acea ravenă curgea un mic torent, dar acum era un derdeluş lat acoperit de zăpadă, care cobora, drept şi fără obstacole, pînă la lac. Bruno a evaluat panta segmentului care-i mai rămînea, apoi a îndreptat schiurile spre mine şi a pornit din nou hotărît. În ravenă a prins imediat viteză mare. Nu ştiu ce i s-ar fi întîmplat dacă s-ar fi împiedicat şi ar fi căzut acolo, dar a rămas în picioare, s-a lansat în albie şi, treptat, a încetinit pe zăpada netedă, ajungînd pînă la mine din inerţie.

Era transpirat şi zîmbitor.

— Ai văzut? a spus răsuflînd greu. A ridicat un schi care putea să aibă treizeci sau patruzeci de ani, părea o relicvă din timpul războiului. Mă dusesem jos să iau o lopată şi le-am găsit în magazia lui unchi-miu, a spus. De-o viaţă le tot vedeam acolo, nu ştiu nici măcar ale cui au fost.

— Acum ai învăţat?

— De o săptămînă. Ştii care e lucrul cel mai dificil? Nu trebuie să te uiţi niciodată la un copac cînd aluneci pe schiuri, fiindcă altfel sigur intri în el.

— Eşti nebun, am spus. Bruno a rîs şi m-a bătut peste umăr. Avea barba lungă, căruntă şi ochii înflăcăraţi de euforie. Slăbise probabil, fiindcă trăsăturile mi se păreau mai colţuroase ca niciodată.

— Oh, Crăciun fericit! a zis. Apoi: Haide, haide, de parcă ne-am fi întîlnit din întîmplare cînd treceam pe-acolo şi ar fi trebuit să ciocnim

pentru acest noroc.

A ridicat schiurile şi şi le-a pus pe umăr, a mers în faţa mea în sus pe pantă, de-a lungul unei dîre pe care o bătătorise probabil în tentativele lui de schior.

Aproape că m-a înduioşat căsuţa noastră în stîncă cînd am văzut-o înconjurată de ziduri de zăpadă înalte de patru metri. Bruno deszăpezise acoperişul şi săpase o tranşee care o înconjura şi se lărgea într-o esplanadă în faţa uşii. Cînd am intrat în casă, mi s-a părut că mă scobor într-o vizuină. Am găsit-o caldă, primitoare, mai plină şi mai dezordonată decît de obicei. Fereastra era oarbă acum, nu aveai ce să vezi în afară de straturile de alb dincolo de geam şi nici n-am apucat bine să-mi scot haina şi să mă aşez la masă, că ceva a căzut pe bîrnele acoperişului, scoţînd un zgomot surd ca o bufnitură. Instinctiv am privit în sus de teamă că mi se prăbuşeşte în cap.

Bruno a început să rîdă.

— Ai fixat bine bîrnele atunci? Acum să vedem dacă acoperişul ţine, ei?

Se auzeau întruna bufnituri, dar el nici nu le dădea importanţă. După ce m-am obişnuit şi eu cu ele, am început să observ schimbările din cameră. Bruno mai pusese nişte console, bătuse cuie în pereţi şi o umpluse cu cărţile lui, hainele lui, uneltele lui, dîndu-i un aspect pe care nu-l avusese niciodată cînd stăteam eu acolo, cel al unei case locuite.

A turnat vin în două pahare.

— Trebuie să-mi cer scuze, mi-a zis. Îmi pare rău că a ieşit aşa data trecută. Sînt bucuros că te-ai întors, nu mai speram. Mai sîntem prieteni, nu?

— Bineînţeles, am zis eu.

În timp ce începeam să mă relaxez, a aţîţat din nou focul în sobă. A ieşit cu ceaunul şi l-a adus înapoi plin cu zăpadă pe care a pus-o la topit ca să facă mămăligă. M-a întrebat dacă aveam chef de puţină carne pentru cină,

eu i-am zis că după drumul acela lung aş fi mîncat orice, iar atunci a scos nişte bucăţi de carne de capră pe care le ţinuse la sare, le-a curăţat cu grijă şi le-a pus în oală cu unt şi vin. Cînd apa din ceaun a fiert, a aruncat cîţiva pumni de mălai. A scos alt litru de vin roşu ca să ne ţină companie cît aşteptam şi, după primele două pahare, în timp ce în casă se răspîndea mirosul puternic de vînat, am început să mă simt şi eu bine.

— Eram furios, a zis Bruno. Şi eram încă şi mai furios pentru că nu mă puteam supăra pe nimeni. Adevărul e că eu am greşit, că doar nu m-a păcălit altcineva. Cum de-mi pusesem în cap să fac pe întreprinzătorul? Eu nu ştiu chestia asta cu banii. Trebuia să-mi aranjez o căsuţă ca asta, să duc sus patru vaci şi să trăiesc aşa de la bun început.

Am stat şi l-am ascultat. Îmi dădeam seama că reflectase îndelung asupra situaţiei şi că găsise răspunsurile pe care le căuta.

— Trebuie să faci ce te-a învăţat viaţa să faci, a zis. Cînd eşti foarte tînăr, cine ştie, mai poţi încă s-o apuci pe alt drum. Dar la un moment dat trebuie să te opreşti şi să spui: bine, asta sînt în stare să fac, asta nu. Aşa că m-am întrebat: şi eu? Eu sînt în stare să trăiesc la munte. Mă pui aici sus singur şi eu mă descurc. Nu-i puţin lucru, nu crezi? Dar se vede că trebuia să ajung la patruzeci de ani ca să descopăr că asta valorează ceva.

Eram epuizat şi vinul mă încălzise făcîndu-mă să mă destind şi, chiar dacă n-aş fi recunoscut, îmi plăcea să-l aud vorbind aşa. Exista ceva absolut în Bruno care mă fascinase mereu. Ceva integru şi pur pe care încă de cînd eram mici îl admiram la el. Şi pe moment, în căsuţa pe care o construiserăm, eram aproape dispus să cred că avea dreptate: că pentru el traiul potrivit era acela, singur în plină iarnă, fără nimic altceva în afară de un pic de mîncare, mîinile şi gîndurile lui, chiar dacă pentru oricine altcineva ar fi fost inuman.

Dar muntele m-a trezit din această fantezie. Mai tîrziu, în timp ce mîncam, am auzit un zgomot diferit de obişnuitele bufnituri pe acoperiş. A început ca vuietul unui avion sau al unei furtuni îndepărtate, dar a devenit imediat prezent, asurzitor, un huruit care făcea să tremure paharele pe masă. Eu şi Bruno ne-am privit şi în acel moment am văzut că nu era mai pregătit decît mine, nu mai puţin îngrozit. Huruitului i s-a adăugat alt sunet, cel al unei izbituri de data aceasta, a ceva care se ciocneşte şi explodează, după care, imediat, zgomotul a scăzut în intensitate. Atunci am început să ne dăm seama că avalanşa nu ne va tîrî cu ea. Trecuse aproape, dar în altă parte. S-a mai prăbuşit zăpadă, s-au auzit cîteva prăvăliri mai slabe, apoi liniştea s-a reinstaurat la fel de repede cum fusese întreruptă. Cînd totul a fost nemişcat, am ieşit ca să încercăm să înţelegem ceva, dar se făcuse noapte deja, nu era lună, nu se vedea nimic în afară de întuneric. Odată întorşi în casă, Bruno nu mai avea chef să vorbească şi nici eu. Ne-am dus la culcare, dar după o oră l-am auzit că se ridica, arunca lemne în foc, îşi turna de băut.

Dimineaţa, cînd am ieşit din vizuină, ne-am trezit în lumina aceea de după lungile ninsori. În spatele nostru strălucea soarele şi muntele din faţă lumina puternic albia. Am văzut imediat ce se întîmplase: de pe ravena principală a muntelui Grenon, cel pe care coborîse Bruno cu cîteva ore mai devreme, se desprinsese o masă de zăpadă de la vreo trei sau patru sute de metri mai sus, în locul cel mai abrupt al povîrnişului. În cădere, zăpada săpase în adîncime, în aşa fel încît dezgolise stînca de dedesubt şi antrenase pămînt şi pietriş. Ravena părea o rană de culoare neagră acum. Cînd se prăbuşise în albie, după cinci sute de metri, avalanşa avusese de-acum atîta putere, încît găurise gheaţa lacului. Acela era al doilea zgomot pe care îl auziserăm. Acum la baza ravenei nu mai era o întindere pufoasă, ci o îngrămădire de zăpadă murdară şi blocuri de gheaţă semănînd cu un şir de crevase. Corbii care de obicei se vedeau la mare altitudine se roteau pe

deasupra şi aterizau primprejur. Nu reuşeam să înţeleg ce-i atrăgea. Era un spectacol înspăimîntător şi fascinant şi n-a fost nevoie să ne spunem nimic ca să ne hotărîm să mergem jos şi să ne uităm de aproape.

Prăzile pe care corbii şi le împărţeau erau cadavre de peşti. Mici păstrăvi argintii prinşi în deplină amorţeală hibernală, aruncaţi afară din apa întunecată şi densă în care dormeau pe un pat de zăpadă. Cine ştie dacă avuseseră timp să-şi dea seama de ceva. Fusese probabil ca o bombă: din straturile răscolite şi sparte am văzut că grosimea gheţii lacului avea peste jumătate de metru. Jos, apa începuse din nou să îngheţe. Dar era un strat încă subţire, transparent, închis la culoare, asemănător cu gheaţa pe care o văzusem toamna. Nişte corbi îşi disputau un păstrăv în apropiere şi în clipa aceea mi s-a părut o lăcomie insuportabilă, aşa că din doi paşi şi un şut i-am zburătăcit de acolo. Pe zăpadă nu mai rămăsese decît o zeamă roşie.

— Înmormîntare celestă, a spus Bruno.

— Tu ai mai văzut aşa ceva? am întrebat.

— Nu, nu, a răspuns.

Părea uimit.

Am auzit apropiindu-se zgomotul unui elicopter. Pe cer nu se vedea nici un nor în dimineaţa aceea. La prima căldură a soarelui, de pe orice proeminenţă a muntelui Grenon se prăbuşeau cornişe de zăpadă şi din fiecare ravenă mai mică se desprindeau mici avalanşe. De parcă muntele ar fi început să se elibereze de acea lungă ninsoare. Elicopterul a zburat deasupra capetelor noastre, nu ne-a băgat în seamă şi a trecut mai departe, iar atunci mi-a venit în minte că eram la cîţiva kilometri de pistele de schi ale masivului Monte Rosa, pe 27 decembrie, într-o dimineaţă cu soare şi zăpadă afînată. Era o zi perfectă pentru schiat. Poate că de acolo de sus controlau traficul. Mi-am imaginat văzute de la înălţime şirurile de automobile, parcările aglomerate, telescaunele care se roteau neîncetat. Şi

imediat dincolo de o creastă, pe versantul aflat în umbră, doi bărbaţi stînd nemişcaţi la poalele unei avalanşe, printre peştii morţi.

— Eu plec, am spus pentru a doua oară în cîteva săptămîni.

De două ori încercasem şi de două ori mă dădusem bătut.

— Da, mi se pare corect, a spus Bruno.

— Ar trebui să cobori cu mine.

— Iarăşi?

M-am uitat la el. Îi venise în minte ceva care-l făcea să zîmbească.

— De cît timp sîntem prieteni?

— Cred că se fac treizeci de ani la anul, am răspuns.

— Şi nu sînt treizeci de ani de cînd încerci să mă faci să cobor de aici?

Apoi a adăugat:

— Nu trebuie să-ţi faci griji pentru mine. Muntele ăsta nu mi-a făcut niciodată rău.

Îmi amintesc puţine din acea dimineaţă. Eram tulburat şi prea trist ca să gîndesc limpede. Îmi amintesc că abia aşteptam să las în urmă lacul şi avalanşa, dar că mai tîrziu, în valea largă, am început să savurez coborîrea. Am regăsit urmele din ziua precedentă şi am descoperit că puteam, cu rachetele de zăpadă, să cobor în salturi mari şi pe porţiunile mai abrupte, oricum zăpada afînată mă ţinea. Mai mult, cu cît era mai abrupt povîrnişul, cu atît mai tare puteam să-mi iau avînt şi să mă lansez la vale. M-am oprit o singură dată în traversarea torentului, pentru că mă gîndisem la ceva şi voiam să văd dacă era adevărat. Am coborît între cele două maluri acoperite de nămeţi şi am săpat în zăpadă cu mănuşile. Imediat dedesubt am găsit gheaţa, o gheaţă subţire şi transparentă pe care am spart-o uşor. Am descoperit că pojghiţa aceea proteja o vînă de apă. Nu se vedea, nici nu se auzea de pe cărare, dar torentul meu curgea încă pe sub zăpadă.

Iarna anului 2014 avea să se dovedească, în Alpii Occidentali, una dintre iernile cu cea mai multă zăpadă din ultimii cincizeci de ani. În staţiunile de schi de la mare altitudine s-au măsurat trei metri de zăpadă la sfîrşitul lui decembrie, şase la sfîrşitul lui ianuarie, opt la sfîrşitul lui februarie. Din Nepal, citind aceste date, nu-mi puteam imagina cum arată opt metri de zăpadă la peste o mie cinci sute de metri altitudine. Erau suficienţi ca să acopere în întregime pădurile. Mult mai mulţi decît cei de care e nevoie ca să acopere în întregime o casă.

Într-o zi din martie Lara mi-a scris să-i telefonez imediat cum puteam. Mi-a spus apoi prin viu grai că Bruno era de negăsit. Verii lui urcaseră să vadă dacă era bine, dar la *barma* nimeni nu mai deszăpezise de mult timp, căsuţa dispăruse cu totul sub zăpadă şi chiar şi peretele de stîncă se desluşea cu greu. Verii chemaseră ajutoare şi o echipă de salvatori adusă cu elicopterul săpase pînă a ajuns la acoperiş. Făcuseră o gaură în bîrne şi în momentul acela se aşteptau, cum se întîmpla uneori cu muntenii bătrîni, să-l găsească pe Bruno zăcînd în pat, după ce i se făcuse brusc rău şi murise de frig. Numai că în casă nu era nimeni. Nici prin împrejurimi, după ultimele ninsori, nu se vedeau urme de trecere. Lara m-a întrebat dacă aveam vreo idee, dat fiind că fusesem ultimul care îl văzuse, iar eu i-am zis să verifice dacă în pivniţă erau nişte schiuri vechi. Nu, nu erau nici alea.

Echipa de salvatori a început să străbată zona cu cîinii, aşa că timp de o săptămînă am sunat-o în fiecare zi ca să aflu veşti, dar era prea multă zăpadă pe muntele Grenon şi, odată cu venirea primăverii, se intra în anotimpul cel mai nefast pentru avalanşe. În martie, Alpii au suferit crîncen de pe urma lor: şi după toate accidentele din iarna aceea în care numărul morţilor pe versanţii italieni a ajuns la douăzeci şi doi, n-a mai interesat pe nimeni un muntean dispărut într-o vale largă de deasupra casei lui. Nici mie, nici Larei, la acel moment, nu ni s-a părut crucial să insistăm să-l caute

în continuare. Aveau să-l găsească odată cu dezgheţul. S-ar fi ivit în vreo ravenă în plină vară, iar corbii l-ar fi descoperit primii.

— După tine, asta era ce-şi dorea? m-a întrebat Lara la telefon.

— Nu, nu cred, am minţit.

— Tu reuşeai să-l înţelegi, nu-i aşa? Voi doi vă înţelegeaţi.

— Sper că da.

— Pentru că mie, uneori, mi se pare că de fapt nici nu l-am cunoscut.

Şi atunci, m-am întrebat, cine-l cunoscuse în afară de mine pe acest pământ? Şi cine mă cunoscuse, în afară de Bruno? Dacă pentru oricine altcineva ce împărtăşise fiecare din noi era secret, ce rămînea din toate astea acum, cînd unul nu mai era?

După ce au trecut zilele acelea, oraşul a devenit insuportabil şi am hotărît să plec într-o drumeţie de unul singur pe munte. Primăvara e un anotimp splendid în Himalaya: verdele orezăriilor domină versanţii văilor, un pic mai sus înfloresc pădurile de rododendroni. Dar nu voiam să mă întorc în vreun loc cunoscut, nici să urc din nou pe cursul vreunei amintiri, aşa că am ales o zonă în care nu fusesem niciodată, am cumpărat o hartă şi am pornit. De multă vreme nu mai simţisem libertatea şi bucuria explorării. Mi s-a întîmplat să mă abat de pe potecă, să urc un povîrniş şi să ajung la o creastă numai din curiozitatea de a descoperi ce era dincolo. Şi să mă opresc, fără să fi ştiut dinainte acest lucru, într-un sat care-mi plăcea, să petrec o după-amiază întreagă între ochiurile de apă ale unui torent. Acela era felul meu şi al lui Bruno de a merge pe munte. M-am gîndit că ar fi fost, în anii ce aveau să vină, felul meu de a păstra secretul nostru. Îmi venea în minte, în schimb, că exista o casă, sus la *barma*, cu o gaură în acoperiş, iar asta nu-i mai dădea mult de trăit, dar simţeam şi că nu mai folosea la nimic şi mă gîndeam la ea ca de undeva de departe.

Învăţasem de la tatăl meu, la mult timp după ce încetasem să merg în urma lui pe cărări, că în unele vieţi există munţi pe care e imposibil să te întorci. Că în vieţi ca a mea şi a lui nu te poţi întoarce pe muntele care se află în centrul tuturor celorlalţi şi la începutul poveştii tale. Şi că celui care, la fel ca noi, a pierdut un prieten pe primul şi cel mai înalt dintre ei, nu-i rămîne decît să hoinărească pe cei opt munţi.

Fontane, 2014-2016

Această poveste este pentru prietenul care mi-a inspirat-o, călăuzindu-mă acolo unde nu există cărare.

Şi pentru Încrederea şi Norocul care au avut-o în pază de la bun început, cu toată dragostea mea.